

TAMPEREEN YLIOPISTO

Maija Luotonen

MAAHANMUUTTAJIEN TOISEUS SUOMALAISISSA NAISTENLEHDISSÄ

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi *Annan, Eevan ja Me Naisten*
vuosikerroista 2012

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän median ja teatterin tutkimuksen yksikkö

LUOTONEN MAIJA. Maahanmuuttajien toiseus suomalaisissa naistenlehdissä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi *Annan*, *Eevan* ja *Me Naisten* vuosikerroista 2012.

Pro gradu -tutkielma, 116 s., 4 liites.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2014

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan maahanmuuttajien esittämistä kolmessa suuressa suomalaisessa naistenlehdessä: *Annassa*, *Eevassa* ja *Me Naisissa*. Tutkielmassa pyritään selvittämään, tuottavatko vai purkavatko suomalaiset naistenlehdet maahanmuuttajien toiseutta.

Tutkimusongelma ytimessä on kysymys kuulumisesta. Voiko maahanmuuttaja olla suomalainen? Otetaanko hänet journalismissa mukaan vai suljetaanko hänet kuulumisen ulkopuolelle?

Tutkimus on otteeltaan empiirinen. Laadullinen tutkimus on toteutettu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistona on käytetty *Annan*, *Eevan* ja *Me Naisten* vuosikertoja 2012. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat toiseus, maahanmuuttaja ja naistenlehti. Työ sijoittuu maahanmuuttotutkimuksen, kulttuuritutkimuksen ja journalismitutkimuksen risteyskohtaan.

Maahanmuuttajien representoimista naistenlehtien sivuilla ei ole juuri tutkittu. Naistenlehtien käsittelytavat kuitenkin eroavat esimerkiksi uutisjournalismin tavoista esittää maahanmuuttajia.

Toiseutta tuotetaan ja puretaan hyvin hienovaraisin keinoin. Analyysin ja aiemman tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että naistenlehdissä sekä tuotetaan että puretaan maahanmuuttajien toiseutta. Maahanmuuttajat esitetään naistenlehdissä yksilöinä. He ovat esillä julkisuuden henkilöitä esittelevissä viihdepätkissä ja pitkissä henkilöhaastatteluissa. Huolella taustoitetut artikkelit purkavat maahanmuuttajien toiseutta. Kuitenkin kulttuurien vertailussa ja suomalaisuuspuheessa maahanmuuttajat näyttäytyvät vieraina, suomalaisen yhteiskunnan toisina. Naistenlehdet eivät myöskään käsittele kaikkia maahanmuuttajaryhmiä samalla tavalla.

Tutkimus keskittyy tekstianalyysiin. Näin esimerkiksi toimituskäytäntöjen ja naistenlehden konseptin vaikutukset jäävät pohtimatta. Tutkimusta maahanmuuttajien esittämisestä naistenlehtien sivuilla olisikin hyvä laajentaa. Myös maahanmuuttajien itsensä tekemät tulkinnat naistenlehtien teksteistä voivat tarjota uusia näkökulmia aiheeseen.

Sisällysluettelo

1. Maahanmuuttajat mediassa – ohi ilmeisten uutisten.....	1
2. Teoreettinen viitekehys – käsitteet ja aiempi tutkimus.....	5
2.1. Toiseus, muukalaisuus ja erilaisuus.....	6
2.1.1. Toiseus ja erilaisuus eli me ja muut.....	8
2.1.2. Muukalainen on läsnä mutta etäällä.....	11
2.1.3. Toiseus viestinnän ja journalismin tutkimuksessa.....	12
2.1.4. Eksoottinen toinen.....	13
2.1.5. Suomalaisten toiset.....	13
2.1.6. Toiseus tässä tutkielmassa.....	15
2.2. Kuva suomalaisesta maahanmuutosta ja sen tutkimuksesta.....	15
2.2.1. Kuka on maahanmuuttaja?.....	17
2.2.2. Etnisyys vai rotu – aiempi maahanmuuttotutkimus.....	19
2.2.3. Monikulttuurisuuden vaihtuvat kasvot.....	22
2.2.4. Maahanmuuttajuuden hierarkiat ja intersektionaalisuus.....	25
2.2.5. Työ, perhe ja kotoutuminen.....	28
2.2.6. Etnisyys ja maahanmuuttajat viestinnän ja journalismin tutkimuksessa.....	31
2.2.7. Maahanmuuttopuheen koventuminen.....	37
2.3. Mikä on naistenlehti?.....	39
2.3.1. Naistenlehtitutkimus.....	42
2.3.2. Naistenlehti naisten lehtenä.....	44
2.3.3. Naistenlehti journalismina.....	46
2.3.4. Naistenlehti lukijoiden lehtenä.....	49
2.3.5. Maahanmuuttajat naistenlehdissä.....	50
2.4. Tutkimusongelma.....	53
3. Tutkimusasetelma.....	56
3.1. Naistenlehtien esittely ja rajaaminen.....	56
3.2. Laadullinen sisällönanalyysi aineiston käsittelyn tapana.....	61
3.2.1. Analyysi käytännössä.....	64
3.2.2. Kuvien tulkinta osana sisällönanalyysia.....	65
4. Maahanmuuttajat naistenlehdissä – tutkimuksen tuloksia.....	68
4.1. Etnisiä perheenjäseniä ja kiinnostavia julkkiksia.....	69
4.2. Yksilöllisiä selviytymistarinoita – ihana eksoottinen maahanmuuttaja.....	74
4.3. Miehemme ja naiset maailmalla – maahanmuuttajuuden hierarkiat.....	81
4.4. Etninen peili – puhetta suomalaisuudesta ja muista kulttuureista.....	83
4.5. Me suomalaiset, ne maahanmuuttajat – puhetta kulttuurista ja kuulumisesta.....	86
4.6. Maahanmuuttajan sukupuoli.....	91

4.7. Persoonattomat ohjejutut ja juhliivat julkkikset.....	93
4.8. Kauniit kuvat, syvät tunteet	96
5. Maahanmuuttajien toiseus naistenlehdissä – päätelmät.....	99
5.1. Tuotetaanko vai puretaanko toiseutta?.....	103
5.2. Tutkimusasetelman ja näkökulmien pohdintaa.....	105
5.3. Maahanmuuttajat mukaan	107
Lähdeluettelo.....	109
Liitteet	117

1. Maahanmuuttajat mediassa – ohi ilmeisten uutisten

”Kaksi matkustajaa junaosastossa. Me emme tiedä mitään heistä, heidän alkuperästään tahi päämäärästään. He ovat tehneet olonsa kotoisaksi ja ottaneet pikkupöydät, vaatekoukut ja matkatavarahyllyt käyttöönsä. Tyhjillä istuimilla lojuu sanomalehtiä, päällystakkeja, käsilaukkuja.

Ovi aukeaa, kaksi uutta matkustajaa astuu sisään. Heidän saapumisensa ei ole toivottua. Selvästi voidaan havaita, kuinka vastemielistä on nousta ylös, raivata istuimet tyhjiksi ja luovuttaa ne tulijoiden käyttöön. Vaikka alkuperäiset matkustajat eivät lainkaan tuntisi toisiaan, he käyttäytyvät tilanteessa omituisen solidaarisesti. He esiintyvät tulokkaisiin nähden ryhmänä. Kyse on heidän alueestaan. Jokainen uusi matkustaja on heidän mielestään tunkeutuja. Itsensä he mieltävät syntyperäisiksi, jotka vaativat koko tilan itselleen. Tälle käsitykselle ei ole järkipерäistä selitystä, mutta sen juuret tuntuvat ulottuvan sitäkin syvemmälle.”

Hans Magnus Enzensberger (2003, 22–23.)

Katkelma on kirjailija Hans Magnus Enzensbergerin (2003) artikkelista *Suuri muutto – 33 merkintää*. Se kuvaa osuvalla tavalla sitä, miten hienojakoisista asioista maahanmuuttajuudessa on kyse. Kysymykset kiinnittyvät syntyperän, tilan, oikeuden, erilaisuuden ja lopulta myös toiseuden ympärille. Tätä monimutkaista maahanmuuttajuuden kategoriaa pyrin pro gradu -työssäni avaamaan. Tutkimuksessani selvitän, miten naistenlehdet ottavat osaa maahanmuutosta ja heidän kuulumisestaan käytyyn keskusteluun.

Maahanmuuttajien näkyvyys mediassa ja katukuvassa on kasvanut. Maahanmuuttajat ovat yhä useammin esillä suomalaisen yhteiskunnan kaikilla tasoilla: kouluissa, työpaikoilla, esiintymislavoilla ja politiikassa. Esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa maahanmuutto nousi keskeiseksi vaaliteemaksi. Maahanmuutto puhuttaa kaikkialla läntisessä maailmassa, eikä vähiten Suomessa, missä maahanmuuttajien määrä on viimeisten vuosikymmenten aikana kasvanut nopeasti. Voikin todeta, että Suomi on moninaisempi kuin koskaan.

Samalla kun maahanmuuttajien määrä on alkanut voimakkaasti kasvaa ja näkyvyys yleistyä, on monikulttuurisuus joutunut kasvavan kritiikin kohteeksi. Äänenpainot maahanmuuttoa vastaan ovat koventuneet. Tässä kontekstissa myös kuulumisesta ja ulossulkemisesta, toiseudesta, on tullut kiistelty asia. Siksi maahanmuuttajien toiseutta ja mukaan ottamista on kiinnostavaa tutkia.

Medialla on tärkeä rooli siinä, miten maahanmuuttajat yhteiskunnassamme ymmärretään ja minkälaista tietoa meillä vähemmistöistä on. Ovatko maahanmuuttajat suomalaisen yhteiskunnan toisia vai osa *me-yhteisöä*? Voiko maahanmuuttaja olla *suomalainen*? Kuka saa määrittelyvallan ja miten sitä käytetään? Ullamaija Kivikuru (2002) toteaa, että toiseuden rakentaminen on yksi median vallankäytön muoto. Tätä toiseuttamista käytetään myös maahanmuuttajia käsittelevissä artikkeleissa. Suomessa median tavallisin toiseuttamisen mekanismi on ollut vaikeneminen, mutta toiseutta tuotetaan myös muilla tavoin. (Kivikuru 2002, 56–57.) Haluan työssäni keskittyä juuri siihen, miten maahanmuuttajia mediassa esitetään ja onko tuo esitystapa toiseuttava.

Olli Löytty (2005) toteaa, että toiseutta on tarkasteltu ainakin kahdella tasolla: sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja erilaisissa representaatioissa. Erityisesti kulttuurintutkimuksessa on pohdittu sitä, miten etnisyyttä ja rodullistettuihin ryhmiin kuuluvia esitetään kirjallisuudessa ja mediassa. (Löytty 2005, 167–168.) Mediarepresentaatioilla on suuri merkitys siinä, millaiseksi kulttuurien väliset erot kuvitellaan (Rastas et al. 2005, 28). Tässä tutkimuksessa keskityn nimenomaan representaatioihin, median tuottamaan toiseuteen, vaikka onkin hyvä pitää mielessä, että toiseutta tuotetaan erilaisten esitysten lisäksi arkipäiväisissä kohtaamisissa.

En kuitenkaan keskity mihin tahansa mediaan, vaan suuntaan katseeni perinteisen uutisjournalismin reunoilla ja niiden ohi, naistenlehtiin, sillä myös niiden artikkeleissa media käyttää omaa valtaansa esittää kohteensa haluamallaan tavalla. Otan tarkasteluni kohteeksi kolme suurta suomalaista naistenlehteä: *Annan*, *Eevan* ja *Me Naiset*.

Karina Horsti (2000, 80) toteaa, että etnisiä suhteita ja mediaa käsittelevissä tutkimuksissa trendinä on ollut, että tutkimus keskittyy sanomalehtiin. Esimerkiksi aikakauslehdet ovat jääneet kovien uutisten varjoon (emt., 85). Vaikka Horstin väite on yli kymmenen vuoden takaa, pitää se edelleen nähdäkseni paikkansa. Siksi haluankin kohdistaa katseeni ohi ilmeisten sanomalehtien ja kovien uutisten. Jonita Siivosen (2006, 117) mukaan pitkään jatkunut kritiikki naistenlehtien naiskuvan kapeutta ja kaupallisuutta vastaan on johtanut siihen, että ne ovat jääneet tutkimuksessa marginaaliin.

Haluan korostaa naistenlehtien roolia journalismin kentällä. Ne ovat vakiintunut journalistinen instituutio. Niillä on Suomessa myös paljon lukijoita. Vuonna 2012 naistenlehtien yhteen luettu

levikki Suomessa oli 2 550 203 (Aikakauslehtifaktat 2013). Naistenlehdet ovatkin tärkeä osa länsimaisen naisen arkea. Ne tarjoavat tietoa eri elämänalueista ja ilmiöistä, kuten maahanmuutosta.

Lähtökohtani on normatiivinen. Aiemman tutkimuksen ja oman kandidaatintutkielmani (Luotonen 2011) pohjalta oletan, että naistenlehdissä esitetään maahanmuuttajia toiseuttavasti. Tuo toiseuttaminen ei kuitenkaan välttämättä ole sävyllään negatiivista vaan ennemminkin erilaisuuden ihannoitua, joka positiivisesta sävystä huolimatta on toiseuttavaa ja eroja korostavaa. Naistenlehtien tuottama toiseus ei välttämättä ole samanlaista kuin uutisjournalismissa. Se voi myös purkaa joitakin toiseuttamisen mekanismeja. Naistenlehdissä ei myöskään välttämättä tietoisesti toiseuteta maahanmuuttajia, mutta omaksuessaan tietyn esittämisen tavan, lehdet saattavat näin tehdä.

Pitää myös muistaa, että toiseus on osa ymmärrystämme. Hahmotamme itsemme ja yhteisömme nimenomaan erojen ja erilaisuuden kautta. Se, että vieraita asioita tuodaan esiin, ei välttämättä ole toiseuttavaa. Kyse onkin siitä, milloin toiseuttamisesta tulee arvottavaa ja milloin erot ylikorostuvat ja alkavat näyttäytyä ainoana merkityksellisenä asiana.

Työni tarkoitus ei ole syyllistää ketään. En halua nimetä lehtiä tai kirjoittajia ennakkoluuloisiksi, stereotyyppisiksi saatikka rasistisiksi. Tarkoitukseni sen sijaan on paljastaa kenties tiedostamattomia tapoja puhua maahanmuutosta ja maahanmuuttajista. Vaikka kirjoittaja tai lehti yhden jutun kohdalla ajattelisikin, että on ihanaa kertoa erilaisista tavoista ja kulttuureista, kääntyy tuo tapa toistuessaan itseään vastaan. Maahanmuuttaja alkaakin näyttää olemuksellisesti erilaiselta, toiselta. Journalismilla on Mari Maasillan, Juho Rahkosen ja Pentti Raittilan (2008, 19) mukaan vaikeuksia käsitellä asioita ja ihmisiä niiden omista lähtökohdista. Tämä tarkoittaa sitä, että asioita ja ilmiöitä kytketään lähtökohtaisesti toisiinsa ennen, kuin juttua on alettu edes tehdä. Tutkijat muistuttavat, että sanavalintoja tehdessään journalistit käyttävät enemmän tai vähemmän tietoista valtaa. Nämä sanat luovat ja muokkaavat käsitystämme todellisuudesta. (Emt., 38.)

Seuraavassa luvussa avaan työni teoreettisen viitekehyksen ja määrittelen keskeiset käsitteet. Lähestyn aiheitani teoriaosuudessa useasta suunnasta. Yhtäältä käytän lähtökohtanani aiempaa etnisyyttä, rasismia ja maahanmuuttajuutta käsittelevää viestinnän tutkimusta. Tässä keskeisen roolin saa etenkin Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikön ja Svenska social- och kommunalhögskolanin Etnisten suhteiden tutkimuskeskuksen (CEREN) yhteinen lähes vuosikymmenen kestänyt hanke, jossa rasismin ja etnisyyden esittämistä journalismissa seurattiin

systemaattisen mediamonitoroinnin avulla. Toisaalta ponnistan toiseuden, muukalaisuuden ja erilaisuuden sekä maahanmuuttajuuden ja etnisyyden määrittelyssä kulttuurintutkimuksen ja sosiologian perinteistä. Myös feministisellä mediatutkimuksella on oma roolinsa.

Teorialuvun lopuksi avaan tutkimusongelmani ja esittelen tarkemmat tutkimuskysymykset. Luvussa neljä esittelen aineistoni ja käyttämäni metodin. Pyrin myös pohtimaan aineistoni rajauksen ja metodini rajoituksia jo ennalta käsin. Viidennessä luvussa esittelen analyysini tuloksia. Olen jaotellut kyseisen luvun aineistosta nousevien teemojen mukaan. Viimeisessä luvussa vedän tutkimukseni tuloksia yhteen. Tämän teen määrittelemäni tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten pohjalta. Päätelmissä pohdin myös analyysini, käyttämäni metodin ja teorian rajoituksia sekä esitän jatkokysymyksiä.

2. Teoreettinen viitekehys – käsitteet ja aiempi tutkimus

Tutkimukseni keskeisiä käsitteitä ovat toiseus, muukalaisuus ja erilaisuus; maahanmuuttaja sekä naistenlehti. Erottelen ja esittelen tässä luvussa erilaisia, eri tieteenaloilla tehtyjä tulkintoja ja tutkimuksia. Olen etsinyt määritelmiä ja kiinnekohtia usealta eri tieteenalalta. Haravoin lopulta joukosta myös omaan tutkimukseeni ja ymmärrykseeni sopivat määritelmät.

Ennen varsinaista käsitteiden ja aiemman tutkimuksen avaamista lienee syytä sanoa muutama sana tutkimusotteestani ja siitä, minkälaiseksi ymmärrän käsittelemieni mediatekstien eli representaatioiden suhteen todellisuuteen. Representaatio on yksi konstruktivistisen tekstianalyysin peruskäsitteistä. Se on tullut kielellisen käänteen jälkeen pysyväksi osaksi yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja etenkin viestinnätutkimusta. Representaation käsitteellä voidaan tutkia sitä, miten erilaiset mediat esittävät ja tuottavat todellisuutta. Käsitettä avattaessa on otettava kantaa siihen, pidämmekö representaatioita todellisuuden heijastumana vai ymmärrämmekö ne osaksi todellisuutta, ajattelemmeko, että representaatiot rakentavat todellisuutta. Nykyisin yhteiskuntatieteissä nojataan yleisesti jälkimmäiseen käsitykseen. Se perustuu konstruktivistiseen ymmärrykseen todellisuudesta. Sen keskeisimpiin väitteisiin kuuluu, että kieli itsessään muodostaa eli konstruoi todellisuutta eikä vain heijasta sitä. Kieli on näin osa sosiaalista todellisuutta. (Seppänen 2005, 77–95; Eskola & Suoranta 1998, 140–141.) Representaatiot eivät ole henkilökohtaisia käsityksiä todellisuudesta, vaan kulttuurin yhdessä jakamia. Niiden tulkinta on kulttuuri- ja kontekstisidonnaista. (Seppänen 2005, 82–84.) Ymmärrän naistenlehtien tekstit todellisuutta tuottaviksi representaatioiksi. Näin ollen maahanmuuttajien esittämisen tavoilla on seurauksia. Jos media esittää maahanmuuttajia kasvottomina yhden kategorian edustajina, arkielämässä maahanmuuttajat alkavat näyttäytyä meille juuri tällaisina eivätkä yksilöinä. Tällä taas voi olla materiaalisia seurauksia.

Kun tutkimuksessa, etenkin kulttuurintutkimuksessa, puhutaan kiistanalaisista asioista, yritetään nuo kiistanalaiset ja kyseenalaistetut asiat tai käsitteet merkitä tekstissä jollakin tavalla. Kun rotu ymmärretään sosiaalisena ja kulttuurisen kategoriana, se laitetaan lainausmerkkeihin. Kun puhutaan toiseudesta, voidaan sana toinen kirjoittaa isolla alkukirjaimella. (Ks. esim. Hall 1999, Bauman 1997, Raittila 2004.) Tekstin sujuvuuden ja selkeyden vuoksi en itse käytä lainausmerkkejä tai isoja alkukirjaimia silloin, kun puhun toisista, meistä, heistä, rodusta ja niin edelleen. Sen sijaan pyrin määrittelemään käsitteeni niin selkeästi, että lisämerkkejä ei tarvita. Ymmärrän kuitenkin käyttämieni käsitteiden kiistanalaisuuden. Kun puhun meistä ilman lainausmerkkejä, en tarkoita

todellista me-ryhmää saatikka sisällytä itseäni siihen. Puhun kuvitteellisesta yhteisöstä, ryhmästä, joka on keinotekoisesti rakennettu, mutta jolla on todellisia seurauksia. Kun puhun rodusta, en ymmärrä sitä todelliseksi biologiseksi kategoriaksi, vaan kulttuuriseksi rakennelmaksi. Määrittelen keskeiset käsitteet tarkemmin jäljempänä. Kun käytän ensimmäistä kertaa jotakin käsitettä, joka vaatii syvempää tarkastelua, kursivoin tuo käsitteen.

On aiheellista pysähtyä pohtimaan myös tutkimusetiikkaa – onhan ihmisten nimeäminen maahanmuuttajiksi tai toiseksi leimaavaa. Työtä tehdessäni en voinut välillä olla miettimättä, kuka lopulta toiseuttaa ja ketä. Kun olen etsinyt aineistostani maahanmuuttajia ja eri etnisten vähemmistöjen edustajia, olen päätenyt tarkastelemaan ihmisten ulkonäköä ja nimiä. Olen nimennyt ihmisiä maahanmuuttajiksi omista ja samalla *valtaväestön* lähtökohdista käsin ja vetänyt välillä suoraviivaisiakin johtopäätöksiä yksityiskohdista. Voi aiheellisesti kysyä, onko esimerkiksi tapani luokitella ihmisiä toiseuttava tai jopa rasistinen. Kun luokittelen ihmisiä maahanmuuttajiksi, vahvistanko tuota totalisoivaa kategoriala ja niitä stereotyyppejä, joita maahanmuuttajista esitetään? Saman ongelman parissa ovat painiskelleet myös muut maahanmuuttajien representaatioita tutkineet (esim. Raittila 2005, 8).

Tuomas Martikainen (2009) korostaa tutkijan vastuuta. Maahanmuuttotutkimuksessa kun ollaan usein lähtökohtaisesti kertomassa toisista. Näin tutkimuskin on, joskin usein tahaton, osa maahanmuuttajien toiseuttamista. Tutkimusta tekevät usein valtaväestöön kuuluvat tutkijat, eikä tämä asema ole koskaan neutraali. Valtaväestöstä kumpuavat tiedon intressit saattavat olla hyvin erilaisia vähemmistöryhmien omiin tarpeisiin verrattuna. Näin vähemmistötutkimus saattaaakin toimia vallankäytön osana ja ympäröivän yhteiskunnan peilinä. (Martikainen 2009, 7–8.)

Aiheen vaikeudesta huolimatta ei työtä saa jättää tekemättä. Sen sijaan tutkijan pitää ymmärtää nimeämisensä seuraukset ja havaita ne vallankäytön muodot, joita tutkimuksessaan uusintaa. Herkkyys aiheen edessä auttaa havaitsemaan hienomuotoiset toiseuttamisen käytännöt. Palaan käsitteiden määrittelyn vaikeuteen luvussa 2.2.1.

2.1. Toiseus, muukalaisuus ja erilaisuus

Toiseus on yksi tutkimukseni keskeisimmistä käsitteistä – mainitaanhan se jo otsikossa. En halua selvittää pelkästään sitä, miten maahanmuuttajia esitetään, vaan ennen muuta haluan kietoa tuon esittämisen toiseuttamisen rakentamiseen ja purkamiseen.

Toiseus on vaikea käsite. Se ei ole selvärajainen, yhden tieteenalan keksintö. Käsitettä on käytetty muun muassa kulttuurintutkimuksessa, naistutkimuksessa, sosiologiassa ja filosofiassa. (Löytty 2005, 164–167.) Toiseus on myös arkipäivälle tuntematon käsite. Jotain sen epämääräisyydestä kertoo esimerkiksi se, että mikään käyttämistäni tekstinkäsittelyohjelmista ei ole suostunut tunnustamaan sitä oikeaksi sanaksi. Tutkimuksessa toiseuden käsitteen avulla on jäsennetty suhdetta tutun ja vieraan tai normin ja poikkeavan välille. Sen avulla on kuvattu valtasuhteita, joissa joku tai jokin ymmärretään paitsi erilaiseksi myös toista alemmaksi. Toiseuden käsitteen avulla on haluttu paljastaa arvottavia valtahierarkioita. (Löytty 2005, 162–164.)

Simone de Beauvoir toteaa klassikkoteoksessaan *Toinen sukupuoli*¹, että nainen on aina toinen. Yhtäläillä toiseksi on nimetty homoseksuaaleja, yhteiskunnan vähävaraisia, maahanmuuttajia tai populaarikulttuuria. Toiseus on leima, joka on voitu lyödä lähestulkoon mihin tahansa marginaaliseen, eksoottiseen tai syrjityksi tulleeseen asiaan (Löytty 2005, 165). Naistenlehtien palstoilla esiintyvät maahanmuuttajat voikin ajatella kaksinkertaisesti tai jopa kolminkertaisesti toiseutetuiksi: he eivät ole vain maahanmuuttajia, vaan usein maahanmuuttajanaisia ja vieläpä populaarimediaksi mielletyn naistenlehden sivuilla. Toiseus ja toiseutta tuottavat käytännöt ovatkin moninaisia ja tämä on myös yksi käsitteen ongelmista. Kun toiseuden käsitettä voi käyttää minkä tahansa valta-aseman analysoimiseen, koko käsite uhkaa muuttua ylimalkaiseksi. Toiseuden käsitteen ongelmia ovat myös hahmottamismallin jäykkä kaksinapaisuus ja muiden toiseutta tuottavien erojen jääminen piiloon eli se, että esimerkiksi etnistä toiseutta korostettaessa muut toiseutta tuottavat asiat, kuten sukupuoli, häviävät. Huomiota pitäisikin kiinnittää toiseuden havaitsemisen kontekstisidonnaisuuteen. (Emt., 172–175). Tässä tutkielmassa yritän pitää käsitteen ilmaisuvoimaisena keskittymällä vain etniseen toiseuteen ja vielä tarkemmin maahanmuuttajien toiseuteen. Sukupuoli ja naistenlehden asema populaarina mediana jäävät näin ollen tutkimuksessani vähemmälle huomiolle, mutta tuomalla tämän avoimesti keskustelunalaiseksi, haluan osoittaa oman tarkasteluni rajallisuuden. Pyrin myös paikoin kiinnittämään huomiota näihin asioihin.

Toiseuden sijasta voisi käyttää esimerkiksi muukalaisuuden tai vierauden käsitteitä. Käsitteet liukuvat eri teoreetikkojen ja tutkijoiden puheissa päällekkäin. Löytyn (2005) mukaan toiseudessa ja erilaisuudessa on kyse erilaisista lähestymistavoista. Kun lähtökohdaksi otetaan erilaisuus, ei

¹ Ks. de Beauvoir, Simone (2009) *Toinen sukupuoli I. Tosiasiat ja myytit*. Helsinki: Tammi ja de Beauvoir, Simone (2011) *Toinen sukupuoli II. Eletty kokemus*. Helsinki: Tammi.

maailma jakaudu niin helposti kahtia, *ensimmäisiin* ja toisiin, vaan moninaisuus korostuu. Erilaisuus on lähinnä kuvailevaa, kun taas toiseus on latautunut, strateginen käsite, jonka avulla kuvataan valtasuhteita. (Löytty 2005, 181–182.) Kaikkia erilaisuuden määrytyksiä ja kategorisointeja yhdistää kuitenkin se, että ne ovat jotain me-yhteisön ulkopuolista. Ne kertovat ihmisistä, jotka eivät kuulu kokonaan meihin, vaan pikemminkin muodostavat vastakohtan meille. Vierauden tuottamisen ytimessä onkin aina jokin me-ryhmä, jota vasten vieraus, toiseus rakennetaan. On oltava konteksti, johon suhteutettuna joku on erilaista, vierasta. Erilaisuuden tunnistaminen ei ole tasa-arvoinen prosessi, vaan se on aina jollain tavalla kytköksissä valtaan. (Horsti 2005, 31–35.) Yritän määritellä sekä toiseuden että muukalaisuuden käsitteitä käyttämällä apunani useampien eri tutkijoiden ajatuksia.

2.1.1. Toiseus ja erilaisuus eli me ja muut

Brittiläinen kulttuurintutkija Stuart Hall on yksi niistä, jotka ovat pyrkineet määrittelemään toiseuden käsitettä. Teoksessaan *Identiteetti* Hall (1999) pohtii nimenomaan rodullista toiseutta ja testaa määritelmiään visuaalisiin representaatioihin. Hallin klassista määritelmää on käytetty pohjana useissa suomalaisissakin tieteellisissä kirjoituksissa ja opinnäytteissä (esim. Kaartinen 2011, Kervinen 2011, Löytty 2005, Raittila 2004).

Hall (1999) käyttää toiseuden määrittelemiseen eron käsitettä. Hän toteaa, että viime vuosikymmenten aikana kysymys erilaisuudesta ja erosta on noussut kulttuurintutkimuksessa keskeiseksi. (Hall 1999, 152.) Hän itse pohjaa määritelmänsä neljään eri tieteenaloilta ponnistavaan teoreettiseen selitysmalliin.

Ensimmäisen selitysmallin Hall (1999) nostaa lingvistiikasta, kielitieteilijä Ferdinand de Saussuren ajatuksista ja kielenkäytöstä kulttuurin toimintamallina. Keskeisin väittäjä kuuluu, että ”eroilla on väliä, koska ne ovat välttämättömiä merkityksen kannalta: ilman niitä merkityksiä ei voi olla olemassa”. Merkitys riippuu vastakohtien välisestä erosta. Sanojen merkitys syntyy niiden erosta toisiin sanoihin. Kyse on binaarisista vastakohtapareista, jotka vangitsevat maailman moninaisuuden joko–tai–ääripäihinsä. Siksi se on myös yksinkertaistava merkityksen tuottamisen tapa. Tarvitsemme näitä vastakohtapareja, mutta samalla ”ne nielaisevat kaikki erottelut jokseenkin jäykkiin kaksinapaisiin rakenteisiinsa”. (Emt., 153–154.)

Toinen Hallin (1999) selitysmalli nojaa sekin kieliteoriaan, mutta tällä kertaa Mihail Bahtinin ajatukseen kielen merkityksen dialogisuudesta. Eroa tarvitaan, ”koska merkityksiä on mahdollista

rakentaa ainoastaan dialogissa 'Toisen' kanssa". Kaikki, mitä sanomme, muotoutuu vuorovaikutuksessa toisen kanssa. (Emt., 154–155.)

Kolmas selitysmalli on antropologinen. Sen väittämän mukaan ”kulttuuri on riippuvainen siitä, että asioille annetaan merkitys jakamalla niitä erilaisiin positioihin luokittelujärjestelmän sisällä. Erojen merkitseminen on siten kulttuuriksi kutsutun symbolisen järjestelmän perusta”. Binaariset vastakohtat ovat kaikelle luokittelulle keskeisiä, sillä asioiden välille on saatava ero, jotta niitä pystyttäisiin ylipäättään luokittelemaan. Vastakohtaparien negatiivinen puoli on se, että kulttuurit edellyttävät asioiden pysyvän omilla paikoillaan ja että rajat pitävät kategoriat puhtaina. Erojen esiin nostaminen merkitseekin lopulta kaiken epänormaalin ja luokittelujärjestelmään sopimattoman leimaamista ja sulkemista järjestelmän ulkopuolelle. (Emt., 155–157.)

Neljäs selitysmalli on psykoanalyttinen. Siinä keskeistä on se, että ”Toinen on perustava minuuden muotoutumisen, subjektiviteetin ja seksuaalisen identiteetin kannalta”. Toisella on siten iso rooli subjektin kehityksessä ja itsensä tunnistamisessa. (Emt., 157.)

Selitysmallit eivät sulje toisiaan pois, koska ne käsittelevät hyvin erilaisia analyysin tasoja: kielellistä, sosiaalista, kulttuurista ja psyykkistä tasoa. Huomattavaa sen sijaan on toiseuden ambivalenttius. Se on sekä myönteistä että kielteistä, välttämätöntä merkitystuotannolle, kielelle ja kulttuurille, sosiaalistumiselle ja subjektille, mutta silti jotain uhkaavaa, vaarallista, murtumisen ja toiseen kohdistuvan vihamielisyyden aluetta. Hallin (1999) määritelmässä toiseus ei ole mitään marginaalista tai yksittäinen poikkeama valtavirrasta, vaan olennainen osa sitä prosessia, jossa merkitykset ja identiteetti muodostuvat. (Emt., 84 ja 159–160.)

Ambivalenttiuden lisäksi on hyvä pohtia toiseuden partikulaarisuutta. Kun toiseuden käsite on alun perin teoreettisesti kehitetty jäsentämään kolonialistista suhdetta, on aiheellista kysyä, voiko se soveltaa Suomen oloihin. Esimerkiksi juuri Hallin (1999) rodullinen toinen on tummaihoisen afro-karibialainen brittiyhteiskunnassa, jossa maahanmuutolla, siirtolaisuudella ja kolonialismilla on pitkät ja väkivaltaiset juuret. Käsitettä ei välttämättä voikaan suoraan soveltaa myöhäisen maahanmuuttomaahan, Suomeen, jossa suurin osa rodullisista toisista on naapurimaiden kansalaisia. Teoriasta on tehtävä oma versio niin, että huomioon otetaan myös toista ympäröivä yhteiskunta. (Lehtonen & Löytty 2003, 10.) Palaan toiseuden partikulaarisuuteen ja suomalaisen yhteiskunnan toiseuteen luvussa 2.1.5.

Hall (1999) puhuu myös toiseuttamisen tavoista, sen mekanismeista, kuten stereotyyppioista, fetisismistä ja fantasian roolista. Hän toteaa, että rodullistetulla representaatiolla on oma kielioppinsa, joka on osoittautunut historiallisesti tarkasteltuna yllättävän pysyväksi. (Hall 1999, 176.)² Tässä tutkielmassa tarkoitusta ei kuitenkaan ole keskittyä noihin toiseuttamisen tapoihin vaan sisältöihin.

Myös muut teoreetikot ovat pyrkineet määrittelemään toiseutta. Yhden tunnetun näkemyksen mukaan toiseuttamisessa ja ulossulkemisessa on kyse järjestyksen ylläpidosta. Käsitteet kulttuurisesta järjestyksestä pohjautuvat usein antropologi Mary Douglasin³ teorioihin puhtaudesta ja liasta. Myös tutkija Edward Saidin⁴ orientalismin koskevilla ajatuksilla on toiseuden tuottamisessa ja esittämisessä keskeinen rooli.

Suomessa toiseutta ja vierautta ovat pohtineet muun muassa Mikko Lehtonen ja Olli Löytty (ks. esim. Lehtonen 2004b, Lehtonen & Löytty 2003, Löytty 2005). Lehtonen (2004) muistuttaa, etteivät erilaisen tai toisen kohtaamisessa pääosassa ole vain nuo toiset, vaan myös toiseuden kohtaavat ensimmäiset. Toisen toiseus syntyy suhteessa nimenomaan meidän *ensimmäisyteemme*. Toiseus on näin ollen olennaista, jotta me-yhteisö voi muodostua. Keskustelua pitäisikin käydä siitä, onko itsen ja toisen välinen suhde tasa-arvoinen vai hierarkkinen, onko suhde huokoinen vai pysyvä. Toisen paikalla voi olla kuka tahansa, eikä se liity mihinkään tiettyyn etnisyyteen tai kansallisuuteen. Toinen ei ole toinen omalla voimallaan, vaan suhteessa tiettyyn luokittelujärjestelmään, joka tekee hänestä toisen. Toiseen on sisällytetty kaikki se, jota ei ole onnistuttu tai haluttu sisällyttää ensimmäisyyden tässä tapauksessa suomalaisuuden piiriin. Toiseus edustaa muutosta, kun taas meidän keskeisin piirteemme on pysyvyys ja siitä syntyvä turvallisuus. Tästä näkökulmasta toisen herättämät pelot ja uhkakuvat tulevat kenties ymmärrettäviksi. (Lehtonen 2004b, 247–257.)

Lehtonen ja Löytty (2003) muistuttavat, että itseensä nähden erilainen voidaan onnistuneesti kohdata vain, jos nähdään, että myös me olemme keskenämme erilaisia ja että muut eli erilaiset ovat kaikkea muuta kuin yhtenäinen ryhmä. Suomalaisuutta, kuten muitakin ryhmiä, halkovat monet erot, jotka

² Lisää toiseuttamisen tavoista ks. Hall 1999.

³ Ks. Mary Douglas (1966) *Purity and danger. An Analysis of Concept of Pollution and Taboo*. London: Routledge. Teoksessa todetaan, että mikä tahansa poissa paikaltaan oleva, voidaan nähdä likana, saastuneena, joka pitää sulkea yhteisö ulkopuolelle, jotta kulttuurinen puhtaus voidaan säilyttää.

⁴ Ks. Edward Said (1978) *Orientalism*. London: Routledge & Kegan Paul. Said (1978) analysoi teoksessaan niitä diskursseja ja instituutiota, jotka rakensivat Orientiksi kutsutun kokonaisuuden eli idän länsimaiden toiseksi. Orientalismin ytimessä on erottelu lännen ylemmyyden ja orientin alemmuuden välillä.

kuitenkin usein jäävät piiloon. Kun suomalaisuuden sisäiset erot eivät tule esille, kun suomalaisuus näyttäytyy samanlaisuutena, voidaan tuottaa myös vahva käsitys siitä, mikä on normaalia.

(Lehtonen & Löytty 2003, 7–10.)

Kun puhutaan yhteiskunnan enemmistöistä ja vähemmistöistä, erilaisuuden nähdään usein koskevan esisijaisesti vain etnisiä vähemmistöjä. Samalla erilaisuudesta tulee toisen, tässä kohtaa vähemmistön edustajan, ensisijainen jopa ainut ominaisuus. Lehtonen ja Löytty (2003) kutsuvat tätä etnisyysparadigmaksi. He muistuttavat, että eron ei välttämättä tarvitse olla poissulkeva, vaan erilainen voidaan myös sisällyttää meihin. (Emt., 12.)

2.1.2. Muukalainen on läsnä mutta etäällä

Toiseus voi tarkoittaa kulttuurisesti vierasta, muukalaista, jolloin tarkastelussa korostuu toisen kulttuurinen erilaisuus (Raittila 2004, 20.). Yksi tunnetuimmista muukalaisen käsitteen jalostajista on sosiologi Georg Simmel. Simmel (1971) esittelee teoksessaan *On individuality and social forms* joukon sosiaalisia tyyppejä, joista yksi on nimenomaan muukalainen.

Muukalainen on yhteisössä yhtä aikaa sekä etäällä että lähellä. Muukalaisen tapauksessa läheisyyden ja etäisyyden liitto näkyy kaikissa hänen ihmissuhteissaan. Etäisyys viittaa siihen, että muukalainen ei ole yhteisön täysivaltainen jäsen. Häntä ei tunneta kunnolla. Läheisyys puolestaan viittaa siihen, että tullakseen muukalaiseksi, hänestä on silti tiedettävä jotain. Hänen on oltava läsnä yhteisössä jollakin lailla. (Simmel 1971, 143.)

Simmelin (1971) muukalaiselle antamat määrittelyt eivät ole lähtökohtaisesti negatiivisia, mutta ne helposti muuttuvat sellaisiksi. Läheisyyden ja etäisyyden välille nousee outo jännite, kun korostetaan muukalaisen erilaisuutta. Tällöin muukalaisessa korostuvat asiat eivät ole hänen yksilöllisiä piirteitään, vaan hänen vieras alkuperänsä. Nimenomaan vierauden korostuminen yhdistää monia muukalaisia. Heitä ei havaita yksilöinä, vaan tietynlaisina muukalaisuuden tyyppinä. (Emt., 148.)

Laura Huttusen (2002) mukaan maahanmuuttajan asettaminen muukalaisen rooliin on ongelmallista monestakin syystä. Ensinäkin muukalaisen on mahdollista olla yhteisön jäsen vain tietyllä tavalla: muukalainen on aina muukalainen. Muukalaisuudesta ei voi vapautua. Toiseksi muukalaisuus

näyttäytyy sosiaalisena tyyppinä eikä yksilönä. Muukalaiset näyttävät olevan keskenään samanlaisia ja he näyttävät liikkuvan ilman ymmärrettävää syytä. (Huttunen 2002, 330–332.)

2.1.3. Toiseus viestinnän ja journalismin tutkimuksessa

Toiseuden, erilaisuuden ja muukalaisuuden käsitteitä on käytetty myös journalismin tutkimuksessa ja opinnäytteissä (esim. Horsti 2005, Pietikäinen 2000, Raittila 2004). Toisin kuin Löytty (2005), Raittila (2004) ei suhtaudu toiseuteen lähtökohtaisesti jonkinlaisena arvottavana tai latautuneena käsitteenä, vaan identiteetin kannalta olennaisena rakennuspalikkana. Raittila (2004) määrittelee teoksessaan *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten toisina* toiseuden itsestä ja omasta sisäryhmästä poikkeavaksi etniseksi vieraudeksi. Toiseuden perustana voi olla esimerkiksi ihonväri tai muu ulkoinen ilmiönsuhteiden ero, tavat, uskonto tai muut kulttuuriset piirteet sekä poliittisin perusteluin rakentuvat erottelut. (Raittila 2004, 18–20.)

Islaminuskosta on viime vuosikymmeninä tullut merkittävät toinen Länsi-Euroopassa. Tässä esimerkissä näkyy selvästi, kuinka toinen voidaan etnisyyden, rodun tai uskonnon perusteella käsitteellistää omaa asemaa uhkaavaksi. Erilaisille uhkakuville on tyypillistä dualistinen ajattelutapa: moraalit, uskonto, arvot ja ideologia jaetaan kahtia hyvään ja pahaan, oikeaan ja väärään. Tällöin positiiviset määreet liitetään meihin ja negatiiviset ulkopuolisiin. Suomalaisten suhteessa venäläisiin uhkakuvilla on ollut vuosisatojen aikana keskeinen merkitys. Myös suomalaisten suhteessa pakolaisiin yhtenä keskeisenä tekijänä ovat erilaiset uhkakuvat: pelko työpaikkojen menetyksestä tai rikollisuuden kasvusta. (Emt., 21–25.)

Raittila (2004) on selvittänyt väitöstutkimuksessaan etnisen toiseuden tuottamista journalismissa ja vielä tarkemmin sitä, miten virolaisia ja venäläisiä on tuotettu suomalaisten toisina. Raittilan mukaan toiseuden tuottaminen voi journalismissa tapahtua monella tapaa. Se voi olla avoimen rasistista kirjoittelua, mutta tavallisesti se on jotakin epäsuorempaa, arkisten rutiinien ja tiedostamattomien käytäntöjen kautta tapahtuvaa. Journalismissa vähemmistöjen jääminen toisten puheen kohteeksi ja juttujen dialogisuuden puute uusintavat vähemmistöjen toiseutta. Juttuja pitäisi tarkastella kokonaisuutena, sillä toiseuden rakentaminen ja purkaminen syntyvät jutun kokonaisuudessa. Tämä tapahtuu kuitenkin hyvin vähäisten keinojen avulla: henkilöiden kontekstoinnin, jutun aiheiden sekä tekstin ja kuvien sävyjen kautta. Myös kategorisoiva yleistäminen tuottaa etnistä toiseutta, jota yksittäisen ihmisen esittäminen epätyypilliseksi ei vielä riitä purkamaan – poikkeushan vahvistaa säännön. (Emt., 282–283.) Esittelen tarkemmin Raittilan (2004) tutkimuksen tuloksia luvussa 2.2.6.

2.1.4. Eksoottinen toinen

Kivikuru (2002, 58) muistuttaa, että toiseuttaminen ei ole aina negatiivista, vaan se voi olla myös vieraan, tässä kohtaa maahanmuuttajan, eksotisointia. Tällöin ero valtaväestöön korostuu, vaikka perussävy pysyisi positiivisena (emt.). Samaa tarkoitti Hall (1999) puhuessaan toiseuden ja erilaisuuden ambivalenssista. Löytty (2005) puhuu ksenofiliasta, vieraan ihannoinnista. Vaikka ksenofilia voi olla yhtä lailla toiseuttavaa kuin vieraan pelkokin, se on erilaista. Jos ksenofobiassa korostuu toisen lähtökohtainen erilaisuus, on ksenofiliassa kyse toiseuden tyhjän tilaan heijastetuita toiveista tai halusta siihen, että toinen olisi samanlainen kuin ensimmäinen. Arvioinnin mittatikkuna käytetään edelleen meitä ja toinen nähdään tyhjänä tilana. (Löytty 2005, 179–180.)

Horstin (2005) mukaan maahanmuuttajia positiivisessa valossa esittäville jutuilla myönteisyyttä haetaan usein juuri erilaisuuden riemulla, eksotiikalla. Tämä lähestymistapa ei kuitenkaan ole vain mediasta lähtöisin. Yhtäläillä eksotiikkaa ylläpitävät monikulttuurisuusjärjestöt, tapahtumat ja maahanmuuttajat itse. Eksoottiseksi tekeytyminen onkin tietynlainen itsensä markkinointikeino, johon myös suomalaiset turvautuvat esimerkiksi silloin, kun matkailumainoksissa korostetaan hiljaisuutta ja pimeyttä. Horsti toteaa, että vierauden korostumisesta huolimatta eksotiikkaa voi pitää jo askeleena toisen hyväksymistä kohti. (Horsti 2005, 241–242.)

2.1.5. Suomalaisen toiset

Petri Ruuskan (2004) mukaan toisista tietämisessä on monia historiallisia toisiinsa sekoittuvia kerroksia, joissa totuus ja taru yhdistyvät. Toisesta kertominen paljastaa paljon kertojan omista arvoista, asemasta ja tuntemuksista. (Ruuska 2004, 207.) Huomio on tärkeä siitä näkökulmasta, että toiseus ei ole kaikkialla samanlaista. Se liittyy kiinteästi valtaväestön itseymmärrykseen.

Raittilan (2004) mukaan suuri osa suomalaisesta etnisyyden tutkimuksesta nojaa enimmäkseen sellaiseen etnisyyttä ja rasismia koskevaan tutkimukseen, joka tulee kulttuureista, joissa afrikkalaisuus tai tummaihoisuus on keskeinen toiseuden tai syrjinnän merkki. Näin ei ole kuitenkaan Suomessa. Toiseus Suomessa on erilaista kuin toiseus esimerkiksi Yhdysvalloissa. Tämä johtuu oleellisin osin siitä, että Suomessa ei ole vuosisatojen mittaista kokemusta kolonialismista, orjuudesta, joukkomittaisesta maahanmuutosta ja muualta tulleista siirtotyöläisistä. (Raittila 2004, 32–33.)

Esimerkkinä Raittila (2004) mainitsee sen, kuinka etnisyys tutkimuksen klassikot, Stuart Hall (1999) ja Robert Miles⁵ nostavat kerta toisensa jälkeen itsestä poikkeavan ihonvärin keskeiseksi toiseuden merkiksi, koska sen avulla rotujen väliset erot on saatettu esittää luonnollisina. Suomessa taas etninen toiseus ei ole läheskään samassa mittakaavassa ja yhtä pitkään ollut näkyvissä. Sen sijaan vuosisatojen saatossa suomalaisten toisia ovat olleet saamelaiset, viikingit, ruotsalaiset ristiretkelijät, romanit ja myöhemmin venäläiset. (Raittila 2004, 33.)

Raittila (2004) muistuttaa, että vaikka suomalaisuudessa on omat kansalliset piirteensä, on kulttuurimme ollut jo satojen vuosien ajan osa läntistä kristillistä maailmaa. Olennaisesti tähän on kuulunut jo juutalaisuudesta juontunut kahtiajakautunut suhde meihin ja toisiin. Kirkko ja koululaitos ovat tuoneet myös kolonialismin kaudella stereotyyppisiä käsityksiään kaukomaiden *villeistä*. Myös kristillisen Euroopan jakautuminen jyrkästi roomalaiskatolisiin ja kreikkalaiskatolisiin näkyy linkkinä suomalaisten toisissa, etenkin suhtautumisessa venäläisiin. Itänaapuriin suhtautumiseen ovat vaikuttaneet myös bolsevikkivallankumous, talvi- ja jatkosota sekä Euroopan jakautuminen Neuvostoliittoon ja läntiseen kapitalistiseen maailmaan. (Raittila 2004, 34.)

Rotukeskustelua ei Suomessa ensisijaisesti ole käyty suhteessa afrikkalaisiin tai muihin kaukaisiin kansoihin. 1900-luvun alun rotukeskustelu liittyi yhtäältä joidenkin suomenruotsalaisten pyrkimykseen erottautua itäisistä suomalaisista ja toisaalta suomalaisten pyrkimykseen päästä eroon heihin lyödystä alemman rodun leimasta. Vuoden 1918 jälkeen suomalainen ylemmyys alkoi korostua sekä suhteessa venäläisiin että saamelaisiin. Historian vuosisatojen saatossa suomalaisille itselleen kehittyi vähemmistöidentiteetti ensin suhteessa Ruotsiin ja sitten Venäjään. Sittemmin tästä on pyristelty irti jyrkin dualistisin vastakkainasetteluin. Suomalaisuuden erotus venäläisistä on rakennettu ennen muuta kulttuurisille, uskonnollisille ja poliittisille syille, ei ihonvärille tai muille ulkonäön merkeille. 1900-luvun alussa käsitys suomalaisuudesta rakennettiin erona venäläisyydelle. Venäläisyys on koko Suomen itsenäisyyden ajan ollut osa suomalaisten käsitystä itsestään. (Raittila 2004, 34–36.)⁶

Suomalaisten suhtautumista maahanmuuttajiin voi tarkastella myös oman toiseuden kannalta. Ilkikurisesti voi todeta, että maahanmuuttajia ja erilaisuutta vieroksuvassa keskustelussa suomalaiset tuntuvat unohtaneen oman historiansa. Vielä muutama sata vuotta sitten Suomi oli

⁵ Miles, Robert (1994) *Rasismi*. Tampere: Vastapaino.

⁶ Lisää historiallista taustaa suomalaisten venäläis- ja virolaiskäsityksille ks. Raittila (2004).

Euroopan laidalla oleva maapahanen, jonka asukkaat muut eurooppalaiset näkivät mongoloideina, sivistyneiden Eurooppalaisten toisina (Ruuska 2004, 203)⁷. Eikä historiassa tarvitse mennä niinkään kauas. Vain muutama vuosikymmen sitten lähes 200 000 suomalaista muutti työn toivossa Ruotsiin, käytännössä siis elintasopakolaisina ja myös toisina.

2.1.6. Toiseus tässä tutkielmassa

Kaiken määrittelyn jälkeen on syytä tuoda esiin oman tutkimukseni ymmärrys toiseudesta. Ymmärrän maahanmuuttajien toiseuden pysyväksi, hierarkkiseksi kategoriaksi, joka kuitenkin ei välttämättä ole sävyiltään negatiivinen, mutta silti lähtökohtaisesti eroja ja erilaisuutta korostava. Toiseuttaminen saa kaikki maahanmuuttajat lähtökohtaisesti näyttämään yhdeltä muukalaisten ryhmältä, ja samalla se korostaa valtaväestön yhdenmukaisuutta. Toiseudessa on kyse myös siitä, että yksilöiltä itseltään riistetään oikeus määritellä itse itsensä. Toiseksi nimeäminen saa ihmisen näyttämään jonkin kategorian edustajalta. Toiseus on leima, josta on vaikea päästä eroon. Toiseuttamisella on paitsi symbolisia myös materiaalisia ja sosiaalisia seurauksia. Jos maahanmuuttaja nähdään kasvottomana toisena ja lähtökohtaisesti vieraana, voi hänen olla esimerkiksi vaikea saada työtä tai kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan.

Toiseus on kuitenkin tapa määritellä ja luokitella. Toinen on aina läsnä kulttuurisissa symbolijärjestelmissä, identiteetin muodostumisessa ja kielen merkityksissä. Siksi toiseudesta on vaikea päästä eroon. Toiseudessa on lopulta kyse mukaan ottamisesta ja ulossulkemisesta, oikeuksien myöntämisestä. Nyky-yhteiskunnassa näitä mukaan ottamisen ja ulossulkemisen asetelmia tuotetaan huomattavalta osin mediassa.

2.2. Kuva suomalaisesta maahanmuutosta ja sen tutkimuksesta

Usein todetaan, että Suomi on verrattain nuori maahanmuuttomaa. Vasta 1980-luvulta lähtien maahanmuutto on ollut yleisempää kuin maastamuutto. 1990-luvulla maahanmuutto Suomeen nopeutui. Kun itäraja avautui 1990-luvun alkuvuosina, maahan muutti entisen Neuvostoliiton kansalaisia. Samaan aikaan turvapaikanhakijoiden määrä alkoi kasvaa. Ennen muuta Suomeen tuli runsaasti somalialaisia ja entisen Jugoslavian alueen asukkaita. Suomen maahanmuuton lisääntyminen ajoittui aikaan, jolloin maahanmuuttajia ei julkisessa keskustelussa nähty ensisijaisesti työvoimana, vaan heihin suhtauduttiin sosiaalipolitiikan näkökulmasta. Keskustelun

⁷ Lisää suomalaisten toiseudesta ks. Ruuska (2004).

avainsanoiksi muodostuivat tässä vaiheessa kulttuuri ja etnisyys. (Forsander 2007, 314; Horsti 2005, 81; Jaakkola 2009, 16; Lehtonen 2004a, 17; Simola 2008, 7.)

Tuomas Martikainen, Teppo Sintonen ja Pirkko Pitkänen (2006) muistuttavat, että Suomeen on aikaisemminkin tultu muualta. Vaikka maa on ollut leimallisesti maastamuuttomaa, on silti väärin väittää, että Suomi olisi ollut ennen 1980-luvun muuttoaaltoa sulkeutunut yhtenäiskulttuuri, jollaisena se on haluttu nationalistisesti värityneessä historian tulkinnassa näyttää. (Martikainen et al. 2006, 9–10.) Myös Horsti (2005, 79) muistuttaa, että vaikka globalisaatio onkin lisännyt ihmisten liikkuvuutta viime vuosikymmeninä, siirtolaisuutta on ollut Länsi-Euroopassa aina.

Vuonna 2012 Suomessa asui vakituisesti 195 511 ulkomaan kansalaista⁸. Luku on kaksinkertaistunut 2000-luvun aikana. (Sisäasiainministeriö 2012, 4.) Ulkomaan kansalaisista Suomessa asuu selvästi eniten virolaisia (noin 40 000) ja venäläisiä (noin 30 000). Sen jälkeen suurimmat kansalaisuusryhmät ovat ruotsalaiset (noin 8 400), somalialaiset (noin 7 500) ja kiinalaiset (6 622). (Emt., 5.) Vaikka maahanmuutto on kiihtynyt, on Suomessa edelleen kansainvälisesti vertailtuna vähän maahanmuuttajia (Jaakkola 2009, 16).

Pakolaiset ovat edelleen vähemmistö Suomen ulkomaalaisista, sillä tavallisimmin maahan tullaan muista syistä (Jaakkola 2009, 16). Enemmistö maahanmuuttajista on työikäistä, hedelmällisessä iässä olevaa väkeä. Yhä kasvava osa maahanmuuttajien lapsista syntyy Suomessa. (Martikainen 2007, 49–50.)

Jaakkola (2009) on 1980-luvulta lähtien tehnyt asennetutkimuksia, joilla on selvitetty suomalaisten suhtautumista maahanmuuttajiin. Viimeisin asennetutkimus on julkaistu vuonna 2009. Sen aineisto on kerätty vuonna 2007. Tutkimuksessa selviää, että suomalaiset suhtautuvat ulkomaalaisen työvoiman vastaanottamiseen ja pakolaisiin myönteisemmin kuin aiemmin. 1990-luvun alun laman jälkeiset kielteiset asenteet ovat vähentyneet selvästi. (Jaakkola 2009, 22 ja 30.) Tutkimuksen aineisto on kerätty ennen vuonna 2008 alkanutta finanssikriisiä. Kriisin vaikutuksia asenteisiin ei ole Suomessa vielä tutkittu. Sittemmin suomalaisten asenteet tai ainakin julkinen keskustelu maahanmuutosta näyttävät kuitenkin muuttuneen kielteisemmiksi. (Haavisto & Kivikuru 2009, 87; ks. myös luku 2.2.7.)

⁸ Luku ei sisällä Suomen kansalaisuuden saaneita eikä turvapaikanhakijoita. Suomessa ihmisiä ei saa tilastoida etnisyyden mukaan, vaan tilastointi tehdään äidinkielen ja kansallisuuden perusteella.

2.2.1. Kuka on maahanmuuttaja?

Tilastot ja yksioikoisilta vaikuttavien käsitteiden käyttäminen peittävät alleen todellisuuden moninaisuuden. Maahanmuuttaja-käsite on yksioikoinen. Se ei erottele maasta toiseen, syystä tai toisesta liikkuvien ihmisten suurta kirjoa.

Maahanmuuttovirasto määrittelee maahanmuuttajan/maastamuuttajan yksiselitteisesti maasta toiseen muuttavaksi henkilöksi. Se on yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttavia ihmisiä. (Maahanmuuttovirasto, sanasto.)

Väestöliiton verkkosivuilla määritellään seuraavaa:

”Tilastoissa ja tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä sellaista Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla voidaan joskus viitata myös sellaiseen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen (ns. toisen sukupolven maahanmuuttaja).”

(Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos.)

Maahanmuuttaja-nimikkeen alle niputetaan heterogeeninen ryhmä ihmisiä. Käsite ei erottele sitä, onko joku tullut maahan työn perässä, pakolaisena tai paluumuuttajana tai sitä, onko maahanmuuttaja saanut turvapaikan, oleskeluluvan vai kansalaisuuden. Maahanmuuttajia yhdistää lopulta vain se, että he ovat muuttaneet Suomeen eri puolilta maailmaa.

Maahanmuuttaja-käsitettä onkin kritisoitu tutkimuksessa paljon (ks. esim. Luostarinen 2007, 15; Horsti 2005, 201; Simola 2008, 11). Käsitettä on yritetty korvata erilaisilla, kenties ilmaisuvoimaisemmilla ja vähemmän latautuneilla termeillä, kuten siirtolainen, maahanmuuttajataustainen, uussuomalainen tai etnisen vähemmistön edustaja. Uusista avauksista huolimatta maahanmuuttaja-käsite on säilyttänyt asemansa tutkimuksessa. Sillä tarkoitetaan yleisesti ulkomailla syntynyttä henkilöä, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18.)

Maahanmuuttajia voidaan luokitella myös ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajiin. Ensimmäisen polven maahanmuuttajalla tarkoitetaan samaa kuin maahanmuuttajalla yllä. Toisen polven maahanmuuttajalla taas tarkoitetaan Suomessa syntynyttä henkilöä, jonka vanhemmista

ainakin toinen on maahanmuuttaja. Käsitteellä maahanmuuttajataustainen viitataan molempiin edellisiin. (Martikainen 2007, 39.) Paluumuuttajalla tarkoitetaan etnisesti suomalaista henkilöä, joka on muuttanut Suomeen asuttuaan pysyvästi ulkomailla. Turvapaikanhakija ja pakolainen taas viittaavat henkilön maahantulosyhyyn ja hänen lailliseen statukseensa, joka taas vaikuttaa hänen oikeuksiinsa ja mahdollisuuksiinsa toimia maassa. Siirtolais-nimityksellä viitataan useimmiten työperäisiin maahanmuuttajiin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18.)

Martikainen et al. (2006) jakavat Suomen maahanmuuttajat karkeasti kolmeen ryhmään: länsimaista muuttaneisiin, entisen Neuvostoliiton ja Itä- Euroopan alueelta saapuneisiin ja muihin maahanmuuttajiin. Länsimaista muuttaneista ei juurikaan puhuta julkisessa maahanmuuttokeskustelussa, vaikka he muodostavat ison osan Suomen maahanmuuttajaväestöstä. Entiset neuvostoliittolaiset, paluumuuttajat ja muut itäeurooppalaiset muodostavat lähes puolet Suomen maahanmuuttajaväestöstä. Ryhmä muut maahanmuuttajat pitää sisällään ensisijassa pakolais- turvapaikanhakija- ja perheen yhdistämistatuksella maahan saapuneita henkilöitä. Maantieteellisesti nämä muut maahanmuuttajat ovat lähtöisin pääosin Lähi-idästä, Pohjois-Afrikasta, Somaliasta ja muutamista Aasian maista. Valtaosa Suomessa asuvista etnisistä, kielellisistä ja kulttuurisista ryhmistä on kooltaan melko pieniä. (Martikainen et al. 2006, 31–32.)

Maahanmuuttaja-käsite ei arkikielessä tavoita kaikkia yllämainittuja seikkoja. Ennemmin se tarkoittaa jotakin *epämeikälistä*. Maahanmuuttajuus määrittyy näin negaation, vierauden kautta. On tärkeä muistaa, että maahanmuuttajaksi nimetyt ihmiset eivät ole keskenään samanarvoisessa asemassa. Monet tutkijat ovatkin huomauttaneet, että muukalaisuuden ja maahanmuuttaja-ryhmän sisäänkin on vedetty rajoja ja hierarkioita. (Horsti 2005, 201–203.). Käsittelen maahanmuuttajuuden hierarkioita tarkemmin luvussa 2.2.7.

Anna Simola (2008) toteaa, että vaikka maahanmuuttajien kirjo on valtava, maahanmuuttaja-käsitteellä on taipumus ohjata mielikuvat tietyn tyyppisiin, tietynlaisista syistä Suomeen muuttaneisiin henkilöihin. Ennen kaikkea käsitteellä on totuttu viittaamaan pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin, joilla myös ajatellaan olevan tietynlaisia sosiaalisia ongelmia. Kritiikistään huolimatta Simola (2008) päätyy tutkimuksessaan käyttämään maahanmuuttaja-käsitettä. Hän huomauttaa tarkoittavansa termillä kaikkia eri syistä Suomeen muuttaneita henkilöitä. Hän toivookin pystyvän vaikuttamaan maahanmuuttaja-käsitteen saamien merkitysten laajentamiseen. (Simola 2008, 11–12.) Vaikka käsitteellä on omat painolastinsa, ei sitä olekaan pakko täysin hylätä. Antamalla sille uusia, laajempia merkityksiä, käsitteen latausta voidaan muuttaa. Juuri näin pyrin

tekemään. Käytän tutkimuksessani maahanmuuttaja-käsitettä ja pyrin sisällyttämään tuohon kategoriaan kaikki syystä tai toisesta muuttavat henkilöt. Analyysin kuluessa joudun kuitenkin erottelemaan erilaisia maahanmuuttajien hahmoja, jotta pystyn näyttämään, kuinka eri tavalla erilähtökohdista tulevia ihmisiä käsitellään.

Lopuksi on syytä sanoa muutama sana suomalaisuuden käsitteestä. Laura Huttusen (2004) mukaan Suomessa vallitseva tapa ajatella suomalaisuutta on liittää kansa, paikka ja kulttuuri erottamattomasti toisiinsa. Näin suomalaisuus määrittyy ahtaasti: suomalaisuus on Suomessa syntyneiden ja kasvaneiden, niin kulttuurisesti kuin perinnöllisesti suomalaisten ominaisuus. Näin ollen maahanmuuttajaksi nimeämisellä väitetään saman tien, ettei kyseinen henkilö ole suomalainen. Maahanmuuttaja sysätään marginaaliin ja kuulumisen ulkopuolelle. (Huttunen 2004, 136.)

On kuitenkin tärkeä huomata, että yhtäläillä valtaväestöstä eli niin sanotuista *kantasuomalaisista* voidaan käyttää monenlaisia käsitteitä. Nämäkään käsitteet eivät ole merkityksiltään tai arvolatauksiltaan neutraaleja. Voidaan puhua esimerkiksi perusväestöstä, enemmistöstä tai etnisistä suomalaisista. Kantaväestön käsitteeseen sisältyy ajatus pitkästä asuinhistoriasta ja yhteisistä geneeistä, kulttuurista ja kielestä. Valtaväestö puolestaan kuvastaa eri ryhmien erilaista valta-asemaa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18.) Tässä tutkimuksessa käytän valtaväestö-käsitettä, kun haluan viitata kantasuomalaisiin. Tämä käsite tuo näkyväksi valtaväestön ja vähemmistöjen hierarkkisen suhteen. Käytän myös suomalaisten-kategoriaa ja puhun suomalaisuudesta silloin, kun on ymmärrettävää, että käsite viittaa kuvitteelliseen yhteisöön tai kategoriaan.

2.2.2. Etnisyys vai rotu – aiempi maahanmuuttotutkimus

Maahanmuuton tutkimus on kasvanut voimakkaasti Suomessa aina 1990-luvun lopulta alkaen. Se on vielä melko tuore ja monitieteellinen tutkimusala, joka on ottanut mallia muista maista. (Martikainen 2009, 1; Horsti 2005, 23.) Kenttä kuitenkin kehittyi nopeasti. Nykypäivän tilannetta kuvaamaan on syntynyt uusia teorioita ja käsitteitä. (Martikainen et al. 2006, 10.) Eri aloilla ja eri lähtökohdista tehtyjä maahanmuuttotutkimuksia yhdistää muutama seikka. Tutkimukset keskittyvät tiettyihin ryhmiin ja kansallisuuksiin. Suomessa tutkimus on ennen muuta keskittynyt venäläisiin ja somalialaisiin. Pakolaiset, turvapaikanhakijat ja inkeriläiset paluumuuttajat ovat saaneet enemmän huomiota kuin työn, opiskelun tai parisuhteen takia muuttaneet. Erityisesti puutteellisena voidaan

pitää sitä, että perheeseen ja avioitumiseen liittyvän muuton tutkimus on vähäistä, vaikka valtaosa maahanmuutosta on nimenomaan sitä. (Martikainen 2009, 4.)

Huttusen (2002) mukaan maahanmuuttajatutkimuksessa keskeisiä kysymyksiä ovat olleet lähdön syyt ja suhde uuteen asuinmaahan. Tutkimus on keskittynyt esimerkiksi maahanmuuttajien sopeutumiseen ja siihen liittyviin ongelmiin, maahanmuuttajien identiteettiin sekä maahanmuuttajiin kohdistuvaan rasismiin. (Huttunen 2002, 41.) Martikainen et al. (2006) puhuvat uudesta etnisyytutkimuksesta, joka sai alkunsa 1990-luvulla. Se kytkeytyi vahvasti tuolloin käytyihin identiteettien politisoitumiskeskusteluihin. (Martikainen et al. 2006 17–20.) Suurin osa suomalaisesta maahanmuuttotutkimuksesta on teksteihin tai haastatteluihin perustuvia laadullisia tapaustutkimuksia, ja ne käsittelevät syrjintää, identiteettiä ja sosiaalisia suhteita (Martikainen 2009, 4).

Maahanmuuttotutkimuksen yksi yleisimmistä käsitteistä on etnisyys. Se tuli osaksi Suomessa käytyä keskustelua, kun maahanmuuttajien määrä maassamme alkoi kasvaa. Suomeen tulevista ihmisistä alettiin puhua paitsi maahanmuuttajina, myös etnisinä vähemmistöinä. (Huttunen 2005, 119.) Etnisyyden käsitettä on määritelty usealla eri tavalla. Käsitettä käytetään yleensä suhteessa vähemmistöihin ja maahanmuuttajiin (Martikainen 2009, 4; Huttunen 2005, 126). Tällä tavalla syntyy vaikutelma, että etnisyys on vain vähemmistöjen ominaisuus, kun taas enemmistö näyttäytyy ilman etnisyyttä, neutraalina ja normina. (Martikainen 2009, 4–5.) Yksi keskeinen kysymys on se, kuinka pysyväksi ja hallitsevaksi ominaisuudeksi etnisyys ajatellaan.

Raittilan (2004) tiiviin määritelmän mukaan etnisyydellä tarkoitetaan:

”yksilön tai ryhmän tapaa jäsentää itseään suhteessa tosiin. Etninen samastuminen ja erottelu voivat perustua syntyperään, historiaan tai kulttuurisiin erityispiirteisiin, ja etnisten identiteettien muotoutuminen on jatkuva prosessi.”

(Raittila 2004, 22.)

Raittilan (2004) määritelmä on kattava, mutta verraten yksioikoinen. Monet tutkijat ovat problematisoineet etnisyyden käsitettä. Esimerkiksi Hallin (2003a) mukaan etnisyys on hyvin tiukkarajainen käsitys kulttuurisesta identiteetistä. Etnisyydestä on kyse silloin, kun jonkin toiminnan tai tavan koetaan perustuvan yhteisiin suku- tai verisiteisiin. Ryhmän etnisyys on ollut niin pitkään yhtenäinen monilla eri tasoilla, että se koetaan luontoon kuuluvaksi. Paikalla on myös

merkittävä rooli etnisyydessä. Etnisyydessä tietyn paikan avulla vakiinnutetaan kulttuurinen yhtenäisyys niin, että se näyttää pysyvältä ja erityisen todelliselta. (Hall 2003a, 92–93.)

Etnisyys ymmärretään usein luonnolliseksi asiaksi, jolla voidaan selittää muita asioita (Huttunen 2005, 120.) Nyky-ymmärryksen mukaan tällainen tulkinta on väärä. Puhutaan etnisyytutkimuksen konstruktionistisesta traditiosta, joka on kiinnostunut siitä, miten etnistä identiteettiä luodaan ja uusinnetaan. Etnisyys tulee näkyväksi vasta, kun ryhmä kohtaa toisen ryhmän, rajan- ja eronteossa. Etnisyydessä on näin ennen kaikkea kyse suhteesta, usein nimenomaan maahanmuuttajien suhteesta muuhun yhteiskuntaan. (Emt., 128.) Etnisyys ymmärretään tänä päivänä tilannekohtaiseksi ja joustavaksi. Etniset identiteetit eivät kuitenkaan ole täysin neuvoteltavissa eivätkä jokaisen omissa käsissä. Erityisesti etnisen hierarkian alapäässä olevilla ryhmillä on huomattavasti pienemmät mahdollisuudet vaikuttaa asemaansa tai oman etnisyytensä määrittelyyn yhteiskunnassa kuin valtaväestön edustajilla. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19.)

Etnisyydellä on monta ulottuvuutta. Se on yhtäältä kulttuurista, poliittista ja organisatorista (Huttunen 2005, 129). Eri ulottuvuudet tuovatkin käsitteeseen jatkuvaa ristivetoa. Yhtäältä etnisyys ja sitä myötä kulttuuriset erot esiintyvät kontrolloitavina, potentiaalisina konfliktin aiheuttajina. Toisaalta etnisyyttä juhlitaan rikkautena ja eksoottisena. (Huttunen 2005, 119–120.)

Etnisyys liittyy tiiviisti rodun ja rasismien käsitteisiin (Pietikäinen 2002, 15). Siksi lienee paikallaan sanoa muutama sana myös niistä. Rasismien pohtiminen on perusteltua siksin, että toiseutta on viestinnän ja kulttuurintutkimuksessa tutkittu usein juuri suhteessa rasismiin⁹. Rotu ja rasismi jäävät tutkimuksessani kuitenkin taka-alalle. En usko löytäväni aineistosta suoranaista rasismia tai rotupuhetta. Vanhat kaiut ja vallankäyttö näkyvät silti etnisyyden käsittelyssä ja positiivisessakin toiseuttamisessa.

En tarkoita rodulla biologista tai geneettistä kategoriaa. Ajatukset rodun biologisesta alkuperästä on hylätty vuosikymmeniä sitten. Silti rotu on hyödyllinen käsite, sillä se elää edelleen diskursiivisena kategoriana (Hall 1999, 55). Hall (1999) toteaa rodun diskursiivisena käsitteenä tarkoittavan seuraavaa:

⁹ ks. esim. van Dijk, Teun A. (1991) *Racism and the press. Critical studies in racism and migration*. London: Routledge ja Hall 1992; 1999.

”Se [rotu – ML] on toisin sanoen kategoria, joka organisoii niitä puhetaivoja, representaation järjestelmiä ja sosiaalisia käytäntöjä (diskursseja), jotka käyttävät joukkoa löyhiä ja usein tarkemmin määrittelemättömiä fyysisten piirteiden eroja --- symbolisina merkitsijöinä, joilla jokin ryhmä erotetaan sosiaalisesti toisista.”

(Hall 1999, 55.)

Rotuajattelussa kyse on siitä, että jollekin ryhmälle ajatellaan joukko pysyviä, olemuksellisia ominaisuuksia, joita heidän fyysiset piirteensä ilmentävät. Nämä ominaisuudet erottavat ryhmän muista. Vaikka yleisesti hyväksytäänkin se, ettei ihmisrotuja tieteellisessä mielessä ole olemassa, elää rotu kuitenkin sosiaalisissa ja diskursiivisissa käytännöissä. Rotuajattelulla on myös sosiaalisia ja taloudellisia seurauksia. Rotu on kategoria, jolla ”on konstruoitu sosioekonomisen vallan, riiston ja poissulkemisen järjestelmä, joka tunnetaan nimellä rasismi”. (Hall 2003b, 253–254.) Hall (2003b) kytkee rodun, etnisyyden ja rasismien yhteen. Hän toteaa, että biologinen rasismi ja kulttuuriin perustuva etninen eronteko eivät muodosta kahta erillistä järjestelmää, vaan kaksi rasismien yhtäaikaaisesti vaikuttavaa rekisteriä. (Emt., 255.)

Rasismissa ei ole kyse vain erojen tuottamisesta ja osoittamisesta, vaan ennen muuta niiden arvottamisesta ja merkityksellistämistä. Jos esimerkiksi ihonväriin, kulttuuriin tai syntyperään viittaamista käytetään halventamiseen tai niistä seuraa se, että joku joutuu muita huonompaan asemaan, on kyse rasismista. Lyhyesti sanottuna rasismi rakentuu väitteille perimän tuottamasta ihmisryhmien olemuksellisesta erilaisuudesta ja eriarvoisuudesta. Sillä ei ole niinkään merkitystä, ajatellaanko tuo perimä kulttuurisesti (etnisyys) vai biologisesti (rotu). (Rastas 2009, 55.)

Mari Maasilta (2012) muistuttaa, että rasismi ei välttämättä perustu rotuun tai etnisyyteen, vaan se voi pohjautua myös esimerkiksi uskonnollisten ryhmien syrjintään (Maasilta 2012 10). Rasismien moninaiset käytännöt ja määrittelyt osoittavat, että rasismi ja toiseuttaminen liukuvat osittain päällekkäin. Ne sekoittuvat eri teoreetikkojen puheissa. Voidaan puhua myös institutionaalisesta rasismista, jolloin huomio kiinnittyy rasistisia ihmisiä ja heidän motiivejaan selvemmin yhteiskunnan rakenteisiin ja siellä vaikuttaviin tekijöihin. Itse ymmärrän rasismien toiseuttamista suoraviivaisemmaksi, usein tiedostetuksi toiminnaksi.

2.2.3. Monikulttuurisuuden vaihtuvat kasvot

Uudessa maahanmuuttotilanteessa ja -tutkimuksessa monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus ovat joutuneet pohdinnanalaisiksi. Nämä käsitteet näyttävät arkikielessä ja osin tutkimuksessakin

jonakin tavoiteltavana asiantilana. Toivomme, että yhteiskunta, työelämä tai vaikka journalismi olisi monikulttuurista ja suvaitsevaista. Kun käsitteitä lähtee purkamaan pienempiin osiin, paljastuu niiden ongelmallisuus.

Monikulttuurisuuden problematiikka on 2000-luvun Euroopassa ollut kasvavan kiinnostuksen kohteena. Monikulttuurisuus on olennainen osa eurooppalaista identiteettiä, mutta samalla se on koettu uhaksi. (Horsti 2005, 27; Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 17 ja 22.) Monikulttuurisuuden merkitykset ja sisällöt vaihtelevat. Löytyn (2004) mukaan arkipäiväisellä tasolla monikulttuurisuus on alkanut tarkoittaa maahanmuuttajien kulttuuria, eli jotain värikästä ja eksoottista, jota voidaan juhlia festivaaleilla, kirjavilla vaatteilla ja tulisella ruualla. Tällöin monikulttuurisuus liitetään vain meistä katsottuna erilaisiin ihmisiin, ja siitä tulee lähinnä etnisyyttä ja kulttuurista erilaisuutta ilmentävä kiertoilmaus. (Löytty 2004, 225.)

Horsti (2005) erottaa toisistaan useita monikulttuurisuusdiskursseja. Ne eroavat siinä, missä moninaisuutta ja erilaisuutta toivotaan esiintyvän, mihin se rajataan. (Horsti 2005, 28–29.) Monikulttuurisuuden tutkimuksessa eriteltyjä diskursseja ovat konservatiivinen, liberaali, kaupallinen, pluralistis-hallinnallinen ja kriittinen monikulttuurisuus. Konservatiivinen monikulttuurisuusdiskurssi tarkoittaa kulttuurista rasismia. Erilaisuus ja erojen hierarkia selitetään kulttuurisilla eroilla. Konservatiivinen monikulttuurisuus vaatii, että erilaisuus sopeutuu enemmistön tapoihin. Liberaali monikulttuurisuus puolestaan perustuu ajatukseen universaalista kansalaisuudesta. Siinä erilaisuus ja esimerkiksi etniset tavat ja merkit rajataan yksityisen piiriin. Kaupallinen monikulttuurisuus korostaa yksilön vapautta. Se olettaa, että erilaisuuden ongelmat voidaan ratkaista kuluttamalla. Kukin voi valita itselleen sopivan identiteetin monikulttuurisuuden supermarketista. Pluralistis-hallinnallinen monikulttuurisuus lähtee ajatuksesta, jonka mukaan yhteiskunnassa elää rinnakkain useita kulttuureja, jotka voidaan mosaiikkimaisesti erottaa toisistaan. Monikulttuurisuuden tulee ylläpitää yhteiskunta rauhaa ja hallinnoida eri kulttuureja. Yksi kulttuuri, tässä suomalainen kulttuuri, ikään kuin asetetaan hallitsevaan asemaan, ylemmäs muita. Monikulttuurisuus määrittää suomalaisen kulttuurin ehdoilla. Samaan aikaan maahanmuuttajan pitää sekä tuoda erilaisuuttaan ja etnisyyttään esiin että pystyä ainakin julkisissa instituutioissa häivyttämään erot. Erilaisuus ja etnisuus sallitaan yksityisen piirissä, mutta julkisessa elämässä mennään suomalaisuuden ehdoilla. Kriittinen monikulttuurisuus taas kohdistaa huomionsa siihen eriarvoisuuteen, mitä muut monikulttuurisuusdiskurssit tuottavat. (Emt., 186–194.)

Media näyttää eri lajityypeissään ja välineissään tukevan vahvasti pluralistis-hallinnallista monikulttuurisuutta, jossa eri kulttuurit voidaan järjestää niin, että yhteiskuntarauha säilyy. Tässä viranomaisilla on keskeinen rooli. Media tukee erilaisuuden kohtaamisen siirtämistä instituutioille. Suhtautuminen vieraaseen voidaan hoitaa viranomaisteitse. Näin monikulttuurisuus asettuu tukemaan suomalaista valtakulttuuria ja rajaa monikulttuurisuuden yksityisen piiriin. (Emt., 299–300.)

Horsti (2005) on tutkinut väitöskirjassaan journalistisia monikulttuurisuushankkeita, joissa erityisesti tuodaan esille maahanmuuttajia ja pyritään esittämään heitä positiivisessa kontekstissa. Tutkimuksen havaintojen mukaan näyttää siltä, että maahanmuuttajat pääsevät ääneen ja kritisoimaan erillisjournalismin erityisissä hankkeissa yhtä aikaa, kun viranomaiset ja valtaväestö puhuvat perusjournalismissa. Vaikka monikulttuurisuusjournalismin yhtenä tarkoituksena onkin purkaa rasismia, ei aihetta juurikaan käsitellä jutuissa. (Emt., 256–259.) Maahanmuuttajat nostetaan esiin keskittyen kulttuuriin juhliin, yksittäisiin sankaritarinoihin ja eksoottisuuteen. Monikulttuurisuusjournalismi kääntyy myös puheeksi Suomesta ja suomalaisuudesta. (Emt., 247.)

Monikulttuurisuutta saatetaan käsitellä sävyyn, josta paistaa eksoottisuuden lumo, vieraan ihannointi eli ksenofilia. Usein tällainen ajattelu näyttäytyy suvaitsevaisuusajattelussa. Suvaitsevaisuuden pyrkimyksenä on poistaa ennakkoluuloja, mutta samalla saatetaan sortua asian yksipuoliseen, ylitiöpositiiviseen käsittelyyn. (Löytty 2004, 229.)

Leena Suurpää (2005, 43) toteaa, että suvaitsevaisuudella on vahva normatiivinen ulottuvuus. Suvaitsevaisuus asettaa hierarkkiseen asemaan sen, joka suvaitsee ja sen jota suvaitaan. Valtaväestön edustajat vetävät rajan siihen, mitä heidän tulee suvaita ja mitä ei. (Suurpää 2005, 46–48.) Näin ollen valtaväestö ei ole suvaittavan asemassa. Sen tapoja ja käytäntöjä ei aseteta määrittelyn tai epäilyn alaiseksi, vaan ne näyttäytyvät suvaitsevaisuuspohdinnoissa normaaleina. Suvaitsevaisuusajattelun lähtökohtana on erilaisuuden nimeäminen ja tunnistaminen. (Löytty 2004, 230.)

Journalismin tutkimuksessa suvaitsevaisuusjournalismi-termillä on negatiivinen kaiku siihen kytkeytyvän ylitiöpositiivisuuden ja mahdollisen puolueellisuuden takia (Maasilta, Rahkonen & Raittila 2008, 65). Vaikka suvaitsevaisuusjournalismi saattaa auttaa vieraiden kulttuurien ymmärtämistä, se voi myös ylläpitää etnisten vähemmistöjen toiseutta (emt.; Raittila 2007, 12). Yhtenä esimerkkinä suvaitsevaisuusjournalismin tavasta toiseuttaa kohteitaan Raittila (2007, 12)

mainitsee eksotisoinnin. Kyse on siitä, miten hyvätkin pyrkimykset voivat lopulta tuottaa ja uusintaa etnisiä stereotypioita ja jopa ylläpitää rasismia (Raittila 2002, 10).

Yksi esimerkki suvaitsevaisuusjournalismista ovat maahanmuuttajista kertovat selviytymis- ja menestystarinat. Raittila (2002) on erottanut toisistaan kahdenlaisia menestystarinoita. Yhtäältä ovat vaikeuksien kautta voittoon -menestystarinat, joissa yksilöt ovat sopeutuneet hyvin yhteiskuntaamme. Toisaalta lehdissä kerrotaan selviytymisestä, mutta ei välttämättä menestymisestä. Näissä tarinoissa maahanmuuttajat kertovat työhalukkuudestaan ja etsivät omaa koulutustaan vastaavaa työtä. Myös human interest -näkökulma, eli jonkinlainen erikoisuuden tavoittelu, näkyy menestys- ja selviytymistarinoissa. Erityisesti venäläisiä ja tummaihoisia esittelevissä menestystarinoissa keskeistä on näyttänyt olevan suomalaisten kielteisten asenteiden kumoaminen. Tyypillisesti menestystarinoissa on haastateltu vain maahanmuuttajaa, joka kertoo taustastaan ja kommentoi suomalaista yhteiskuntaa. (Raittila 2002, 48–50.)

Monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus ovat mitä todennäköisimmin läsnä naistenlehtien myötäsukaisissa ja positiiviseen sävyyn kirjoitetussa artikkeleissa. Onkin kiinnostavaa nähdä, minkälaiseen monikulttuurisuuskäsitykseen naistenlehdet nojaavat. Onko monikulttuurisuus niiden mielestä jotakin tavoiteltavaa vai jo saavutettu ominaisuus? Haluan myös tarkastella sitä, ketkä jutuihin suvaitsevat ja missä monikulttuurisuutta nähdään olevan.

2.2.4. Maahanmuuttajuuden hierarkiat ja intersektionaalisuus

Kun 1990-luvun lopulla maahanmuuttoa alettiin käsitellä yhä moninaisempana ilmiönä, näytti eri maahanmuuttajaryhmien välille muodostuvan julkisuudessa entistä selkeämpiä hierarkioita (Luostarinen 2007, 13). Käsitys on vahvistunut viime vuosina. Myös Horsti (2005) on kiinnittänyt huomiota maahanmuuttajuuden hierarkioihin. Vierauden rajat eivät ole selvärajaisia ja yksiselitteisiä. Media ei yksinkertaisesti tuota rajaa meidän ja muiden välille, vaan rajoja piiryy myös näiden keinotekoisten ryhmien sisään. (Horsti 2005, 12.) Vierauden rajoihin vaikuttavat esimerkiksi etnisyys, ihonväri ja sukupuoli (emt, 292). Huttunen (2004, 139) tiivistää asian niin, että erinäköiset ja eri maista tulevat maahanmuuttajat oletetaan toisistaan poikkeaviksi ja nämä toisistaan poikkeavat ominaisuudet tekevät heidät eritavoin hyväksyttäviksi tai epäilyttäväksi suhteessa suomalaiseen kulttuuriin.

Jaakkolan (2009) asennetutkimuksista selviää, että suomalaiset suhtautuvat myönteisimmin kulttuurisesti läheisimmistä, korkean elintason maista tuleviin maahanmuuttajiin. Sen sijaan suhtautuminen meitä köyhemmistä maista tuleviin sekä ulkonäöltään ja kulttuuriltaan suomalaisista selvästi erottuviin ryhmiin on varauksellisempaa. Esimerkiksi vuoden 2007 asennetutkimuksessa torjuvimmin suhtauduttiin alun perin turvapaikanhakijoina tulleisiin somalialaisiin. (Jaakkola 2009, 52.)

Journalismissa vähemmistöjen välinen hierarkia rakentuu muun muassa sen mukaan, millaisten aiheiden yhteydessä eri ryhmät pääsevät esiin, millaisia kuvia heistä julkaistaan ja miten heitä nimitään. Kun yhdet esitetään lehtien palsoilla rikosten tekijöinä, ovat toiset taas uhreja tai hyvin maahan sopeutuneita menestyjiä. Esimerkiksi 1990-luvulla Suomeen pyrkineet Slovakian romanit saivat mediassa elintasopakolaisen leiman. Virolaisten ja venäläisten yhteydessä taas puhuttiin liigoista, itämafiasta ja itäseksistä. Tällainen yksipuolinen uutisointi ja nimeäminen leimaavat kaikki etnisen ryhmän jäsenet. (Raittila 2002, 31 ja 57.)

Simola (2008, 31) huomauttaa, että maahanmuuttaja-kategoria on sosiaalinen kategoria. Tällä hän tarkoittaa sitä, että vain tietyistä maista, tietyistä sosioekonomisesta luokasta ja tietyllä maahantulostatuksella tulevat ihmiset ymmärretään maahanmuuttajiksi (emt.). Esimerkiksi somalipakolainen on tämän ymmärryksen mukaan maahanmuuttaja, mutta yhdysvaltalainen insinööri ei. Vaikka yllä totesin maahanmuuttajaksi nimeämisen olevan totalisoivaa kategorisointia, käy tässä selväksi, että tuon kategorian sisään piirtyy rajoja. Itseasiassa käy lopulta niin, että hyväosaisimmat tippuvat kokonaan maahanmuuttaja-kategorian ulkopuolelle. Käsitys on hierarkisoiva. Käsitöksellä on ollut omat seurauksensa esimerkiksi kotouttamispolitiikassa ja siinä, miten media käsittelee maahanmuuttajia. Pidän analyysissä mielessäni maahanmuuttajuuden hierarkiat ja vierauden moninaiset rajat, jotta pystyn tarkastelemaan sitä, käsittelevätkö naistenlehdet eri syistä ja maista maahan muuttaneita eri tavalla. Erotan analyysissäni *perinteisen maahanmuuttajan* hahmon, jolla tarkoitan nimenomaan niitä ihmisiä, jotka on perinteisesti koettu vieraisiksi. Näitä ovat esimerkiksi pakolaisina tai turvapaikanhakijoina maahan tulleet ja etnisesti suomalaisista merkittävästi poikkeavat, sellaiset, jotka eivät lähtökohtaisesti edusta länsimaista kulttuuria. Turvapaikanhakijat ovat hyvä esimerkki perinteisestä maahanmuuttajan hahmosta. He ovat Horstin (2005) mukaan medialle yksi vaikeimmista ryhmistä. He ovat poikkeus järjestyksessä eivätkä useinkaan kuulu helposti rajat ylittävien ihmisten ryhmään. Turvapaikanhakijat eroavat pakolaisista, jotka voivat saapua turvalliseen maahan humanitaarisin perustein. (Horsti 2005, 82–83.) Perinteisen maahanmuuttajan lisäksi erotan myös toisen hahmon: *kosmopoliitin*.

Jos turvapaikanhakija edustaa ei-haluttua maahanmuuttajaa, on kosmopoliitti hänen vastakohtansa. Ulf Hannerz (1996) on tuonut keskusteluun kosmopoliitin hahmon. Kosmopoliitti ylittää rajoja jatkuvasti ja helposti. Hän eroaa perinteisestä maahanmuuttajasta monin tavoin. Kosmopoliitille maailma on avoin. Olennaista tässä on se, että ylijäräinen suuntautuminen on kosmopoliitille vapaaehtoista. Kosmopoliitti haluaa uppoutua eri kulttuureihin ja olla osallinen niistä. Kosmopoliitille kodin ja kuulumisen merkitykset ovat muuttuneet. Hän voi tuntea itsensä myös ulkopuoliseksi kotimaassaan, joka on alkanut näyttää nostalgiselta lintukodolta. (Hannerz 1996, 90–110.) Enzensberger (2003) huomauttaa, että mitä korkeammin koulutettu maahanmuuttaja on, sitä varauksettomamman vastaanoton hän saa. Myös raha puhuu: kukaan ei kyseenalaista varakkaiden liikkuvuutta. (Enzensberger 2003, 35.)

Maasta toiseen liikkuva kulttuurieliitti on hyvä esimerkki kosmopoliittisuudesta. Kosmopoliitin oikeutta liikkua ja asettua toiseen maahan ei kukaan kyseenalaista. Kosmopoliittisuus ei ole mikään yksiselitteisesti otettava paikka. Kosmopoliitin hahmon ottaminen näyttää edellyttävän rahaa ja tietyn maan passia, usein myös riittävän korkeaa ammatillista pätevyyttä. Viime kädessä kyse on siitä, kuinka avoimelta maailma näyttää, tarjoaako se mahdollisuuksia, kiinnittymisen paikkoja vai kääntääkö se selkensä, näyttäytykö se uhkaavana.

Maahanmuuttajuuden hierarkioissa ei ole kyse pelkästään alkuperämaasta vaan laajemmin *intersektionaalisuudesta*. Intersektionaalisuudella tarkoitan tässä sitä, että pelkästään etnisyys ei määrää maahanmuuttajan asemaa uudessa maassa. Siihen vaikuttavat sukupuoli, ikä, seksuaalinen suuntautuminen, koulutustaso ja kielitaito. Intersektionaalisuudella viitataan siihen, että erilaiset määritelmät ja tekijät vaikuttavat ihmisen elämässä samanaikaisesti mutta eri tavoin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19.) Esimerkiksi sukupuoli ei ole irrallinen tekijä, vaan se kytkeytyy tiiviisti siihen, miten ymmärrämme suomalaisuuden ja maahanmuuttajuuden. Tästä juuri on kyse silloin, kun maahanmuuttajanainen nähdään kulttuurinsa vankina ja yhteisönsä miesten alistama, kun taas suomalainen nainen edustaa tasa-arvoa.

Intersektionaalisuutta voidaan lähestyä kahdesta näkökulmasta. Ensinäkin voidaan tunnistaa, että identiteettiä määrittää usea eri ulottuvuus. Esimerkiksi maahanmuuttaja ei mitään todennäköisimmin rakenna identiteettiään vain etnisen alkuperänsä varaan, vaan siihen vaikuttavat lukuisat muut ominaisuudet, kuten sukupuoli, ikä ja sosioekonominen asema. Toisaalta intersektionaalisuus näkyy siinä, kuinka maahanmuuttajiin suhtaudutaan ja miten heitä esitetään. Maahanmuuttajanaisen

esittämisessä pätevät eri säännöt kuin maahanmuuttajamiehen. Varakas saksalainen yritysjohtaja nähdään eri tavalla kuin somalipakolainen.

Pyrin intersektionaalisuuden käsitteen avulla pohtimaan myös maahanmuuttajien toiseuden suhdetta sukupuoleen. Olen aiemmin todennut, että sukupuolinäkökulma jää vähemmälle huomiolle. Pyrin kuitenkin tarkastelemaan sitä yleisellä tasolla ja suhteessa etnisyyteen. Vaikka tarkasteluni jäisi pintapuoliseksi, koen, että se on merkittävää. Näin on siksi, että maahanmuuttajuuden suhdetta sukupuoleen ei ole toistaiseksi otettu huomioon suomalaisessa maahanmuuttotutkimuksessa (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15). Suomessa myös vallitsee omanlaisensa sukupuolijärjestelmä, johon maahanmuuttajat kiinnittyvät eri tavoin. (ks. luku 2.3.2.). Sukupuolikäsitykset ja -identiteetit ovat sosiaalisesti rakentuneita, ja vaihtelevat ympäröivästä kulttuurista toiseen. Sukupuolijärjestelmä määrittelee naisille ja miehille sopivat ja yleisesti hyväksytyt toimintatavat. (Martikainen & Tiilikainen 2007 19–20.) Sukupuolijärjestelmä ohjaa myös sitä, miten maahanmuuttajia naistenlehdissä esitetään.

2.2.5. Maahanmuuttajien työ, perhe ja kotoutuminen

Käsittelen tässä luvussa niitä maahanmuuttotutkimuksen teemoja, jotka ovat oman tutkimukseni kannalta merkittäviä ja joita käsitellään naistenlehtien maahanmuuttoartikkeleissa. Tällaisia teemoja ovat maahanmuuttajien työllistyminen, perhe-elämä sekä koti ja kotoutuminen.

Maahanmuuttajalle kysymykset kodista ja kuulumisesta tulevat erityisen merkittäviksi. Koti ja kuuluminen jäsentävät suhdetta sekä Suomeen että lähtömaahan. Kuulumisen ja kodin kokemukset ovat tärkeitä sen kannalta, että maahanmuuttaja tulee nähdäkokonaisena ihmisenä, ei vain vierauden ruumiillistumana. (Huttunen 2002, 13 ja 333.) Myös suhde erilaisiin instituutioihin, kuten julkiseen tilaan, valtioon ja erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin, on tärkeää kiinnittymisen, kuulumisen ja kodin tunteen kannalta. Kuuluminen ei kuitenkaan näytä aina onnistuvan, sillä suomalainen julkinen maisema ja viranomaistoiminta näyttävät kohtelevan maahanmuuttajia ennen kaikkea kategorian edustajina, ei yksilöinä. (Emt., 330 ja 340–349.) Maahanmuuttajien koti ja kuuluminen eivät ole heidän itsensä päätettävissä. Kodin ja kuulumisen kokemuksia tuotetaan arkipäivän kohtaamisissa, perhepiirissä ja työelämässä. Useat erilaiset institutionaaliset kontekstit ja käytännöt vaikuttavat kotoutumiseen. (Emt., 26). Media on varmasti yksi tällainen käytäntö. Hallinnon kotoutumisnäkökulma ja kotoutumispoliittiset tavoitteet näkyvät median representaatioissa ja vaikuttava maahanmuuttajien kokemuksiin ja esittämiseen.

Kotoutumisella tarkoitetaan sitä prosessia, jossa maahanmuuttaja asettuu uuteen elinympäristöönsä ja tulee osalliseksi siitä muun muassa sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti. Suomalaisessa viranomaispuheessa kotouttamisella tarkoitetaan sekä osallistumista uuteen yhteiskuntaan että oman kulttuurin ja kielen säilyttämistä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19.) Usein kotoutumispuheessa voidaan tehdä jako julkisen ja yksityisen välille. Tällöin oman kulttuurin säilyttäminen kuuluu yksityisen, eli kodin, piiriin kun taas julkisessa osallisuudessa ja osallistumisessa on kyse uuden kotimaan tapojen omaksumisesta.

Suomessa kotouttamisvelvoite on ensisijaisesti työvoimaviranomaisilla. Kotoutumisen ja työnteon välille onkin luotu vahva yhteys. Myös maahanmuuttajat itse pitävät työtä keskeisenä osana kotoutumista ja kuulumista. Maahanmuuttajabarometri 2012 -selvityksen mukaan maahanmuuttajat itse kokivat kotoutumisen kannalta tärkeimmiksi tekijöiksi työn, sopivan asunnon, kielitaidon, turvallisuuden, terveystalvelut sekä lasten pääsyn kouluun tai opiskelemaan (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 20).

Työn tekeminen kansalaisuuden määrittelyssä on erityisen tärkeää Suomessa. Suomi on Annika Forsanderin (2007, 316) sanoin ”palkkatyösidonnainen ja yksilökeskeinen yhteiskunta, jossa yksilön asema määräytyy työmarkkina-aseman, eikä suvun, omaisuuden tai lapsiluvun mukaan”. Myös naisten työhön osallistuminen on Suomessa oletus ja normaaliuden mitta (emt.). Työ on yhteiskuntakelpoisuuden ja maahanmuuttajakelpoisuuden mittari. Työnteosta on Olga Davydovan (2012) mukaan tullut maahanmuuttajille jonkinlainen pakko. Tähän sisältyy kuitenkin ristiriita: hyväksi maahanmuuttajaksi tuleminen edellyttää työssäkäyntiä, mutta samalla työtä voi olla hankala, jopa mahdoton löytää. (Davydova 2012, 85–86.)

Keskustelu maahanmuuttajien työllisyydestä on monin tavoin ambivalenttia. Huttusen (2004) mukaan kaksijakoinen tilanne johtuu 1990-luvun lamasta. Oikeudesta työhön ja sosiaaliturvaan on tullut syvän laman jälkeen Suomessa keskeinen alue, jolla osallisuudesta ja osattomuudesta, kuulumisesta ja ulkopuolisuudesta keskustellaan. Oikeus työhön ja sosiaaliturvaan muodostavat Suomessa kriittisen pisteen, jossa maahanmuuttaja joutuu paradoksaaliseen asemaan: Jos maahanmuuttajilla on työtä, heitä syytetään siitä, että he vievät suomalaisten työt. Jos heillä taas ei ole työtä, heitä syytetään sosiaaliturvan varassa elämisestä. (Huttunen 2004, 141–142.)

Monet maahanmuuttajat ovat vielä vuosikymmenenkin maassa-asumisen jälkeen erittäin todennäköisesti pätkätöissä. Maahanmuuttajien työmarkkina-aseman vakiinnuttaminen voikin kestää jopa seuraavaan sukupolveen. Koska maahanmuuttajien työmarkkina-asema on heikko, he ovat ajautuneet paitsi pätkätöihin, myös palvelualojen ja teollisuuden matalapalkkaisiin, työhierarkian häntäpäässä oleviin töihin, kuten siivoojiksi. (Forsander 2007, 322–329.)

Tutkimuksessa ja hallinnollisissa käytännöissä maahanmuuttajanaisia ei kuitenkaan ole yleensä tarkasteltu suhteessa työmarkkinoihin, vaan heidät nähdään ennen muuta vaimoina ja äiteinä eli suhteessa kotiin ja perheeseen (Forsander 2007, 312; Joronen 2007, 285; Keskinen & Vuori 2012, 8). Maahanmuuttajanaisten toimintaa tarkastellaankin usein perinteisten sukupuoliroolien pohjalta.

Pihla Siimin (2007) mukaan naisten rooli perheen sisällä tuo jatkuvuutta uuteen maahan muutettaessa. Tämä vahvistaa naisen asemaa nimenomaan perhepiirissä. Perhe keskeisimpänä elämänsisältönä ei kuitenkaan ole maahanmuuttajanaisille välttämättä vapaaehtoinen valinta, vaan seurausta siitä, että työtä ei löydy. Äitiys on silti tärkeä asia naisille. Uudessa maassa myös perhesuhteita joudutaan arvioimaan uudelleen ja niiden ylläpito vaatii entistä tietoisempia ponnistuksia. (Siim 2007, 239.)

Suuri osa Suomeen muuttaneista naisista on tullut maahan perhesyistä joko kansainvälisen avioliiton tai perheen yhdistämisen seurauksena (Martikainen 2007, 52). Davydovan (2012, 78) mukaan avioliiton kautta Suomeen muuttavat ovat tavallisimmin olleet entisen Neuvostoliiton alueelta tai Thaimaasta tulevia, hedelmällisessä iässä olevia naisia. Sekä avioliiton takia että perheen yhdistämisen myötä maahan muuttaneiden naisten kontaktit perheen ulkopuolelle voivat olla vähäisiä. He voivat olla sosiaalisesti ja taloudellisesti täysin riippuvaisia puolisoistaan. (Ellonen & Korhonen 2007, 166–167.)

Avioituminen suomalaisen kanssa on julkisen moraalinen mukaan hyväksytty syy muuttaa Suomeen, mutta liiton täytyy olla *aito*. Suomalaisen ja ulkomaalaisen välisen avioliiton kohdalla näyttää selvältä, että liitto menettää yksityisen luonteensa, sillä liiton aitouden pohtimisesta tulee julkinen asia. Tällaisista liitoista keskustellaan esimerkiksi mediassa. Samalla puhutaan lopulta siitä, minkälaisin ehdoin suomalaisen yhteisön jäseneksi voi tulla. (Huttunen 2002, 254–255.) Ulkomailta Suomeen muuttavat puoliset ovat myös hahmoja, joiden kautta keskustellaan tasa-arvosta, perheestä ja sukupuolten välisistä suhteista suomalaisessa yhteiskunnassa (emt., 338).

Maahanmuuttotutkimuksessa on usein todettu, että perheenjäsenten, sukupolvien ja -puolien väliset roolit joutuvat uudelleenjärjestelyn kohteeksi maahanmuuton seurauksena. Muutto ei koske vain yksilöä, vaan perhettä ja sen sisäisiä suhteita. Niin identiteetit kuin sosiaaliset suhteet joutuvat muutoksen alle. Esimerkiksi sukupolvien välisten roolien muutos näkyy silloin, kun lapset oppivat vanhempia nopeammin uuden kotimaan kielen ja tavat. Tämä saattaa kasvattaa kuilua sukupolvien välille. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 27–28.) Monissa maahanmuuttajaryhmissä perhemalli ja erilaiset käytännöt näyttävät lähentyvän suomalaisia ja laajemmin länsimaisia käytäntöjä: ydinperheen merkitys kasvaa, avioitumisikä nousee, lasten lukumäärä laskee ja eikä avioeroja tuomita enää yhtä tiukasti kuin ennen (Tiilikainen & Martikainen 2007, 402).

2.2.6. Etnisyys ja maahanmuuttajat viestinnän ja journalismin tutkimuksessa

Tiedonsaanti on nykyisessä yhteiskunnassa yhä enemmän tiedotusvälineiden varassa (Maasilta et al. 2008, 6). Tämä koskee myös maahanmuuttajista tietämistä. Vaikka maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut, saa iso osa suomalaisista edelleen tietonsa etnisistä vähemmistöistä vain tiedotusvälineiden kautta (Raittila 2004, 309; Horsti 2005, 38, Jaakkola 2009, 75). Esimerkiksi vielä vuonna 2007 runsas neljäsosa suomalaisista ilmoitti, ettei tunne yhtään Suomessa asuvaa ulkomaalaista (Jaakkola 2009, 28). Medialla onkin suuri rooli siinä, minkälaisiksi maahanmuuttajat todellisuudessa nähdään. Myös naistenlehdet ovat osaltaan rakentamassa ja uusintamassa tätä kuvaa.

Etnisyyttä, monikulttuurisuutta ja rasismia käsittelevällä mediatutkimuksella on Suomessa varsin lyhyt historia, mutta kiinnostus aihetta kohtaan on kasvanut kovaa vauhtia (Luostarinen 2007, 6; Raittila 2005, 5; Horsti 2005, 11). Ensimmäiset aihetta käsittelevät väitöskirjat julkaistiin maassamme vuosituuhannen taitteessa (esim. Pietikäinen 2000, Raittila 2004, Horsti 2005). Systemaattisimmin etnisyyteen, rasismiin ja mediaan liittyviä tutkimuksia on tehty Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikön (nyk. COMET) ja Svenska social- och kommunalhögskolanin yhteydessä toimivan Etnisten suhteiden tutkimuskeskuksen (CEREN) hankkeissa (Mari Maasilta 2012, 14; Luostarinen 2007, 6). Eri tutkimuksissa on seurattu lähes kymmenen vuoden ajan vuosittaisten monitorointien avulla sanomalehtien ja television uutis- ja ajankohtaisohjelmien etnisyyttä ja rasismia käsitteleviä sisältöjä (Maasilta 2012, 14). Seurantatutkimusten tarkoituksena on ollut saada yleiskuva eri vähemmistöryhmien esittämisestä mediassa ja niitä koskevien juttujen aiheista. Tarkemmin sanottuna on haluttu paljastaa journalismin

huomaamattomia rutiineja ja selvittää, kuka jutuissa puhuu, kenellä on valta määrittellä asioita ja syntykö eri tahojen välille vuorovaikutusta. (Raittila 2005, 6.)

Etnisyyttä ja rasismia käsittelevä mediatutkimus on Suomessa pitkälti keskittynyt median luomien esitystapojen analysointiin eli tekstianalyysiin. Tutkimuksissa on siten tarkasteltu mediatekstien tuottamia ja esittämiä representaatioita ja diskursseja. Vasta 2000-luvun lopulla tutkimus on alkanut ottaa huomioon mediatekstien vastaanottoa, niiden merkitystä maahanmuuttajien elämässä sekä tekstien tuotantoa. (Luostarinen 2007, 6; Raittila 2007, 6; Maasilta 2012, 4.) Nämä näkökulmat ovatkin olleet viime vuosina suosittuja (ks. esim. Nikunen 2011, Horsti & Nikunen 2013, Maasilta 2010). Erityisesti tutkimuksessa huomiota ovat saaneet sanomalehtiutiset. Sen sijaan televisio, aikakauslehdet tai nettiaineistot ovat jääneet huomattavasti vähemmälle huomiolle. (Horsti 2005, 24.) Vaikka yleisesti ottaen mediatutkimuksen painopiste on tässä aihepiirissä siirtynyt mediatekstien analyysistä muihin tekijöihin, pidättäydyn itse perinteisemmässä tavassa, ja keskityn nimenomaan tekstien tulkintaan. Tämä johtuu siitä, että mediamonitorointeihin ei ole pääasiassa otettu mukaan aikakauslehtiä eikä siis myöskään naistenlehtiä. Vain Maasilta et al. (2008) ovat ottaneet aikakauslehdet mukaan monitorointiin, kun he ovat selvittäneet, minkälainen kuva islamista syntyy suomalaisissa joukkoviestimissä (Maasilta et al. 2008)¹⁰. Myös Reeta Pöyhtäri (2014) on väitöskirjassaan on selvittänyt maahanmuuttajien esittämistä aikakauslehdissä (ks. luku 2.3.5.).

Journalistiikan pro gradu -tutkielmia etnisyydestä, maahanmuutosta ja rasismista on tehty 2000-luvulla useita. Anna-Kaisa Hiltunen (2006) selvitti pro gradu -tutkielmassaan maahanmuuttajanaisten sukupuolen ja etnisyyden esittämistapoja ja niiden muodostaminen toiseuksien mahdollisia yhteenkietoutumisia *Helsingin Sanomien* artikkeleissa. Reetta Pöyhtäri (2004) puolestaan selvitti, miten ulkomaalaistaustaiset henkilöt tehdään nimenomaan ulkomaalaistaustaisiksi suomalaisessa ja hollantilaisessa yliopistolehdessä. Miisa Kaartinen (2011) tutki, miten maahanmuuttajia representoidaan *Helsingin Sanomien* kuvissa. Oma työni sopii hyvin jatkumoksi näille töille.

Heikki Luostarisen (2007, 12) mukaan 1990-luvulla maahanmuuttoa käsiteltiin suomalaisessa julkisuudessa ennen muuta pakolaiskysymyksenä. Tuon vuosikymmenen aikana Somalian ja

¹⁰ Myös etnisyyttä ja rasismia nuortenlehdissä tutkinut Mari Markkanen (2003) on ottanut aineistokseen aikakauslehdet. Ks. Markkanen, Mari (2003): *Etnisyys ja rasismi suomalaisissa nuortenlehdissä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.

Bosnian sodan pakolaiset nostivat maahanmuuton journalismin näkyväksi puheenaiheeksi. Myös inkeriläisillä paluumuuttajilla on ollut keskustelun käynnistymisessä oma roolinsa. (Raittila 2009, 68). 1990-luvun loppupuolelta alkaen on mediassa alettu kiinnittää huomiota myös muunlaisiin maahanmuuton muotoihin, kuten työperäiseen maahanmuuttoon ja muuttoon avioliiton takia (Luostarinen 2007, 13).

Journalismin tutkimusyksikön ja Etnisten suhteiden tutkimuskeskuksen mediamonitorointien tulokset ovat olleet pääasiassa yhteneviä. Mukana monitoroinnissa on ollut niin maakuntien ykköslehtiä, valtakunnallisia lehtiä, iltapäivälehtiä kuin poliittisten puolueiden lehtiä (Raittila 2002, 34). Vuosina 1999, 2000, 2001 ja 2004 tehtyjen tutkimusten tulokset on koottu yhteen raporttiin (ks. Raittila & Vehmas 2005). Olen tiivistänyt keskeiset tutkimustulokset alle:

1. Sanomalehtien rasismia ja etnisyyttä käsittelevät kirjoitukset ovat pääosin olleet asiallisia tapahtumien uutisointeja. Valtaosin lehdet ovat nimenneet vähemmistöryhmiä neutraalista.
2. Vähemmistöihin vihamielisesti suhtautuneet jutut ovat yleensä olleet mielipidekirjoituksia. Vierasvihaisten tahojen toiminta on hyvin harvoin ollut juttujen pääaiheena. Nämä tahot ovat jääneet kaikkein selvimmin toisten puheiden kohteiksi ja marginaaliin.
3. Yleisimmin vähemmistöryhmistä on kirjoitettu tarkemmin määrittelemättä ko. ryhmää. Tällöin on puhuttu yleistäen maahanmuuttajista, turvapaikanhakijoista, pakolaisista tai ulkomaalaisista. Suuri osa aineiston jutuista on käsitellyt suomalaisen yhteiskunnan suhdetta maahanmuuttajiin.
4. Useimmin etnisyyttä käsittelevissä jutuissa ääneen ovat päässeet viranomaiset. He ovat puhuneet erityisesti lainsäädäntöön, maahanmuuttoon ja rikoksiin liittyvissä uutisjutuissa. Poliitikot ovat olleet etnisyyttä ja vähemmistöjä käsittelevissä jutuissa esillä vain harvoin.
5. Vähemmistön edustajien rooli valtaosassa jutuissa on ollut olla mykkinä toimijoina ja muiden puheiden kohteina.
6. Etnisiä vähemmistöjä käsittelevät jutut ovat pääosin olleet yksiäänisiä. Esimerkiksi viranomaiset ja vähemmistöt ovat puhuneet eri jutuissa.
7. Lehdet ovat julkaisseet myös tietoisesti suvaitsevaisuuden edistämiseen tarkoitettuja juttuja. Tosin näiden osuus on vaihdellut vuodesta toiseen. Vähemmistöjen edustajat ovat päässeet puhujiksi erityisesti juuri suvaitsevaisuusjutuissa ja yksilötason menestystarinoissa. Juttutyypeittäin tarkasteltuna he ovat päässeet useimmiten ääneen haastatteluissa ja reportaaseissa, eivät uutisissa.
8. Vaikka vähemmistöryhmiä tai etnisyyttä käsittelevien rikosjuttujen määrä on vaihdellut vuodesta toiseen, niissä ilmenee toistuvasti sama piirre: vähemmistöryhmien aiheuttamista

rikoksista on ollut huomattavasti enemmän juttuja kuin vähemmistöryhmiin kohdistuneista rikoksista. Erityisesti venäläiset, virolaiset ja muut Itä-Euroopasta tulleet ovat esiintyneet toistuvasti rikosjuttujen tai muiden ongelmien yhteydessä.

9. Lehdissä on ollut vain vähän juttuja vähemmistöryhmien sosiaalisista ongelmista tai kulttuurisista ja uskonnollisista piirteistä. Sosiaalisia ongelmia käsittelevät jutut ovat keskittyneet useimmiten maahanmuuttajien työllistymisen ongelmiin.
10. Maahanmuuton vastustus on liittynyt artikkeleissa pääosin pakolaisiin ja maahanmuuttajiin yleisellä tasolla. Maahanmuuttoa taas on puolustettu Suomen työvoimatarpeilla. Tässä on eroteltu toisistaan hyödylliset siirtolaiset, niin sanotut laittomat maahanmuuttajat ja oikeat turvapaikanhakijat.

(Raittila & Vehmas 2005, 13–28; Raittila 2005, 33.)

Raittilan (2009) mukaan kaiken kaikkiaan suomalaisen median maahanmuuttokirjoittelussa on näyttänyt painottuvan rikoksista ja ongelmista kertovat jutut. Niitä on tasapainotettu suvaitsevaisuusjournalismilla. Menestystarinat ovat puolestaan eksotisoineet maahanmuuttajia. 2000-luvun lopussa maahanmuuttokirjoittelu näyttää muuttuneen ja parantuneen hieman aiemmasta. Maahanmuuttajat pääsevät aiempaa useammin itse puhumaan omista asioistaan. Tämä ääneen pääsy ei kuitenkaan näytä koskevan turvapaikanhakijoita. Maahanmuuttajia esitetään entistä enemmän luonnollisissa, arkisissa yhteyksissä ja vuorovaikutuksessa muun väestön kanssa. Myös politiikan rooli maahanmuuttokeskustelussa on muuttunut (ks. luku 2.2.7.). Selvä muutos on se, että media on alkanut antaa puheenvuoroja maahanmuuttoa vastustaville äänille. Lama ja työttömyyden kasvu taas ovat hillinneet keskustelua työperäisestä maahanmuutosta. (Raittila 2009, 71.)

Susanna Vehmas (2012) on toistanut mediaseurannan vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä. Poliittisen maahanmuuttokeskustelun kiristyminen näkyy mediassa. Myös maahanmuuttajien sosiaalisista ongelmista on alettu kirjoittaa valtamediassa entistä enemmän. Jos etnisyys tuodaan tarkemmin esiin, useimmiten puhutaan ulkomailta Suomeen tulleista romaneista, somalialaisista ja venäläisistä. Eri etnisistä ryhmistä puhutaan erilaisten aiheiden yhteydessä. Kun vielä 2000-luvun puolivälissä erityisesti venäläisten etninen tausta tuotiin esiin rikos- ja konfliktiaiheisissa jutuissa, näyttää se nyt vähentyneen. Edelleen erityisesti viranomaiset pääsevät puhumaan maahanmuuttoaiheisissa jutuissa. (Vehmas 2012, 116–133.)

Vähemmistöryhmien esittämisen tavoilla on useita erilaisia seurauksia esimerkiksi sille, millaisiksi kyseiset vähemmistöryhmät todellisuudessa ymmärretään. Kun uutisissa huomiota kiinnitetään vain ulkomaalaisten Suomeen tuloon, eikä liikkuvuuden jatkuvuuteen, on se omiaan vahvistamaan pelkoja Suomeen tulvivista pakolaisvirroista. Kun taas jutuissa puhutaan yleistäen vain maahanmuuttajista tai esimerkiksi ulkomaalaistaustaisista tarkentamatta jutun kohdetta, lähestytään aihetta yleistäen, mikä puolestaan etäännyttää lukijan jutun kohteesta. Se saattaa myös vaikuttaa stereotyyppien syntymiseen kohtelemalla ulkomaalaistaustaisia ihmisiä yhtenä homogeenisenä ja kasvottomana ryhmänä. Se, että eri vähemmistöryhmät ovat runsaasti esillä rikos- ja konfliktiaiheiden yhteydessä eivätkä juuri muiden aiheiden yhteydessä, voi myötävaikuttaa kulttuurissamme piileviin negatiivisiin stereotyyppioihin ja rakentaa vähemmistöjen toiseutta. (Raittila & Vehmas 2005, 16–30.)

Kaiken kaikkiaan Raittila (2005) toteaa, että etnisten vähemmistöjen asemoiminen me- tai he-yhteisöön, vieraiksi tai osaksi kuviteltua me-ryhmää, ei tapahdu minkään yksittäisen keinon avulla, vaan toiseuden rakentaminen tai purkaminen syntyy jutun kokonaiskuvasta ja vaikutelmasta. Siksi juttuja pitäisikin tarkastella juuri kokonaisuutena. (Raittila 2005, 50.) Ymmärtääkseni myös sävyjen, nimeämisten ja kontekstoinnin toistuvuudella on tässä suuri merkitys. Paitsi kokonaisuudella myös jatkuvuudella on iso rooli etnisten vähemmistöjen ja tarkemmin maahanmuuttajien esittämisessä.

Mediamonitorointien lisäksi Raittila (2004) on selvittänyt väitöskirjassaan virolaisten ja venäläisten esittämistä suomalaisessa journalismissa. Hän on kehitellyt käytännön tutkimusmenetelmiä, jotta etnistä toiseutta erilaisissa teksteissä voitaisiin tutkia. (Raittila 2004, 9.) Väitöskirjan yhtenä tavoitteena on ollut selvittää, miten etnistä toiseutta tuotetaan sanomalehdissä. Ennen muuta tutkimus on arvioinut toiseuden tuottamista juttujen puhujarakenteen ja dialogisuuden avulla. (Emt., 203.)

Puhujarakenteen analyysissa on kyse siitä, miten journalistisessa jutussa on järjestelty muiden puheita: ketä siteerataan, ketä referoidaan, kuka esiintyy mykkänä toimijana. Raittilan mukaan henkilöiden ja instituutioiden pääsy puhujiksi perustuu useimmiten rutiineihin, sattumaan, kielitaitoon ja tiukkojen työaikataulujen asettamiin rajoituksiin. Puhujarakenteen avulla voidaan selvittää, minkälainen asema etnisille vähemmistöille jutuissa annetaan. (Emt., 212–213.)

Dialogisuuden analyysilla pyritään hahmottamaan, minkälaista vuorovaikutusta eri toimijoiden ja argumenttien välillä jutussa on. Dialogisuus perustuu kontaktihypoteesiin, jonka mukaan eri etnisiin

ryhmiin kuuluvien keskinäinen vuorovaikutus on tärkeää ryhmien välisten ennakkoluulojen ja stereotyyppien purkamiseksi. (Emt., 223.)

Raittilan (2004) mukaan venäläisten toiseus suomalaisessa uutisjournalismissa rakentuu enimmäkseen rikosuutisten hallitsevuudesta, suomalaisten ja venäläisten keskinäisen vuorovaikutuksen puutteesta ja viranomaisten hallitsevasta asemasta puhujina. Toiseutta purkavat etupäässä muiden kuin rikosjuttujen visuaalinen dialogisuus. Venäläisiä koskevat negatiiviset kulttuuriset ajattelumallit eivät tulle ainakaan eksplisiittisesti esiin venäläisiä koskevissa uutisissa. Kuitenkin venäläisten yhdistyminen vanhoihin negatiivisiin ajattelumalleihin ilmenee juttujen teemojen painotuksissa: puolet uutisista on rikosuutisia, joista suuressa osassa tuodaan henkilöiden venäläisyys esiin jo otsikossa. 2000-luvulla venäläisten esilläolo suomalaisissa sanomalehdissä liittyy nykyisin Venäjän ohella ja sen sijasta yhä enemmän maahanmuuttoa ja suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumista koskevaan keskusteluun. (Raittila 2004, 297–298.)

Simola (2008) on selvittänyt tutkimuksessaan sitä, miten työperäistä maahanmuuttoa on mediassa käsitelty. Hän toteaa, että Suomen lyhyt maahanmuuttohistoria, pakolaisuuteen ja turvapaikanhakijoihin keskittynyt keskustelu sekä saapuneiden maahanmuuttajien työllistymisvaikeudet ovat vaikuttaneet siihen, että maahanmuuttajat on maassamme nähty etupäässä sosiaalimenoina. Kuitenkin 2000-luvulla keskustelun sävy on alkanut muuttua, kun markkinaehtoisia argumentteja on nostettu monissa Euroopan maissa humanitääristen perustelujen rinnalle. Taustalla on kasvava työvoiman tarve. Termi *työperäinen maahanmuutto* onkin noussut julkiseen keskusteluun. (Simola 2008, 8.)

Journalismin kertomissa vähemmistöryhmien selviytymistarinoissa käsitellään usein maahanmuuttajien työllistymistä (Simola 2008, 5). Normaaleista eksotisoivista menestystarinoista poiketen, maahanmuuttajia työntekijöinä esittelevissä jutuissa etnisten vähemmistöjen edustajat esiintyvät arkipäiväisessä ja tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa valtaväestön edustajien kanssa eikä heidän maahanmuuttajuuttaan erityisesti korosteta. 2000-luvun kuluessa työstä on tullut median maahanmuuttokeskustelun keskeinen näkökulma. Samalla kun maahanmuuttajia kuvataan yhä useammin työssä, heidän työttömyydestään ja työnhaustaan kirjoitetaan aiempaa vähemmän. Työtä käsittelevissä jutuissa puhuvat maahanmuuttajat itse. Sen sijaan viranomaiset, poliitikot, ammattiliittojen ja kuntien edustajat ovat näissä jutuissa esillä vain harvoin. Maahanmuuttajien työtä käsittelevissä jutuissa näkyy kahtiajako tavallista työtä tekevien ja valioyksilöiden välillä. Esimerkiksi urheilujuttujen osuus maahanmuuttajataustaisia henkilöitä suomalaisessa työelämässä

kuvaavien juttujen joukossa on Simolan (2008) tutkimuksessa suuri. Urheilun sekä liike-elämän ja kulttuurin huiput eroavat muista maahanmuuttajista siinä, miten heitä mediassa esitetään. Valioyksilöt adoptoidaan mieluusti omiksi, he ovat vähemmän maahanmuuttajia kuin vaikka maahanmuuttajataustainen siivooja tai työnhakija. (Simola 2008, 34–37.)

Myös Horsti (2005) on tuonut väitöskirjassaan esiin median kaksijakoisuuden. Hänen mukaansa journalismi ei käsittele maahanmuuttajia yhden, yhtenäisen kehyksen tai lajityypin kautta, vaan journalismi voi käyttää erilaisia, ristiriitaisiakin kehyksiä. (Horsti 2005, 15.) Tutkimuksessaan Horsti (2005) selvitti, miten maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kehystetään yhtäältä turvapaikanhakua käsittelevässä uutisoinnissa ja toisaalta monikulttuurisuusjournalismissa (monikulttuurisuusjournalismista ks. luku 2.2.3.).

Media ohjaa kiinnostuksen joihinkin asioihin ja toimijoihin ja sivuuttaa toiset. Journalismin kentän valta liittyykin Horstin (2005) mukaan ensisijaisesti asioiden kehystämiseen, agendan rakentamiseen ja julkisuuteen pääsyn kontrolloimiseen. Median rooli erilaisuuden tunnistamisessa ja tuottamisessa on keskeinen. Tavanomaiset piirteet, kuten vaikeneminen ja stigmatisointi, kuvaavat Horstin mukaan median kyvyttömyyttä tunnistaa ja tunnustaa etniset vähemmistöt osaksi suomalaista yhteiskuntaa. (Emt., 37–39.)

Suhteutan oman tutkimukseni tuloksia maahanmuutosta tehtyyn aiempaan journalistiseen tutkimukseen. Aiempien tutkimusten havainnot ovat olleet suurelta osin yhteneviä. Suuri osa tutkimuksesta on keskittynyt muihin kuin aikakauslehtien analysoimiseen. Siksi onkin tärkeää pohtia sitä, esittävätkö naistenlehdet maahanmuuttajia samalla tavalla kuin esimerkiksi sanomalehdet. On myös kiinnostavaa selvittää, onko maahanmuuttokirjoittelu muuttunut vuosien saatossa ja maahanmuuttajien määrän kasvaessa.

2.2.7. Maahanmuuttopuheen koventuminen

Heikki Luostarinen (2007, 5) kirjoitti 2000-luvun puolivälissä, että nopea yhteiskunnan etnisten suhteiden muutos aiheuttaa mitä todennäköisimmin poliittista ja kulttuurista turbulenssia. Näin näyttää käyneen. Maahanmuuttopuheen sävyt ovat koventuneet valtajulkisuudessa. Maasillan (2012) mukaan 2000-luvulla on levinnyt käsitys siitä, että siirtolaisuus on johtanut eurooppalaisten valtioiden liialliseen monimuotoisuuteen ja vahvistanut sellaisia vähemmistöjä, joiden arvot ovat

ristiriidassa länsimaisten arvojen kanssa. Näin maahanmuuttajat uhkaavat Euroopan yhtenäisyyttä ja länsimaista kulttuuriperintöä. (Maasilta 2012, 12.)

2000-luvun alkupuolella lähes kaikki poliittiset ryhmät ja journalismin valtavirta puhuivat monikulttuurisuuden puolesta (Raittila 2009, 67). 2000-luvun kuluessa maahanmuuttokeskustelun painopiste siirtyi kuitenkin pakolaispoliittisista kysymyksistä kohti työn ja työvoiman tarpeen korostamista. Tässä kehityksessä keskusteluun tuli työperäisen maahanmuuton käsite. (Simola 2008, 108; Jaakkola 2009, 12.)

Simolan (2008) mukaan työperäisen maahanmuuttokeskustelun myötä kannanotot sekä maahanmuuton puolesta että vastaan alkoivat lisääntyä ja näkemykset erota toisistaan. Kun keskustelussa korostuivat taloudelliset näkökannat, oli maahanmuuttoa myös entistä helpompi arvostella verrattuna esimerkiksi pakolaisten arvosteluun. Kuitenkaan maahanmuuttovastaiset tai muukalaisvihamieliset tahot eivät vielä saaneet mediassa ääntään kuuluviin, vaan puhe kanavoitui lähes kokonaan internetiin. Rasistinen keskustelu marginalisoitui. (Simola 2008, 111.) Myös laajassa mediaseurannassa huomattiin, että avoimen rasismien kannattajat eivät saaneet ääntään kuuluviin valtamedioissa. Yhtäläillä mediaseurannan perusteella arvioitiin, että maahanmuutosta oli tullut poliittisen aiheen sijasta virkamiesaihe, sillä poliittisia päättäjiä ei maahanmuuttokeskustelussa näkynyt. (Raittila 2009, 70.) Raittilan mukaan internetin ansiosta Suomeen oli 2000-luvun alussa syntynyt kahtiajakautunut julkisuus suhteessa rasismiin: yhtäällä olivat suvaitsevaisuutta puolustavat perinteiset joukkotiedotusvälineet, toisaalla kukoistivat rasismia, ennakkoluuloa ja vihaa huokuvat nettisivustot (Raittila 2009, 72).

2000-luvun lopussa ja 2010-luvulle tultua näyttää selvältä, että maahanmuuttovastaiset äänet ovat murtautuneet ulos internetin keskustelupalstoilta ja nousseet valtavirtaan. Useat tutkijat ovatkin sitä mieltä, että maahanmuuttokeskustelu on viime vuosina vilkastunut ja ennen muuta koventunut (ks. esim. Keskinen, Rastas & Tuori 2009; Maasilta 2012; Raittila 2009). Suurta huomiota ovat saaneet erilaiset uhkakuvat sekä taloudellisten hyötyjen ja haittojen pohdiskelu. Monikulttuurisuus- ja maahanmuuttokeskusteluun on aiemmasta poiketen osallistunut aktiivisesti myös poliittisia puolueita. (Keskinen et al. 2009, 7–8.) Näkyvimpänä esimerkkinä voi mainita Perussuomalaiset. On kuitenkin virheellistä yhdistää maahanmuuttovastaisuus vain perussuomalaisten kannatuksen kasvuun, vaan vastaavia kannanottoja on tullut myös muiden puolueiden edustajilta. (Emt., 9.) Eikä ilmiö ole suomalainen. Monissa Euroopan maissa maahanmuuttovastaiset ja jopa äärioikeistolaiset puolueet ovat nousseet aiempaa näkyvämmiin politiikkaan. (Keskinen & Vuori 2012, 20–21.)

Erityisesti syyskuun 2001 terroristi-isku ja Euroopassa sen jälkeen tehdyt pommi-iskut ovat kiristäneet asenteita (Maasilta 2012, 12).

Journalismissa maahanmuuttoa koskevan puhettavan muutos on näkynyt nopeasti, sillä tiedotusvälineet selostavat hanakasti poliittisten toimijoiden puheita. Yhtäläillä sävy on muuttunut pääkirjoituksissa, kolumneissa ja mielipidekirjoituksissa. Myös haastateltavien valinta ja juttujen otsikointi ovat muuttuneet. (Raittila 2012, 68–69.) Media onkin pitkälti luopunut aiemmasta varovaisesta tavastaan tuoda maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvien näkökulmia esiin. (Maasilta 2012, 49).

Keskinen et al. (2009) kiinnittävät suomalaisen maahanmuuttokeskustelun kiristymisen ja politisoitumisen syksyn 2008 kunnallisvaalien ja kevään 2009 eurovaalien ympärillä käytyyn keskusteluun. Ennen tätä käännettä suomalainen maahanmuuttopolitiikka oli varsin konsensushakuista, tai ainakin eriävät äänet ajettiin tehokkaasti marginaaliin. (Keskinen 2009, 33.) Samoihin aikoihin suomalaisessa keskustelussa yleistyi sana *maahanmuuttokriittinen*, jolla tarkoitettiin silloisen hallituksen ajaman ulkomaalais- ja pakolaispolitiikan arvostelua (Keskinen et al. 2009, 10–11). Tutkijat kuitenkin tyrmäävät sanan kriittinen käytön tässä yhteydessä, ja puhuvat mieluummin populismin yleistymisestä (ks. Keskinen et al. 2009 10–13).

Monikulttuurisuus ja monikulttuurisen yhteiskunnan tavoittelemisen on joutunut kasvavan kritiikin kohteeksi. Maahanmuuton vastustaminen näyttää olevan entistä hyväksytympää tai ainakin kielteisiä mielipiteitä pääsee uutismediassa läpi entistä enemmän. Tässä tilanteessa onkin kiinnostavaa selvittää, miten positiivisesti asioihin suhtautuvat naistenlehdet ottavat keskusteluun osaa.

2.3. Mikä on naistenlehti?

Naistenlehdillä, kuten muillakin journalistisilla julkaisuilla, on omat ilmaisukeinonsa ja journalistiset tyylinsä. Jos naistenlehti ei eroaisi jollakin tavalla esimerkiksi aikakauslehdestä, koko naistenlehti-käsitettä ei tarvittaisi. On syytä selvittää, mikä tekee naistenlehdestä naistenlehden, mitkä ovat sen erityispiirteet ja käytännöt. Erityisesti pyrin tuomaan esiin, miten nimenomaan naistenlehden käytännöt vaikuttavat maahanmuuttajien representoimiseen.

Yksi tapa määritellä naistenlehteä on lähestyä sitä omanlaisena lajityyppinä eli genrenä. Tätä lähestymistapaa on tutkimuksessa käytetty paljon (Töyry, Saarenmaa & Särkkä 2011, 29). Myös itse ymmärrän naistenlehden nimenomaan erityisenä journalismin muotona, jota sen lajityypilliset ominaisuudet määrittävät. Reeta Pöyhtäri (2011) mukaan lajityyppi tarkoittaa merkityksen tuotannon sääntöjä. Lajityyppi määrittää lehden sisältöä, muotoa ja ilmaisun tapaa. (Pöyhtäri 2011, 43.) Juha Herkman (2001, 85) määrittelee genren eli lajityypin tavaksi järjestää kertomuksia. Tietyllä lajityypillä on omat tyyppilliset tapansa kertoa asioista. Juuri näiden tapojen avulla se erottautuu muista lajityypeistä. (Herkman 2001, 108–111.)

Vaikka hyödynnän työssäni lajityypin käsitettä, en tee varsinaista genreanalyysia (vrt. Pöyhtäri 2014, 76). Sen sijaan genren käsitteellä pyrin lähestymään aineistoani eli naistenlehtiä. Käsite myös auttaa minua tunnistamaan ne naistenlehtien erityispiirteet, joiden uskon vaikuttavan maahanmuuttajien esittämiseen.

Kun naistenlehti ymmärretään lajityyppinä, päästään seuraavien kysymysten äärelle: Mikä on naistenlehden lajityyppiä ensisijaisesti määrittävä tekijä? Määrittääkö naistenlehden lajityyppiä sen sukupuolispesifiys, taloudellinen perusta, aikakauslehtimäisyys, jokin muu vai kenties kaikki edellä mainitut yhdessä? Kysymysvyyhtiä on lähestytty useasta eri suunnasta. Lajityypin sekavat määrittelykäytännöt ja tutkimuksen jäsentymättömyys ovat johtaneet siihen, että tutkijat eivät ole löytäneet yhteistä käsitystä siitä, mikä naistenlehti on (Töyry 2005, 61).

Yksivaihtoehto on ollut suunnata katse aikakauslehden määrittelyyn – onhan naistenlehti nimenomaan aikakauslehti. Juuri suomalainen naistenlehti on hyvin lähellä yleisaikakauslehteä (Kivikuru 1996, 62; Ruoho & Saarenmaa 2011, 21). Aikakauslehdet voi jakaa neljään löyhään luokkaan: 1. yleisölehtiin, 2. ammatti- ja järjestölehtiin, 3. mielipidelehtiin ja 4. asiakas- ja yrityslehtiin. Aikakauslehdillä on yhteneviä piirteitä. Ne: 1. ilmestyvät säännöllisesti, ainakin neljä kertaa vuodessa, 2. sisältävät numeroa kohden useita artikkeleita tai muuta toimituksellista aineistoa, 3. ovat tilattavissa tai muutoin laajasti saatavissa ja 4. eivät muodostu pääasiallisesti liikealan tiedonannoista, hinnastoista tai mainonnasta. (Sauri 2012, 73.)

Aikakauslehden lajityyppinä voidaan määritellä lehden talouden perustan (kuluttajalehti), sisällön aihepiirien (perhelehti, muotilehti), kohderyhmän, kirjallisen tyylin (esseelehti, moniääninen makasiini), lehden materiaalin (glossy magazine) tai jakelutavan (ilmaisjakelulehti, internetjulkaisu) mukaan (Töyry 2005, 73; 2008, 27). Kivikuru (2012) on listannut useita suomalaisten

aikakauslehtien tai tarkemmin yleisölehtien piirteitä. Hänen mukaansa aikakauslehti on vahvasti kiinni sitä ympäröivässä yhteiskunnassa ja muussa joukkoviestinnässä. Aikakauslehti esimerkiksi kertoo niin politiikan kuin musiikkimaailman ilmiöistä ja ihmisistä. Se reagoi nopeasti ajan ja elämäntyylin ilmiöihin. Tyypillistä on, että aikakauslehti kohdentaa sisältönsä melko selkeästi eri ikä- ja kohderyhmille. Esimerkiksi naistenlehdet ovat pyrkineet sekä nuorentamaan lukijakuntakohdennustaan että tarjoamaan omia lehtiä iäkkäämmille. (Kivikuru 2012, 107–109.)

Laura Saarenmaa (2010) puhuu ajanvietelehdistä, sillä hänen mukaansa aikakauslehti on käsitteenä liian yleinen. Ajanvietelehden keskeinen tarkoitus on lukijan viihdyttäminen ja mielihyvän tuottaminen. Ajanviete on kaikkea sitä, mitä mediatutkimuksessa on tyypillisesti käsitelty populaarina. (Saarenmaa 2010, 18.) Naistenlehti voidaankin ymmärtää paitsi aikakauslehtenä myös ajanvietelehtenä.

Yllä sanottujen perusteella voidaan tiivistää seuraavaa: Naistenlehti ilmestyy säännöllisesti, koostuu toimitetusta materiaalista ja on kiinni muussa joukkoviestinnässä. Nykyinen naistenlehti on kuluttajalehti. Se on moniääninen makasiini. Naistenlehdissä on kodin ja laajemminkin yksityisen elämämpiiriin kuuluvaa aineistoa. (Töyry 2005, 310.) Naistenlehti on sellainen lehti, joka on suunnattu naisille (Malmberg 1991, 196; Töyry 2005, 27). Tämä yleisöstä lähtevä määritelmä onkin vakiintunut kansainvälisissä naistenlehtiä koskevissa tutkimuksissa (Töyry 2005, 25–26). Naistenlehdet siis käsittelevät naisiksi ymmärrettyjä aiheita naisspesifistä näkökulmasta. Lehdillä on omat sukupuoleen kytkeytyvät konventionsa. Lisäksi voidaan todeta, että naistenlehti on aikakauslehti tai suppeammin ajanvietelehti. Se on kiinni ympäröivässä yhteiskunnassa ja viihdyttää lukijaansa. Naistenlehtien on tarkoitus tarjota tietoa ja kertoa koskettavia tarinoita. Se rakentaa myös me-yhteisöä ja tarjoaa samastumispintaa.

Töyry (2005) näkee naistenlehden taloudellisen perustan sen lajityypin määrittävimpana piirteenä. Nykyinen naistenlehti on kuluttajalehti, joka syntyi jo 1800- ja 1900-lukujen taitteessa (Töyry 2005, 28–29). Tuolloin kuluttajalehdessä sisällön ja ilmoitusten välille syntyi kytkös (emt., 44). Naistenlehden taloudellisen pohjan tarkastelu on saanut tutkijat laajentamaan ymmärrystään muuhun kuin pelkkään lehden lajityyppiin. Naistenlehtien analyysissa onkin käytetty taloudellisesta pohjasta ponnistavaa *konseptin* käsitettä. (esim. Kivikuru 1996, Töyry 2005). Konseptin käsitteen käytön taustalla on huomio siitä, että taloudelliset tuotannon ehdot ohjaavat sisältöjen muodostumista (Töyry 2005, 40–41).

Konseptilla yhdistetään toisiinsa naistenlehtien tuotannon, sisällön ja yleisön tutkiminen. Maija Töyry, Panu Rätty ja Kristiina Kuisma (2008) toteavat, että konseptilla tarkoitetaan lehden sisältöä ja ulkoasua, julkaisijan tavoitteita ja arvoja, käsityksiä yleisön tarpeista ja toimitustyöstä sekä journalistista kulttuuria. Yksi tärkeimmistä konseptiin liittyvistä kysymyksistä on se, kenelle lehteä tehdään ja mitä lukijan tarpeita on tarkoitus tyydyttää (ks. luku 2.3.4.). Näin ollen se, kuinka hyvin konsepti onnistutaan määrittelemään ja kuinka hyvin sisältö vastaa lukijan odotuksia, on keskeisessä roolissa. Konsepti on isommassa roolissa nimenomaan aikakauslehdissä kuin muussa journalismissa. Konsepti kuvaa kunkin lehtinimikkeen ainutkertaisuutta. Sen merkitys on aikakauslehdissä alkanut kasvaa kilpailun kiristyessä. (Töyry et al. 2008, 16–26.)¹¹

Myös Anna Gough-Yates (2003) näkee naistenlehtien taloudellisen perustan vaikuttavan niiden sisältöön ja siihen, miten niiden merkityksiä tuotetaan ja levitetään. Silti kulttuurisilla tekijöillä on vaikutusta. Gough-Yates näkeekin, että lehtien tuotantoon ja merkityksiin vaikuttavat sekä taloudelliset että kulttuuriset tekijät. (Gough-Yates 2003, 6.)

Naistenlehden taloudellinen pohja ja konsepti vaikuttavat varmasti lehden sisältöihin. Tämä mielessäni on kuitenkin syytä todeta seuraavaa: Tässä tutkimuksessa pitäydyn naistenlehtien lajityyppisten ominaisuuksien tarkastelussa ja keskityn ennen muuta tekstuaalisiin sisältöihin. Näin lehden taloudellinen perusta, lukijasuhde ja toimitusprosessit jäävät pääosin pimentoon. Koko konseptin huomioiminen olisi perusteltua. Se vaatisi kuitenkin paljon lisää työtunteja sekä ymmärryksen ja teorian syventämistä, mitä en tässä työekonomisista syistä näe järkeväksi. Mahdollisemmassa laajemmassa tutkimuksessa myös nämä asiat on syytä ottaa huomioon.

2.3.1. Naistenlehtitutkimus

Käsitys siitä, onko naistenlehtiä tai yleisemmin aikakauslehtiä tutkittu vähän vai paljon, vaihtelee tutkimuksesta ja näkökulmasta toiseen. Esimerkiksi Iris Ruoho ja Sinikka Torkkola (2010, 44) toteavat, että aikakauslehtiä on tutkittu yllättävän vähän, kun otetaan huomioon, miten paljon lehtiä tilataan ja luetaan. Töyry (2008, 22) taas toteaa, että vaikka aikakauslehtiä on tutkittu mediana niukasti, ovat naistenlehdet poikkeus, sillä ne ovat feministiselle mediatutkimukselle tärkeä tutkimuskohde. Juuri naistutkimuksen avulla aikakauslehtijournalismi on etsinyt tutkimuksellista paikkaansa (Töyry 2002, 62). Lähestulkoon kaikki naistenlehdistä tehty tutkimus on feminististä mediatutkimusta, ja sen ote on ollut usein kriittinen (Töyry 2005, 30; Gough-Yates 2003, 7).

¹¹ Tarkemmin konseptin käsitteestä ks. Töyry 2005; Töyry et al. 2008; Kivikuru 1996.

Jotain tutkimuksen arvostuksesta ja volyyymista kertoo se, että ensimmäinen suomalainen naistenlehtiä käsittelevä väitöskirja ilmestyi vasta vuonna 2005. Se oli Maija Töyryn (2005) *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvottelua lukijasopimuksesta*. On silti virheellistä todeta yksioikoisesti että naistenlehtiä tai aikakauslehtiä ei olisi tutkittu. Kuten Töyry et al. (2011) muistuttavat, aikakauslehtitutkimusta tehdään lukuisilla eri tieteenaloilla, esimerkiksi journalismissa, kielitieteessä, sukupuolentutkimuksessa, taiteentutkimuksessa ja markkinoinnissa. Aikakauslehdistön ympärille ei olekaan muodostunut tunnistettavaa tutkimustraditiota. (Töyry et al. 2011, 23.) Tilanne on alkanut korjautua vasta viime vuosina. Vuonna 2007 aikakauslehtijournalismi sai oman professuurinsa Taideteolliseen korkeakouluun (nyk. Aalto yliopisto).

Pääosa naistenlehtitutkimuksesta käsittelee lehtien naiskuvaa (Ruoho & Saarenmaa 2011, 10; Töyry et al. 2011, 29). Myös naistenlehtien lukijoiden roolia on käsitelty monissa feministisissä mediatutkimuksissa¹². 1980-luvulta alkaen kulttuurintutkimus nosti populaariksi mielletyn median tutkimuksen arvoiseksi ja samalla alettiin korostaa naistenlehtien lukijoita aktiivisena yleisönä (Ruoho & Torkkola 2010, 45).

Gough-Yatesin (2003) mukaan ennen 1980-lukua tehty naistenlehtitutkimus on pääosin keskittynyt tekstinanalyysiin ja tarkastellut lehden representaatioita. Tuoreempi tutkimus on ottanut käyttöönsä myös etnografisia metodeja ja suunnannut katseensa naistenlehtien kuluttamiseen. Sekä vanhempi että tuoreempi tutkimus on yrittänyt avata suhdetta feminismiin, naiseuden ja naistenlehtien välillä. (Gough-Yates 2003, 13–14.)

Sukupuolitarkastelujen rinnalla tutkijat korostavat nykyisin vaihtoehtoisia lähestymistapoja, kuten yhteiskunnallisia, taloudellisia tai julkisuuskulttuurin näkökulmia (ks. esim. Ruoho & Saarenmaa 2011, Saarenmaa 2010, Pöyhtäri 2014). Naistenlehtiä on alettu tutkia myös journalismina. Uudet näkökulmat voivat tarjota kohteestaan arvokasta tietoa. Tähän haasteeseen on myös tartuttu. Naistenlehtien journalistista tutkimusta käsitellen tarkemmin luvussa 2.3.3.

Pro gradu -tutkielmissa naistenlehtiä on käytetty runsaasti. Tampereen yliopistossa tehdyissä tutkielmissa on selvitetty muun muassa naistenlehtien henkilöjuttujen kuvamaailman ulottuvuuksia

¹² Ks. esim. Hermes, Joke (1995) *Reading Women's Magazine. An Analysis of Everyday Media Use*. Cambridge: Polity Press; MacDonald, Myra (1995) *Representing Women. Myths of Femininity in the Popular Media*. London: Arnold; Winship, Janice (1987) *Inside Women's Magazines*. London: Pandora.

Annassa ja *Me Naisissa* (Toivonen 2008), naisen ja työn suhteen representaatioita *Cosmopolitanissa* ja *Trendissä* (Poikolainen 2009) ja sitä, miten 1920-luvun *Kotiliesi* toimi kulutusyhteiskunnan tienraivaajana (Stennett 2003).

2.3.2. Naistenlehti naisten lehtenä

Sukupuoleen liittyvät kysymykset ovat edelleen yleisiä naistenlehtitutkimuksessa (Töyry et al. 2011, 29). Vaikka naistenlehdet ovat olleet feministisen mediatutkimuksen lempilajityyppi, se ei tarkoita, että tämä tutkimus olisi suhtautunut naistenlehtiin pelkästään myötämielisesti, pikemminkin päinvastoin (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 12). Feministisen mediatutkimuksen lähtökohdista tehdyissä tutkimuksissa keskustelu naistenlehtien merkityksistä on lukkiutunut samoihin vastakkainasetteluihin kuin puhe populaarikulttuurista yleensä: naistenlehdet on nähty joko naisia alistavaksi tai naisten saavutuksia juhliviksi teoreettisesta viitekehyksestä riippuen (Saarenmaa 2010, 19). Gough-Yatesin (2003, 7) mukaan suurin osa feministisistä tutkimuksista on väittänyt, että naistenlehdet ja koko naistenlehtiteollisuus vahvistavat sukupuolten välistä erottelua ja epätasa-arvoa yhteiskunnassa sekä ylläpitävät nykyisiä valta-asetelmia.

Naistenlehti on naisten oma tila (Mäkelä et al. 2006, 12). Toisin kuin sanomalehdet, naistenlehdet eivät ole vaille tärkeitä elämänalueista. Nainen on lähes poikkeuksetta pääosassa. (Siivonen 2006, 229–231.) Saarenmaan (2010) tutkimuksesta selviää, että nimenomaan ajanvietelehdet ja naistenlehdet niiden osana ovat nostaneet naisia ja yksityisyyden piirin liitettyjä asioita julkisuuteen. Siivonen (2006) osoittaa naistenlehtien ja naiseuden ristivedon. Yhtäältä naistenlehdet ovat aina pitäneet naisena olemista ongelmallisena ja puutteellisena. Lehdet ovat tarjonneet itseään ja esittelemiään elämänmalleja ratkaisuksi tuohon ongelmaan. Toisaalta lehdet tarjoavat kertomuksia sellaisesta todellisuudesta, joka muussa mediassa ohitetaan. (Siivonen 2006, 237–241.) Naistenlehtien tutkijat näyttävätkin suhtautuvan sukupuolikysymyksiin kaksijakoisesti: On hyvä, että naistenlehdet tarjoavat naisille oman tilan, jossa naiseutta ja naisiin kytkeytyviä aiheita tuodaan esiin. Samalla naistenlehdet näyttävät tuputtavan naisille yksipuolista, jopa väärää naiskuvaa.

Naistenlehdet rakentavat ja ylläpitävät käsitystä siitä, mitä on naiseus tietynä aikana ja tietyssä paikassa. Feministisen mediatutkimuksen yksi tärkeimmistä ajatuksista on, että media on keskeinen kulttuurin alue, jossa käsitystä sukupuolesta rakennetaan (Mäkelä et al. 2006, 7). Sukupuoli on konstruktionistisessa ajattelussa oleellisesti jotain muuta kuin syntymässä saatu ominaisuus. Se on

luokittelun ja nimeämisen tulos. Sukupuoli on tässä ymmärryksessä aina kulttuurisesti määrittynyt. Määrittelyn ja nimeämisen prosessissa rakentuu hierarkkinen suhde sukupuolikategorioiden, miehen ja naisen, välille. (Puustinen et al. 2006, 19.) Tämä huomio on ohjannut myös tutkijoita.

Töyryn (2005) mukaan naistenlehtiä koskevan tutkimuksen taustaksi tarvitaankin jokin sukupuolen, naistenlehden ja ympäröivän yhteiskunnan välistä suhdetta avaava teoreettinen lähtökohta. Töyry itse ottaa tällaiseksi lähtökohdaksi sukupuolijärjestelmän käsitteen. (Töyry 2005, 45.) Lyhyesti sanottuna sukupuolijärjestelmän käsitteellä määritellään muun muassa sitä, minkälaiseksi normaali naiseus ja mieheys kulloisessakin yhteiskunnassa ymmärretään ja mikä on sukupuolten välinen suhde. Käsite nojaa vahvasti kulttuuriseen käsitykseen sukupuolesta. Kunkin sukupuolijärjestelmän ehdottamaa suhdetta miehen ja naisen välillä tuotetaan ja uusinnetaan yhteiskunnallisissa käytännöissä, kuten journalismissa. (Puustinen et al. 2006, 19.) Nykyisen ymmärryksen mukaan sukupuolta ei kuitenkaan tulisi nähdä kaksinapaisesti, vaan tutkimuksessa on alettu sekä painottaa sukupuolten sisäisiä eroja että tarkastella sukupuolten yhtäläisyyksiä (Puustinen et al. 2006, 20). Tällä tarkoitetaan sitä, että ei ole olemassa yhtä kulttuurisesti määrittyvää naiseutta tai mieheyttä, johon kaikki kyseisen sukupuolen edustajat samastuisivat. Kunkin yhteiskunnan sukupuolilla on myös yhtäläisyyksiä. Ajatus on kiinnostava tutkimukseni kannalta, sillä maahanmuuttajien edustama naiseus saattaa erota suomalaisesta naiseudesta jollakin tavalla.

Naistenlehdillä on feministisen tutkimuksen näkökulmasta kahtalainen asema: Ne ovat vallitsevan sukupuolijärjestelmän tulos, mutta yhtäläillä uusintamassa tuota järjestelmää. Ne rakentavat miesten ja naisten erillisiä elämänalueita. (Pöyhtäri 2014, 17; Töyry 2006, 215.) Lehdillä on omia lajityypillisiä, sukupuoleen sidottuja piirteitä ja esittämisen tapoja. Kuten Töyry (2005, 45) toteaa, omaa lehtityyppiä naisille olisi tuskin syntynyt, elleivät naiseus ja naiskansalaisuus olisi eri asioita kuin mieheys ja mieskansalaisuus.

Sukupuolijärjestelmä muuttuu ajan myötä. Siitä neuvotellaan jatkuvasti. Sukupuolisopimuksen käsite tuokin tuon neuvottelun ja jatkuvan määrittelyntarpeen näkyväksi. Järjestelmän muutos näkyy naistenlehdissä muun muassa siinä, että naistenlehtien tapa puhutella naisia ja käsitellä naisille tarkoitettuja aihepiirejä on muuttunut vuosien kuluessa ja yhteiskunnan muuttuessa. Töyry (2005, 85) puhuu erityisestä naistenlehtidiskurssista. Tämä diskurssi on muuttunut niin, että ensimmäiset naistenlehdet olivat miesten naisille kirjoittamia, sitten naisten naisille äidilliseen sävyyn kirjoittamia esselehtiä ja lopulta moniäänisiä makasiineja, joissa nainen puhui ikään kuin ystävälleen (emt., 318–319).

Sukupuolinäkökulmalla on naistenlehdissä merkitystä. On silti todettava, että naistenlehdet ovat jääneet tuon näkökulman vangiksi. On nähty, että lehdet ovat tutkimuksen arvoisia vain, koska ne puhuttelevat naisia erityisellä tavalla. Niiden tutkimus on vaatinut aina erityisiä perusteluja. Tästä on seurannut naistenlehtitutkimukselle useita rasitteita. Vain feministinen tutkimus on yrittänyt lunastaa naistenlehdelle paikkaa vakavasti otettavana tutkimuskohteena. (Ruoho & Torkkola 2010, 41–44.) Vaikka sukupuolinäkökulmalla on merkitystä, yritän tietoisesti irtautua tästä perinteestä, niin kuin ovat yrittäneet muutkin viimeisten vuosien aikana. En silti halua unohtaa sukupuolta tarkastelussani kokonaan. On nimittäin syytä tunnustaa, että vallitseva sukupuolijärjestelmä vaikuttaa maahanmuuttajien esittämiseen varmasti jollakin tavalla etenkin, kun aineistona ovat naistenlehdet. Voi myös olettaa, että naiseus saa keskeisen roolin maahanmuuttajia käsittelevissä artikkeleissa.

2.3.3. Naistenlehti journalismina

Naistenlehti on suomalaisittain ongelmallinen termi, koska se ei kerro paljonkaan suomalaisten naistenlehtien sisällöstä tai niiden yhteiskunnallisesta merkityksestä. Naistenlehden journalistinen rooli jääkin usein huomaamatta. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 15.) Naistenlehtijournalismi on tutkijoiden mukaan joutunut kamppailemaan arvostuksesta. Naistenlehdet ovat iltapäivälehtien ohella edelleenkin se osa journalismia, jonka avulla julkisuudessa tehdään eroa hyvän ja huonon journalismin välille (Ruoho & Torkkola 2010, 44). Ne nostetaan yhä esimerkiksi, kun puhutaan mediakulttuurin kielteisistä piirteistä, kuten henkilöitymisestä, privatisoitumisesta, viihteellistymisestä ja kaupallistumisesta (Ruoho & Saarenmaa 2011, 8).

Millaista journalismia naistenlehdissä sitten tehdään? Alle olen koonnut aiemmasta tutkimuksesta naistenlehtien journalistisesta tyylistä sellaisia havaintoja, jotka ovat oman tutkimukseni kannalta olennaisia ja jotka kertovat keskeisiä asioita naistenlehtijournalismista ja laajemmin aikakauslehtijournalismista. Luvussa 2.3.2. esitettyä sukupuolinäkökulmaa ei silti ole tarkoitus kokonaan häivyttää. Pyrin tarkastelemaan naistenlehtiä sekä journalismina että sukupuolispesifinä mediana. Joskin lehtien journalismi saa päähuomion. Näitä näkökulmia on välillä vaikea ja myös tarpeeton erottaa toisistaan.

Ruoho ja Saarenmaa (2011) ovat tarkastelleet naistenlehtiä toimittajien ja lehtien yhteiskunnallisen roolin näkökulmasta. Tutkijoiden mukaan naistenlehti on toiminut 1990–2000-luvuilla areenana, jossa on pidetty yllä elämänpoliittisia kysymyksiä. Kun aiemmin naistenlehdissä käsiteltiin tasa-

arvoa ja ajettiin naisten yhteisiä etuja, on viime vuosikymmeninä sisältö keskittynyt enemmän yksilöiden moraalisiin ja eettisiin valintoihin. Juuri tätä kutsutaan Anthony Giddensin¹³ määritelmien pohjalta elämänpolitiikaksi. Elämänpoliittiset keskustelut ottavat kantaa yksityisen piiriin kuuluviin asioihin ja moraalisiin päätöksiin. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 38, 65 ja 72.)

Laura Saarenmaa (2010) on tarkastellut väitöskirjassaan ajanvieteleviä ja naistenlehtiä sen osana julkisuuden areenana. Hän on selvittänyt, miten julkisuuskulttuuri muuttui 1960- ja 1970-luvuilla. Hän korostaa ajanvietelevien merkitystä intiimiä ja asiallisuutta tuottavien puhe- ja esitystapojen paikkana. Intiimillä puheella hän viittaa siihen, kuinka yksityisen elämänpiiriin liittyvät asiat nousivat tiettyjen julkkipersoonien myötä julkisuuteen 1960- ja 1970-lukujen kuluessa. (Saarenmaa 2012, 320–323.) Asiallistuminen taas on julkisuuskulttuurin murtumisen toinen puoli:

”Jos intiimi merkitsi henkilökohtaisuuden korostumista, asiallisuus puolestaan tarkoitti henkilökohtaisen ilmaisun torjumista, vetoamista yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin prosesseihin ja puheen sijoittamista abstraktille yleisyydelle myös henkilökohtaisten elämänalueiden käsittelyssä.”

(Emt., 323.)

Saarenmaan (2010, 33) käsitepari osoittaa, miten politiikka ja viihde, yksityinen ja julkinen, miehen ja naisen ovat ajanvietelevissä kietoutuneet toisiinsa. Yksityisyyden ja julkisuuden välisestä jännitteestä on puhuttu naistenlehtitutkimuksen yhteydessä paljon (Ruoho & Torkkola 2010, 47; Töyry 2002, 64). Tuomalla yksityisen, kodin piiriin asiat naistenlehtien sivuille, näille aiheille on myönnetty samanlainen julkisen keskustelun asema kuin on myönnetty muualla journalismissa käydylle keskustelulle (Ruoho & Torkkola 2010, 47). Yksityisyyden asioiden käsittelyn myötä yksityiselle on tuotettu julkista tilaa. Juuri tästä Saarenmaan (2010) kuvaamassa intimitisoinnissa on ollut kyse.

Naistenlehdet rakentavat erottautumista ja identifioitumista erilaisiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin luokkiin (Ruoho & Saarenmaa 2011, 92). Yksi keskeinen kysymys maahanmuuttajien toiseuden kannalta onkin se, onko lukijan mahdollista samastua naistenlehdissä representoituihin maahanmuuttajiin. Aikakauslehdissä tuotetaan omanlaistaan me-yhteisöä, joka kietoutuu

¹³ Tarkemmin elämänpolitiikasta ks. Giddens, Anthony (1995) Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash (toim.) *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino, 83–152 ja Giddens Anthony (1993) Emancipatory and life politics. Teoksessa Philip Cassel (toim.) *The Giddens Reader*. London: Macmillan, 333–342).

yksityisen elämänpiirin aiheiden ympärille (Töyry 2002, 64). Olennaista on kysyä, kuuluvatko maahanmuuttajat naistenlehtien me-yhteisöön.

Naistenlehti on moniääninen ja ristiriitainen (Siivonen 2006, 226; Töyry 2005, 96). Lehti koostuu monenlaisista teksteistä, ja ne tuottavat yksittäisenkin lehden sisälle erilaisia kertojia ja samastumisen paikkoja (Töyry 2006, 225). Naistenlehdet voivat puhutella lukijoitaan yhtä aikaa sekä vapauttaen että vangiten. Niissä yhdistyy jännite fantasian ja realismin välillä. Esimerkiksi naistenlehtien henkilökuvat kyllä kertovat todellisista henkilöistä, mutta niille on tyypillistä, että henkilöistä ei kirjoiteta kielteiseen sävyyn. Vaikka ikäviäkin asioita voidaan jutuisa käsitellä, saa haastateltava pääsääntöisesti itse määrittellä, miten asioita käsitellään. (Siivonen 2006, 226–228.)

Tutkijat ovat mielellään korostaneet suomalaisen naistenlehden yhteiskunnallista historiaa (esim. Malmberg 1991, Ruoho & Saarenmaa 2011, Ruoho & Torkkola 2010). Yhteiskunnallisuutta odotetaan myös uudemmilta naistenlehdiltä. Vaikka naistenlehtien ydinaines muodostuu pitkälti muusta kuin yhteiskunnallisesta aineksesta, kuten trendeistä, muodista, sisutuksesta ja julkkiskuulumisista, on yhteiskunnallisuus suomalaisissa naistenlehdissä vahvasti läsnä. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 6–7 ja 11.)

Aikakauslehtijournalismi on historian saatossa ajankohtaistunut ja uutismaistunut (Kivikuru 1996, 71–72). Näin tuntuu käyneen myös naistenlehdille. Naistenlehdet ovat ottaneet aktiivisesti osaa kansalaisyhteiskunnan rakentamiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun (Ruoho & Saarenmaa 2011, 7 ja 11). Uutisellisuudesta ja ajankohtaisuudesta huolimatta tulee muistaa, että, aikakauslehteä tehdään pitkällä aikajänteellä ja sisältöjä mietitään jopa vuodeksi eteenpäin (Ruoho & Saarenmaa 2011, 17). Tästä seuraakin se, että naistenlehdet ottavat osaa yhteiskunnallisiin keskusteluihin omalla tavallaan. Kun pidempään aikajänteeseen yhdistetään vielä intiimi lähestymistapa, käsitellään aiheita lähtökohtaisesti eri tavalla kuin uutismediassa. Voikin olettaa, että naistenlehdet ottavat osaa maahanmuuttokeskusteluun henkilöiden ja henkilökohtaisten tarinoiden avulla. Naistenlehden kohdalla voi puhua uutisten sijaan tarinoista. Näkökulma on yksityisestä yleiseen ja tarkoituksena on koskettaa tavallisen ihmisen elämää. Ajankohtaisten elämäntarinoiden ja palvelufunktion ohella naistenlehti tarjoaa kirjallisia elämyksiä. Juttujen kirjoitusasuun ja kaunokirjallisiin piirteisiin kiinnitetään paljon huomiota. (Emt., 30–31.)

Millaiset ihmiset sitten valikoituvat naistenlehtien haastateltaviksi? Ketkä näkyvät lehtien sivuilla? Naistenlehtitoimittajien oman käsityksen mukaan toimijoita ovat ajankohtaiset, mielenkiintoiset ja

käsittämisen arvoiset persoonat, tavalliset, keskiluokkaiset ihmiset ja erityisesti kolmenkymppiset naiset (Ruoho & Saarenmaa 2011, 44). Varsinaisten julkkishaastateltavien sijaan tai niiden ohella naistenlehtien julkisuuteen nousevat tavalliset ihmiset. Lehtien huomio on tähän päivään tultaessa kiinnittynyt yhä enemmän kulttuurin, politiikan tieteen ja elinkeinoelämän huippuihin. Suuren huomion naistenlehdissä saavat työelämä ja yrittäjäyys. (Emt., 77 ja 81.)

Naistenlehtien moniaineisuus ja yhteiskunnallisuus tulee pitää mielessä. Pyrin tarkastelemaan naistenlehtien sisältöjä kattavasti. Kiinnitän huomioni siihen, miten naistenlehti oman lajityyppinsä ja journalistisen tyylinsä rajoissa kiinnittyy tiettyyn yhteiskunnalliseen aiheeseen ja keskusteluun. Tämä ei tarkoita, etteikö naistenlehdissä olisi paljon muunlaista, puhtaasti muotiin tai kauneuteen liittyvää ainesta.

2.3.4. Naistenlehti lukijoiden lehtenä

Edellisessä luvussa olen todennut, että naistenlehdet luovat omanlaistaan me-yhteisöä. Ne tarjoavat lukijoilleen paitsi tietoa myös samastumispintaa. Lukijan roolin pohtiminen tuo mukaan myös konseptin käsitteen. Kun toimitus pohtii lehden aihevalintoja ja lukijoiden tarpeita, sillä täytyy olla vahva käsitys lehden konseptista, siitä, mikä tekee lehdestä kiinnostavan ja mihin lehden lukijasuhteet perustuvat (ks. luku 2.3.). Näin ollen kaiken pohjana on lukijan tunteminen. (Töyry et al. 2008, 33.)

Aikakauslehtien tekijöiden on kerrottava tarinansa ja valittava haastateltavansa ja näkökulmansa niin, että aihe koskettaa sen lukijoiden elämää ja kiinnittää heidän huomionsa (Pöyhtäri 2014, 40; Töyry 2005, 18–19). Pitkälle konseptoitua aikakauslehteä eikä siis myöskään naistenlehteä ole suunnattu kaikille, vaan jollekin rajatulle lukijakunnalle. Sen ei ole tarkoitus puhutella naisia yhtenä homogeenisena ryhmänä. (Pöyhtäri 2014, 77; Ruoho & Saarenmaa 2011, 18.)

Perinteisesti lehden tekijät ovat etsineet tietoa ja lukijasuhteen rakennuspalikoita lukijatutkimuksista. Toimitus tarvitsee tietoa siitä, minkälaisia tarpeita lehti tyydyttää ja miten hyvin se tässä työssä onnistuu. Lehden pitää olla lukijalleen tarpeellinen ja sen arvomaailman pitää olla oikeanlainen. Lehden tekijät ja markkinoinnin ammattilaiset tarvitsevatkin yhä yksityiskohtaisempaa tietoa lukijoista. Siksi lukijatutkimukset on koettu riittämättömiksi. Aikakauslehtien konseptin ja sisällön tutkimuksessa käytetään nykyisin arvo- ja asennemittareita. Tunnetuimpiin niistä kuuluvat RISC Monitor ja Valuegraphics. Arvo- ja asennemittausten avulla

pystytään esimerkiksi selvittämään, ovatko lehden lukijat arvokonservatiiveja vai liberaaleja, miten he suhtautuvat vaikkapa homoseksuaaleihin tai maahanmuuttajiin. Asennemittaukset ovat tärkeitä, sillä nykyisin ajatellaan, että kohderyhmä on liian laava käsite, kun pohditaan, kenelle lehteä tehdään. Kohderyhmän käsitteen on korvannut mallilukija. Se on tiivistelmä tietyn lehden kohderyhmän kaikkein tavoitelluimmasta lukijasta, joka toimii toimituksen mittatikkuna. Jokaisella aikakauslehdellä on oma mallilukijansa, jolla voi olla nimi, ikä, ammatti, sosioekonominen asema, koulutus, elämäntyyli ja harrastukset. (Töyry et al. 2008, 33–39.) Mallilukija pyritään pitämään mielessä toimitusprosessin useissa vaiheissa, esimerkiksi silloin, kun valitaan juttuaiheita, haastateltavia ja näkökulmia (Ruoho & Saarenmaa 2011, 41).

Lukijatutkimukset ja mallilukijan etsiminen vaikuttavat naistenlehtien journalismiin. Niiden journalistista otetta kuvataankin lukijalähtöiseksi. Lukijalähtöisyyttä on usein pidetty journalismin tutkimuksessa jonain negatiivisena, puhtaasti kaupallisena asiana, mutta näin ei tutkijoiden mukaan välttämättä ole. Kyse on tietynlaisesta orientaatiosta, jossa tavoitellaan sekä tiedonvälitystä että lukijan kiinnostuksen huomioimista. Kyse ei ole lukijan tai mainostajien miellyttämisestä tai siitä, että kiistanalaisia asioita ei voisi esittää, vaan siitä, että ne on esitettävä lukijakuntaa puhuttelevalla tavalla. Lukijalähtöisyys tekee journalismista muun muassa vertaisjournalismia, puhetta ihmiseltä ihmiselle. Se tarjoaa samastumispintoja. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 28–30.)

Lukijaa lähestytään naistenlehdissä sekä kansalaisena, kodinhoitajana, äitinä että naisena. Tekstimuoto on usein intiimiä ja se tuottaa dialogia yleisön kanssa. Tällainen läheisyys ylläpitää yleisön jatkuvaa kiinnostusta lehteen. (Töyry 2005, 96–97.) Lukija huomaa lehdestä, millä äänellä se häntä puhuttelee. Lehden ääni syntyy sen arvoista ja tavoitteista. Lehden äänen onkin oltava johdonmukainen, jotta luotu lukijasuhde säilyy. (Töyry et al. 2008 34–37.)

2.3.5. Maahanmuuttajat naistenlehdissä

Kotimaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia maahanmuuttajista naistenlehtien sivuilla on tehty vain vähän. Yksi esimerkki on Juanita Covertin ja Travis Dixonin (2008) Yhdysvalloissa tekemä tutkimus, jossa on selvitetty, kuinka värilliset naiset (women of colour) pääsevät naistenlehdissä esiin vuosina 1999 ja 2004.

Tutkijoiden mukaan tummaihoiset ja latinonaiset olivat aliedustettuina naistenlehtien sivuilla sekä vuonna 1999 että vuonna 2004, joskin myöhempanä ajankohtana tilanne oli hieman tasaantunut.

Sen sijaan, kun he selvittivät, millaisessa ammatillisessa asemassa eri etnisiin ryhmiin kuuluvia naisia lehdissä esitettiin, he saivat yllättäviä tuloksia: vuonna 2004 artikkeleissa, joissa esiteltiin johtotehtävissä olevia naisia, tummaihoiset naiset olivat ylliedustettuina kun taas valkoiset olivat aliedustettuina. Covertin ja Dixonin mukaan artikkelit, joissa naisia esitetään ammateissaan auttaa murtamaan negatiivisia stereotyyppioita. (Covert & Dixon 2008, 236–243.)

Suomessa maahanmuuttajia naistenlehtien sivuilla on tutkinut Reeta Pöyhtäri (2014). Hän on väitöskirjassaan selvittänyt maahanmuuton ja etnisen moninaisuuden diskursseja. Hän analysoi maahanmuuttajien ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien subjektipositioita ja artikulaatiota suomalaisissa ja hollantilaisissa aikakauslehdissä. Pöyhtäri (2014) on käyttänyt aineistonaan naistenlehtiä *Me Naiset* ja *Libelle*, seniorilehtiä *ET* ja *Plus Magazine*, ammattiliittojen lehtiä *Rakentaja* ja *FNB Bouw Magazine* sekä yleisaikakauslehtiä *Suomen Kuvalehti* ja *Elsevier*.

Maahanmuuttajien käsittely vaihtelee aikakauslehtigenrestä ja yhteiskunnallisesta kontekstista toiseen. Yhteistä eri lehtigenrejen käyttämille diskursseille on se, että niissä maahanmuuttajat esitetään joko uhkana, hyödykkeenä, uhrina tai juhlinnan kohteena. (Pöyhtäri 2014, 236). Esittelen tässä tarkemmin vain naistenlehtien ja *ET:n*¹⁴ analyysin tulokset.

Naistenlehdet suhtautuvat maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen pääosin positiivisesti. Ne käsittelevät maahanmuuttajia neljän diskurssin avulla: kulttuurien kirjo perheissä, monikulttuurinen dialogi ja kotoutuminen, naiseuden juhliminen sekä henkilökohtaisten tarinoiden ja yksilöllisyyden juhliminen. Kaikissa neljässä diskurssissa on yhtäläisyyksiä. Voikin yleistäen todeta, että naistenlehdet kuvaavat jokapäiväisiä kohtaamisia ja onnistunutta maahanmuuttoa. Ne juhlivat erilaisuuden riemua ja toisaalta pyrkivät häivyttämään eroja. Naistenlehdet käsittelevät samoja aiheita kuin muu media, mutta niiden lähestymistapa on omanlaisensa. Maahanmuuttoartikkeleissa keskeisen roolin saa naiseus ja perhe-elämään liittyvät asiat. Naistenlehdet näyttävätkin tältä osin käsittelevän maahanmuuttajia samalla tavalla kuin muita haastateltaviaan. Maahanmuuttajat artikuloidaan tavallisesti osaksi suomalaista perhettä, ystäväpiiriä, työpaikkaa ja arkielämän yhteisöjä. Pöyhtäri (2014) kuitenkin toteaa, että vaikka naistenlehdet suhtautuvat maahanmuuttajiin pääosin positiivisesti, esitetään heitä myös taloudellisen hyödyn näkökulmasta. Maahanmuuttajien menestys määritellään suomalaisen yhteiskunnan lähtökohdista käsin. Suomalaisuus nähdään

¹⁴ Pöyhtäri rinnastaa analyysissään *ET:n* naistenlehtiin, ks. Pöyhtäri 2014, 153. Kun puhun tässä luvussa naistenlehdistä, tarkoitan myös *ET:tä*, ellei toisin mainita.

normiksi, jota vasten maahanmuuttajia peilataan. Suomalaisissa naistenlehdissä ääneen pääsevät usein toisen polven maahanmuuttajat ja niin sanotut valkoiset maahanmuuttajat. (Emt., 203–205.)

Pöyhtäri (2014) on selvittänyt myös, minkälaista subjektipositiota maahanmuuttajille aikakauslehtien jutuissa tarjotaan. Hän kysyy muun muassa, nähdäänkö maahanmuuttajat yksilöinä, kuinka hallitseva piirre heidän etnisyytensä on ja ovatko he osa suomalaista yhteiskuntaa. Naistenlehdissä maahanmuuttajat artikuloidaan pääasiassa yksilöiksi, ei kasvottomaksi joukkioksi. Näin tehdään osittain myös muissa aikakauslehdissä. Tällaiset lehdet tarjoavatkin uutisjournalismia paremman mahdollisuuden maahanmuuttajille päästä esiin itsenäisinä ihmisinä omalla äänellään. Maahanmuuttajien etnisyys näyttäytyy useimmiten hyvin hallitsevana piirteenä. Kuitenkin juuri naistenlehdissä etnisyyden korostaminen jää taka-alalle, kun maahanmuuttajat artikuloidaan tuttuuden positioon työkavereiksi ja perheenjäseniksi. Lisäksi pitkissä henkilöhaastatteluissa korostuu aina myös muut identiteetin palaset kuin etnisyys. Aikakauslehdissä maahanmuuttajia artikuloidaan sekä me-ryhmään kuuluviksi että ulkopuolisiksi. Pöyhtäri (2014) mukaan näyttää siltä, että vahvimmin me-ryhmään kuuluviksi artikuloidaan ne maahanmuuttajat, jotka muistuttavat eniten valtaväestön edustajia ja jotka ovat erityisen menestyneitä. Näin ulkopuolisiksi asemoidaan ne, jotka ovat jo valmiiksi ulkona: esimerkiksi syrjäytyneet, huonosti kieltä osaavat ja työttömät. Silti aikakauslehdet pääosin ja eritoten naistenlehdet, jotka käsittelevät maahanmuuttajia yksilöinä ja esittävät heidät osana perhettä ja työelämää, artikuloivat heidät me-ryhmään kuuluviksi. (Emt., 246–253.)

Aikakauslehti luo lukijoistaan symbolista me-yhteisöä. Se tuottaa yhteisöllisyyttä ja valitsee aiheita, jotka ovat relevantteja sen lukijan näkökulmasta. Eri lajityyppiä edustavat aikakauslehdet valitsevat haastateltavansa ja näkökulmansa sen perusteella, mikä on lähinnä niiden oman lukijakunnan intressiä. Näin esimerkiksi naistenlehdet eivät ota liian suurta riskiä, vaan käsittelevät positiiviseen sävyyn sellaisia maahanmuuttajia, joihin lukijoiden on helppo samastua. Tämä tuottaa myös näkökulmiin ja haastateltavien valintaan toisteisuutta. Näin yksittäiset lehtinimikkeet ja lajityypit eivät tarjoa kovin laajaa kuvaa suomalaisesta maahanmuutosta. (Emt., 254–257.)

Lopputulemana Pöyhtäri (2014) toteaa, että ympäröivä yhteiskunta vaikuttaa merkittävästi aikakauslehtien maahanmuuttokirjoitteluun. Analyysinsa perusteella hän toteaa, että vielä vuosina 2003–2006 maahanmuutto on Suomessa ollut melko vähäinen ilmiö, eikä varsinaista debattia aiheen ympärille päässyt tuolloin vielä syntymään. Maahanmuuttajien hyödyllisyyden pohtiminen vaikuttaa tärkeämmältä kuin humanit lähestymistavat. Suomalaisissa aikakauslehdissä painottuu

näkökulma, jonka mukaan maahanmuuttajien on tultava osaksi suomalaista työelämää ja sitä kautta yhteiskuntaa. Maahanmuuttajia ja maahanmuuttoa käsittelevissä teksteissä suomalaisuus on usein läsnä. Samalla vahvistetaan melko homogeeniseksi kuvattua suomalaista identiteettiä.

Suomalaisuuden ajatellaan olevan ominaisuus, joka näyttäytyy maahanmuuttajille tavoiteltavana asiana. (Emt., 258–264.)

Pöyhtäri (2007) on selvittänyt myös sitä, millaisiksi lukijat tulkitsivat maahanmuuttajien sosiaaliset identiteetit aikakauslehtiaineistossa. Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että maahanmuuttajat identiteetteineen eivät herätä lukijoissa vain vierauden tai tuttuuden tunteita, vaan he ovat siinä välimaastossa. Maahanmuuttajat näyttävät paikantuvan osin lähtömaiden asukkaiksi, mutta ovat matkalla suomalaisiksi. (Pöyhtäri 2007, 101–102.)

2.4. Tutkimusongelma

Yllä olen määritellyt tutkimukseni kannalta keskeiset käsitteet ja avannut sellaista aiempaa tutkimusta, joka on oman työni kannalta olennaista. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, miten maahanmuuttajia ja maahanmuuttoa representoidaan suomalaisissa naistenlehdissä. Haluan tarkastella ilmiötä nimenomaan tässä ajassa, kun maahanmuutosta on tullut yhä vilkkaampaa ja samalla keskustelu aiheen ympärillä on kiristynyt.

Ympäröivä yhteiskunta vaikuttaa mediasisältöihin, mutta sama toimii myös toiseen suuntaan. Mediatekstit vaikuttavat ympäröivään yhteiskuntaan, käytäntöihin ja ihmisten asenteisiin. Suomalainen media esittää maahanmuuttajat tietyllä tavalla. Journalismi ei toimi tasapuolisesti, vaan tietyt lähteet, lajityypit ja välineet nousevat ensisijaisiksi. Media käyttää valtaansa määrittelemällä asioita tietyllä lailla. (Horsti 2005, 76–77.)

Ymmärrykseni mukaan erot lajityyppien välillä voivat olla suuria. Näin ollen naistenlehtien tapa representoida maahanmuuttajia on omanlaistaan ja eroaa esimerkiksi uutisjournalismin tai televisiojournalismin tavasta käsitellä aihetta. Naistenlehdet kuitenkin ottavat osaa maahanmuutosta käytävään julkiseen keskusteluun. Ne ovat määrittelemässä maahanmuuttajien paikkaa yhteiskunnassamme. Yksi tärkeä kysymys kuuluukin, nähdäänkö maahanmuuttajat naistenlehdissä osaksi suomalaista yhteiskuntaa vai sen ulkopuoliseksi joukoksi. Kysymyksen voi esittää myös toisin: ovatko maahanmuuttajat suomalaisen yhteiskunnan toisia vai eivät?

Tarkoitukseni on selvittää maahanmuuttajuuden representaatioita ja etenkin toiseutta tietyssä lajityypissä, joka eroaa merkittäväällä tavalla uutisjournalismin tavasta kuvata maahanmuuttajia.

Tutkimusongelmani on:

Tuottavatko vai purkavatko suomalaiset naistenlehdet maahanmuuttajien toiseutta?

Yhtäläillä voisi puhua etnisestä toiseudesta. Toiseuden käsitteen taas voisi korvata muukalaisuuden tai vierauden käsitteellä. Käytän etnisyyden sijaan maahanmuuttaja-käsitettä, sillä se on helpommin rajattavissa, vaikka sillä onkin omat taakkansa. Ymmärrän myös maahanmuuttaja-käsitteen etnisyyttä tarkkarajaisemmaksi. En keskity kaikkeen etnisyyteen, vaan tietyn, joskin kuvitellun ryhmän etnisyyteen tietyssä tilanteessa. Toiseuden käsitteeseen nojaan, koska niin ovat tehneet myös keskeiset lähteeni. Toiseus tuo näkyväksi myös maahanmuuttajien hierarkkisen aseman.

Tarkastelen sitä, miten naistenlehden lajityyppi ja nykyisin maahanmuutosta käytävä keskustelu vaikuttavat maahanmuuttajien esittämiseen. Vertailen saamiani tuloksia aiempaan maahanmuuttotutkimukseen ja etenkin siihen, miten maahanmuuttajia on muualla journalismissa esitetty.

Avaan tutkimusongelmaani eri näkökulmista seuraavien tarkempien kysymysten avulla:

1. Minkälaisen kuvan naistenlehdet suomalaisesta maahanmuutosta ja maahanmuuttajista rakentavat?

Pyrin selvittämään, ketkä jutuissa pääsevät ääneen ja minkälaisista aiheista maahanmuuttoa käsittelevissä jutuissa puhutaan. Ovatko maahanmuuttajat ensisijaisesti maahanmuuttajia vai jotakin muuta, kuten työntekijöitä, äitejä, naisia, vaimoja, nuoria tai ystäviä? Miten heitä nimetään? Tässä on tärkeää myös se, nähdäänkö maahanmuuttajat yksilöinä vai ensisijaisesti kategoriansa edustajana. Kun keskusteluissa käytetään ylimalkaista maahanmuuttaja-käsitettä, niputetaan yhteen iso joukko eritaustaisia ihmisiä. Samalla yksilöllisyys häviää.

Yritän selvittää, pääsevätkö maahanmuuttajat itse puhumaan kokemuksistaan. Aktiivisuudella on väliä, koska se tarkoittaa määrittelyvaltaa, mahdollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen

keskusteluun ja tulla nähdyksi täysivaltaisena yhteiskunnan jäsenenä. Kiinnitän huomiota myös juttujen sävyihin, aihevalintoihin ja juttutyyppeihin.

2. Asetetaanko maahanmuuttajat ja valtaväestö naistenlehdissä vastakkain?

Vastakkainasettelu lisää maahanmuuttajien toiseutta. Tällöin maahanmuuttajia ei nähdä osaksi suomalaisuutta, vaan he ovat jotakin ulkopuolista. Vastakkainasettelu näkyy usein siinä, miten suomalaisuutta ja jotakin muuta kulttuuria verrataan toisiinsa. Vastakkainasettelua pohdittaessa katse voidaan suunnata myös dialogiin, siihen ovatko maahanmuuttajat ja valtaväestön edustajat jutuissa vuorovaikutuksessa keskenään. Kysyn myös, kommentoivatko maahanmuuttajat Suomea ja suomalaisuutta. Tärkeää on tarkastella myös sitä, piirtyykö esiin eri maahanmuuttajaryhmiä ja jos näin käy, kohdellaanko eri ryhmiä keskenään samalla lailla.

3. Miten naistenlehtien lajityypilliset ominaisuudet vaikuttavat maahanmuuttajien esittämiseen ja mahdolliseen toiseuttamiseen?

Naistenlehdet esittävät asioita omalla laillaan. Niillä on omat lajityypilliset käytäntönsä. Myös vahva kytkös lukijoihin ja me-yhteisön rakentaminen vaikuttavat siihen, miten naistenlehdet representoivat eri ilmiöitä. Lajityypilliset ominaisuudet määräävät sitä, minkälaista kuvaa naistenlehdet maahanmuuttajista rakentavat ja ketkä ylipäätään pääsevät ääneen. Lajityyppi vaikuttaa myös haastateltavien valintaan, kirjoitustyyliin ja laajimmillaan aihevalintoihin.

3. Tutkimusasetelma

Aiemman tutkimuksen ja käsitteiden avulla olen asemoinut tutkimustani osaksi tutkimuskenttää. Teorian ja tulkintojeni pohjalta olen myös määritellyt omat käsitteeni ja lopulta tutkimusongelmani. Seuraavaksi on tarpeen suunnata katse tutkimusvälineisiin. Tutkimusasetelma voi tarkoittaa monia asioita, mutta itse ymmärrän sen tutkimuksen välineiden eli metodin ja aineiston rajaamiseksi ja perustelemiseksi. Tutkimusasetelman olen muotoillut tutkimusongelman pohjalta ja pohtinut, miten pystyn parhaimmalla tavalla vastaamaan kysymyksiini.

Tässä luvussa kerron, minkälainen on aineistoni ja miten olen sen rajannut. Esittelen myös käyttämäni metodin. Luvun loppuksi kerron lyhyesti visuaalisuuden tutkimuksesta. Tämän alaluvun olisi varmasti voinut sijoittaa myös teoriaosioon, mutta suhtaudun visuaalisuuteen tai tarkemmin sanottuna kuvan analysoimiseen melko käytännönläheisesti. Yritän avata niitä keinoja, joilla olen kuvia tutkinut.

3.1. Naistenlehtien esittely ja rajaus

Suomessa on kolme selvästi muita suurempaa aikakauslehtialan kustantajaa. Ne ovat Sanoma Magazines Finland, Otavamedia ja A-lehdet. Ala onkin vahvasti keskittynyttä. (Kivikuru 2012, 112.) Nämä kustantajat omistavat myös maamme tunnetuimmat ja levikiltään suurimmat naistenlehdet. Aineistokseni olen valinnut kolmen suuren kustantamon kolme suurta naistenlehteä. Aineistonani käytän *Annan*, *Eevan* ja *Me Naisten* vuoden 2012 vuosikertoja.

Annan, *Eevan* ja *Me Naisten* lukijaprofiilit muistuttavat merkittävästi toisiaan. Valitsemani lehdet ovat kaikki naisten yleisaikakauslehtiä, jotka käsittelevät elämän eri osa-alueita. *Anna* ja *Me Naiset* ilmestyvät viikoittain, *Eeva* kerran kuussa. Eri tiheydellä ilmestyvät lehdet voivat erota toisistaan jonkin verran. Lehden ilmestymisrytmi nimittäin määrittelee sitä, miten lehdet osallistuvat yhteiskunnallisiin keskusteluihin. Viikkolehdet ovat kerran kuussa ilmestyviä lehtiä tiukemmin kiinni ajankohtaisessa keskustelussa. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 84.)

Anna on viikoittain ilmestyvä naistenlehti. Se kuuluu Otavamediaan. *Annan* levikki vuonna 2013 oli 93 386 (vuonna 2012 103 493), ja se oli viidenneksi suurin naisten yleisaikakauslehti *Kodin kuvalehden*, *Me Naisten*, *Kotilieden* ja *Eevan* jälkeen (Levikintarkastus). *Anna* ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1963 (Malmberg 1991, 236). Vuonna 2012 *Anna* ilmestyi 52 kertaa. Lehti lupaa tarttuvansa niihin aiheisiin, mistä naiset todella puhuvat. Lehti kertoo, että sen lukija on

utelias, kiinnostunut ulkonäöstään ja terveydestään ja haluaa kehittyä. Lehden tyypillinen lukija on lukijaprofiilin mukaan yli 35-vuotias kaupungissa asuva, johtavassa asemassa tai ylempänä toimihenkilönä työskentelevä nainen. Hän harrastaa muun muassa sisustamista, matkustamista, shoppailua, ravintoloissa syömistä ja viinejä. (Otavamedia, Mediatiedot.)

Eeva on kuukausittain ilmestynyt naistenlehti. Se kuuluu A-lehtiin, ja sen levikki vuonna 2013 oli 102 610 (vuonna 2012 98 543). Se on maamme neljänneksi suurin naisten yleisaikakauslehti. (Levikintarkastus.) *Eeva* syntyi vuonna 1934. Vuonna 2012 *Eevassa* oli 12 numeroa. Lehti kuvailee itseään naistenlehtien klassikoksi. *Eevan* tekijöiden mukaan lehdessä korostuvat syvällisyys, laatu, luotettavuus ja myötäelämisen kyky. Lukijaprofiilin perusteella *Eevan* tyypillinen lukija on yli 45-vuotias toimihenkilönä, johtavassa asemassa tai eläkkeellä oleva kaupungissa asuva nainen. Hän tekee taloutensa päivittäisostopäätökset. (A-lehdet, Mediaopas.)

Me Naiset on kerran viikossa ilmestynyt naisten yleislehti. Sen omistaa Sanoma Magazines Finland, ja sen levikki vuonna 2013 oli 119 631 (vuonna 2012 138 594) (Levikintarkastus). *Me Naiset* on perustettu vuonna 1952 (Malmberg 1991, 224). Se on Suomen toiseksi suurin yleisaikakauslehti *Kodin kuvalehden* jälkeen (Levikintarkastus). Vuonna 2012 *Me Naisista* ilmestyi 52 numeroa. *Me Naisia* luonnehtii sen tekijöiden mukaan hyväntuulisuus, edelläkävijyys, trendikkyys, rohkeus ja aktiivisuus. *Me Naisten* lukijatilastoista selviää, että lukija on todennäköisimmin kaupungissa asuva keski-ikäinen tai sitä vanhempi nainen, joko toimihenkilö tai eläkeläinen. Hän on sinkku ja vastaa taloutensa päivittäisistä ostopäätöksistä. (Sanoma Magazines, Mediaopas.)

Valitsin vuoden 2012 vuosikerran, koska haluan tutkia maahanmuuttajuuden representaatioita tässä ajassa. Olisin myös voinut valita aineistoni pidemmältä ajalta, mutta tällöin aineiston määrä olisi kasvanut yksityiskohtaisen laadullisen analyysin näkökulmasta hallitsemattoman suureksi. Aineiston kokoa ei ole ollut järkevää kasvattaa myöskään siitä syystä, että olen nähnyt tarpeelliseksi käydä läpi lehtien koko sisällön.

Olen valinnut aineistokseni kaikki lehtien jutut, joissa maahanmuuttaja on jollain tavalla esillä. Olen ottanut analyysiin mukaan sekä kuvat että tekstin. Kuvien rooli jutun merkityksen rakentamisessa on keskeinen (ks. luku 3.2.2.) Taittoa en lähde erikseen pohtimaan, vaikka sillä on varmasti oma merkityksensä jutun kokonaisuudelle.

Se, mikä on riittävä määrä aineistoa, on kovin tulkinnanvarainen kysymys. Kuten Jari Eskola ja Juha Suoranta (1998) toteavat, laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä merkitystä tutkimuksen onnistumiselle. Aineiston tehtävänä onkin toimia tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 1998, 62.) Lehtien läpikäyminen on osoittanut, että riittävän tarkkuuden löytäminen ja rajojen vetäminen on haastavaa. En ole voinut lukea jokaisen lehden numeron jokaista juttua alusta loppuun, vaan olen pyrkinyt haravoimaan tekstien joukosta aineistoni mahdollisimman järjestelmällisellä työllä. Olen valinnut jutut aineistooni seuraavien kriteerien mukaan:

- Lehden kannessa ja sivukartassa on jutun kohdalla viittauksia maahanmuuttajuuteen, etnisyyteen tai johonkin kansallisuuteen.
- Jutun otsikossa, ingressissä, väliotsikoissa tai nostoissa on viittauksia etnisyyteen, maahanmuuttajuuteen tai kansallisuuteen.
- Jutun kuvista tai lihavoiduista nimistä voi löytää viittauksia henkilöihin maahanmuuttajuuteen.

Kaikki aineistoni jutut täyttävät ainakin yhden yllä listatuista kriteereistä. En ole ottanut analyysiini televisiosivuja, horoskooppeja, sarjakuvia, mainoksia tai jatkokertomuksia, vaan keskityn puhtaasi journalistiseen materiaaliin. Maahanmuuttajiksi olen laskenut myös sellaiset henkilöt, joiden toisen vanhemman kerrottiin olevan muualta kuin Suomesta eli toisen polven maahanmuuttajat. Myös Suomessa säännöllisesti työssäkäyvät on laskettu maahanmuuttajiksi. Toisin kuin ennen analyysia ajattelin, olen ottanut tarkasteluun mukaan myös alun perin Suomesta kotoisin olevat ihmiset, jotka ovat sittemmin muuttaneet ulkomaille pysyvästi tai osittain. Valinnan tein kahdesta syystä. Ensinnäkin näitä juttua on aineistoni lehdissä runsaasti. Toiseksi ne osoittavat kiinnostavalla tavalla sen, miten eri asemassa länsimaalainen, varakas maahanmuuttaja on suhteessa köyhään pakolaiseen tai kehittyvien maiden maahanmuuttajaan eli perinteiseen maahanmuuttajaan (ks. luku 2.2.4.).

Kaikkiaan aineistossani juttuja on 265 kappaletta. Juttujen tarkemmat määrät ja juttutyypit on listattu taulukkoon 1. Suurin osa jutuista on lyhyitä palstapätkiä. Palstapätkällä tarkoitan naistenlehtien loppupuolen viihdesivuilla olevia lyhyitä juttuja, jotka esittelevät viime aikojen tapahtumissa käyneitä julkisuuden henkilöitä. Pätkissä on tällöin lyhyt teksti ja kuva julkisuuden henkilöistä. Esimerkiksi *Annassa* palstan nimi on Annakka ja *Me Naisissa* Radalla. *Eevassa* maahanmuuttajat eivät juuri esiinny palstapätkissä. Pitkiä, vähintään sivunmittaisia juttuja aineistossa on yhteensä 97 kappaletta. Näistä huomattavasti suurin osa on henkilöhaastatteluja.

Niiden lisäksi aineistooni kuuluu muutamia alun ajankohtaisjuttuja, reportaaseja, ruokajuttuja ja matkailujuttuja. Aina eron tekeminen juttutyyppeiden välillä ei ole yksiselitteistä. Esimerkiksi *Eevan* Minun kaupunkini -juttusarjassa julkisuuden henkilöt esittelevät heille merkityksellisiä kaupunkeja. Tällöin on vaikea erottaa, onko lopulta kyse matkailujutusta vai henkilöhaastattelusta.

Eniten maahanmuuttajia käsitteleviä juttuja vuonna 2012 on julkaistu *Me Naisissa*. Juttuja on yhteensä 156 kappaletta, keskimäärin 3,0 juttua per numero. *Me Naisissa* on verrokkejaan tasaisemmin maahanmuuttajia ja maahanmuuttoa käsitteleviä juttuja lehden eri osastoissa ja eri juttutyypeissä. *Annassa* on julkaistu yhteensä 83 maahanmuuttajajuttua, keskimäärin 1,6 juttua per numero. *Eevassa* puolestaan on ilmestynyt 26 juttua, 2,2 juttua per numero. Juttujen määriä ei voi suoraan vertailla keskenään, sillä *Eeva* ilmestyy vain kerran kuussa, kun *Me Naiset* ja *Anna* ovat viikoittaisia lehtiä. Myöskään lehtien keskimääräiset juttumäärät eivät anna tyhjentävää kuvaa, sillä maahanmuuttoa käsitteleviä juttuja ilmestyy eri verran eri vuoden aikoina. Esimerkiksi kesällä juttuja on vähemmän.

Taulukko 1. Aineiston erittely

Lehti	<i>Anna</i>	<i>Eeva</i>	<i>Me Naiset</i>
Numeroita yhteensä	45	12	52
Juttuja yhteensä	83	26	156
Juttuja keskimäärin per numero	1,6	2,2	3
Henkilöjutut	19	16	35
Reportaasit	3	0	9
Viihdesivujen palstapätkät	52	1	95
Alun ajankohtaispätkät	3	3	8
Lukijakilpailut ja äänestykset	0	2	0
Matkajutut	0	2	2
Ruokajutut	2	1	4
Muotijutut	0	0	1
Kauneusjutut	0	0	1
Puutarhajutut	0	0	1
Kolumnit ja kommentit	4	1	0

Otsikollisten juttujen ilmestymisajankohdat ja otsikot on listattu liitteisiin 1, 2 ja 3. Viihdesivujen palstapätkiä ei ole erikseen listattu liitteeseen.

3.2. Laadullinen sisällönanalyysi aineiston käsittelyn tapana

Käsittelen aineistoani laadullisen tutkimuksen lähtökohdista. Keskityn ensisijaisesti laadulliseen piirteisiin, vaikka tutkimuksessani on varmasti myös määrällisiä elementtejä. En kuitenkaan lähtökohtaisesti tavoittele suuria aineistoja tai tilastollista edustavuutta, vaan tarkastelen suppeampaa aineistoa suurennuslasin kanssa. Laadullisen tutkimuksen tieteellisyyden kriteeri ei olekaan aineiston määrä vaan sen laatu ja käsitteellistämisen kattavuus. (Eskola & Suoranta 1998, 18.) Laadullisen analyysin olen valinnut siksi, että sen avulla pääsen syvemmälle teksteihin. Tämä taas on tarpeellista siitä syystä, että toiseutta tuotetaan hyvin hienovaraisin keinoin.

Eskola ja Suoranta (1998) määrittelevät laadullisen analyysin niin, että se pyrkii tiivistämään aineiston kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytäänkin usein varsin pieniin määriin tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa asiasta. (Eskola & Suoranta 1998, 138.)

Laadullisessa analyysissä on olemassa kaksi käsitystä analyysin ja tulkinnan suhteesta. Ensimmäisen tulkinnan mukaan laadullisen tutkimuksen hermeneuttinen päättelyprosessi määrää sen, että analyysia ja tulkintaa ei eroteta toisistaan. Jo analyysivaiheessa aineistosta tehdään tulkintoja. Toinen näkemys ehdottaa, että analyysivaihe on tulkinnasta ainakin jossain määrin erillinen. Ensin analysoidaan, sitten vasta tehdään tulkintoja. (Emt., 151.) Olen taipuvainen nojautumaan ensimmäiseen näkemykseen, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli on keskeinen. Se, minkälaisia asioita aineistosta löytää, se, mitä analyysissä edes huomioidaan, on subjektiivista kullekin tutkijalle. Myös siinä tehdään tulkintaa.

Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2009, 22) mukaan laadullinen tutkimus on empiiristä, ei teoreettista, sillä laadullisessa tutkimuksessa on kyse empiirisen analyysin tavasta tarkastella havaintoaineistoa ja argumentoida. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aina jotain aineistoa ja metodologiaa. Oma tutkimukseni näyttääkin olevan mitä perinteisintä laadullista empiiristä analyysia.

Laadullisen tutkimuksen kirjallisuudessa on useita tapoja eritellä, luokitella tai tyypitellä tutkimuksen kokonaisuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 25). Nähdäkseni monijakoisuus koskee sekä käytännön työkaluja eli metodologiaa että laajemmin metodin teoreettista taustaa eli metodologiaa. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan metodologian voi ymmärtää kahdella tavalla: laajasti tai

suppeasti. Laajassa merkityksessä sillä tarkoitetaan todellisuutta koskevan tiedon peruslähtökohtaa ja maailmankatsomusta. Kun metodologia ymmärretään suppeasti, todellisuus otetaan annettuna ja metodologialla tarkoitetaan vain sääntöjä siitä, miten välineitä, siis metodeja, käytetään asetetun päämäärän saavuttamiseksi. (Emt., 12–13.) Suhtaudun metodiin melko käytännönläheisesti välineenä, mutta pyrin huomiomaan myös sen rajoituksia, ongelmakohtia ja suhdetta todellisuuteen. Tutkimusotteeni suhdetta todellisuuteen olen avannut luvussa 2.

Laadullinen tutkimus on lähtökohta, tapa suhtautua tutkimukseen. Tarkemmin nimeän metodini aineistolähtöiseksi sisällönanalyysiksi. Analysoin valitsemiani artikkeleita kuvineen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysistä voi puhua paitsi yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Ei ole mitään yksittäistä tapaa ymmärtää sisällönanalyysia. Siksi sen määrittelemine onkin tärkeää.

Pyrin mahdollisimman aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta tehtävänasettelun mukaisesti. Keskeistä on se, että analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja. Aikaisemmillä havainnoilla, tiedoilla tai teoriolla ei pitäisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. Samaan hengenvetoon voi kuitenkin todeta, että jo käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja valitut menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat analyysiin sekä tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 95–96.) Jo ne etäännyttävät analyysiani puhtaasta aineistolähtöisyydestä.

Eskola ja Suoranta (1998) puolestaan toteavat, että aineistolähtöisessä analyysissä tutkijalla kyllä on olemassa etukätestietoa ja oletuksia tutkittavasta kohteesta, mutta niiden ei anneta häiritä aineistosta itsestään nousevia teemoja. Varauksella he kuitenkin lisäävät, että puhdasta aineistolähtöistä analyysia voidaan epäillä, sillä voi kysyä, mitä aineistosta lopulta etsitään, jos siihen ei oteta minkäänlaista näkökulmaa. (Eskola & Suoranta 1998, 153.)

Aineistolähtöisen analyysin vastinparina on teorialähtöinen analyysi. Se nojaa johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin. Näin ollen tutkittava ilmiö määritellään jonkin jo tunnetun teorian mukaisesti. Tämänäntyyppisessä analyysissä on usein kyse aikaisemman tiedon testaamisesta uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97–98.) Aineistolähtöisen ja teorialähtöisen lähestymistavan väliin voi nostaa teoriaohjaavan analyysin. Sen avulla voi yrittää ratkaista aineistolähtöisen analyysin ongelmia. Teoriaohjaavassa, kuten aineistolähtöisessäkin analyysissä, analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta teoriaohjaavassa aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysia. Analyysissä

on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta tuon tiedon merkitys ei ole teoriaa testaava, kuten teoriasidonnaisessa analyysissä, vaan uusia ajatusuria avaava. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.)

Olen tietoinen siitä, että lukemani aiempi tutkimus, käsitteiden määrittely sekä kandidaatin työn tulokset ohjaavat analyysiani. Pyrin silti tekemään analyysin mahdollisimman aineistolähtöisesti. En myöskään usko, että vain nimeämällä lähestymistapani uudelleen teoriaohjaavaksi pystyisin paremmin tekemään analyysini. Se, että tunnistaa ja tunnustaa omat ennakkokäsityksensä ja taustatietonsa, riittänee tässä.

Aineistoani voisi tarkastella myös diskurssianalyysin keinoin. Heikki Luostarinen ja Esa Väliverronen (2007, 51) toteavat, että diskurssianalyysi kääntää kysymyksen ”mitä teksti merkitsee” muotoon ”miten merkityksiä tuotetaan teksteissä”. Tuomi ja Sarajärvi avaavat sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin eroa seuraavasti:

”Kun kiinnostuksen kohteena on kieli kommunikaation välineenä, tarkastelun kohteena on joko kommunikaation sisältö tai kommunikaatio prosessina. Ensin mainitussa on relevanttia valita metodiksi sisällönanalyysi, jälkimmäisessä diskurssianalyysi.”

(Tuomi & Sarajärvi 2009, 47)

Keskityn tutkimuksessani sisällöllisiin merkityksiin, en prosesseihin tai merkityksen muodostamisen tapoihin. Uskon, että järjestelmällisellä lähiluvulla voin saada vastauksia ilman, että kiinnitän tarkastelua diskurssihin. Raittila (2004) toteaa omassa tutkimuksessaan, että vaikka hän käyttää ajoittain diskurssi-termiä, hän ei halua nimetä analyysiaan diskurssianalyysiksi. Puhe diskurssianalyysistä on usein epämääräistä ja monitulkintaista, sillä käsitteellä voidaan tarkoittaa yhtäältä tekstin sisällöllisen näkökulman ja toisaalta esitystavan ja siihen liittyvien retoristen keinojen erittelyä. (Raittila 2004, 102.) Diskurssianalyysi voi laajimmillaan tarkoittaa kaikkea kielen sosiaalista ja kognitiivista tutkimusta (Eskola & Suoranta 1998, 195). Seuraan omassa analyysissäni Raittilan (2004) sekä Eskolan ja Suorannan (1998) ajattelua. Vaikka sanoudun irti diskurssianalyysistä, on analyysi otteeni väistämättä diskursiivinen. Kieli rakentaa ymmärrykseni mukaan merkityksiä ja todellisuutta. Kielenkäytöllä on seurauksia.

3.2.1. Analyysi käytännössä

Kun aineisto on kerätty, etenee laadullisen tutkimuksen aineistolähtöinen analyysi tekstimassan läpikäymisellä. Tuosta massasta on löydettävä tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet (Eskola & Suoranta 1998, 176).

Olen etsinyt tekstistä erilaisia kielellisiä ja kuvallisia ilmauksia. Olen koonnut aineistosta ajatuskokonaisuuksia, lauseita ja jopa yksittäisiä sanoja, jotka jollain tavalla liittyvät maahanmuuttajuuteen. Edelleen olen luokitellut ja yksinkertaistanut keräämäni ilmaukset. Luokittelua pidetään Tuomen ja Sarajärven (2009, 93) mukaan yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona ja luokittelusta jatketaan teemoitteluun. Myös minä olen näin tehnyt.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä edetään niin, että

1. Aineistoa kuvataan pelkistämällä ja ryhmittelemällä sitä. Jo tässä vaiheessa merkityskokonaisuuksia voi alkaa muodostua.
2. Sen jälkeen luodaan ala- ja yläkategorioita. Niiden avulla jäsennetään ja edelleen tulkitaan merkityskokonaisuuksia.
3. Lopuksi vielä luodaan yhdistäviä kategorioita ja niiden tulkinnalla syntetisoidaan merkityskokonaisuuksia.

(Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Olen noudattanut melko tarkkaan Tuomen ja Sarajärven (2009) yksityiskohtaisia ohjeita. Olen pyrkinyt pelkistämään aineistoani useammalla tasolla niin, että etäämmälle liikuttaessa tulkinta aina lisääntyy ja teemoittelu tarkentuu. Käytännössä analyysini on edennyt seuraavalla tavalla:

1. Olen lukenut jutun läpi ja etsinyt sieltä maahanmuuttajia koskevia ilmauksia.
2. Olen pelkistänyt ja ryhmitellyt ilmaukset alustavasti ja luonut niille kategorioita.
3. Olen lopuksi verrannut kunkin jutun kohdalla poimimiani ilmauksia alkuperäiseen juttuun: Vastaako yksittäisistä ilmauksista tekemäni tulkinta jutun kokonaisuutta vai jääkö jotain sanomatta? Tunnistaako jutun analyysistä?
4. Lopulliseen tutkielmaan ei tule näkyviin yksittäisten juttujen analyysia, vaan olen teemoitellut analyysin aineistosta nousevien kategorioiden mukaan ja juuri näiden kategorioiden pohjalta teen tulkintani ja päätelmäni. En ole analysoinut yksittäisiä juttuja, vaan koonnut eri jutuista teemoja yhteen.

On kuitenkin hyvä todeta, että tarkoitus ei ole ollut antaa yksittäisille sanoille tai kohdille liian suurta merkitystä. En ole tehnyt pikkutarkkaa semiologista analyysia, vaan pyrkinyt tunnistamaan naistenlehdistä merkityksellisiä kokonaisuuksia. Valitsemani tutkimusmetodin keinoin olen pystynyt vastaamaan tutkimuskysymyksiini riittävällä tarkkuudella.

Eskola ja Suoranta (1998) kritisoivat laadullisen analyysin tekijöitä siitä, että usein analyysi jätetään tematisoinnin nimissä tapahtuneeksi sitaattikokoelmaksi. Silloin analyysi jää keskeneräiseksi. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta. Tutkimustekstissä se näkyy teorian ja empirian lomittumisena toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 176 ja 182.) Tarkoitukseni on ollut etsiä artikkeleista ja eri lehdistä pääasiassa yhteneviä asioita. Analyysin edetessä olen myös vertaillut aineistoni eri lehtiä. Tarkoitukseni on myös ollut verrata aineistosta nousevia teemoja, pohtia niiden suhdetta toisiinsa ja aiempaan tutkimukseen.

3.2.2. Kuvien tulkinta osana sisällönanalyysia

Käsittelen aineistoni visuaalisuutta tekstuaalisesti. Tarkastelen kuvia visuaalisina representaatioina, jotka rakentavat jutun merkitystä. Olen etsinyt kuvista erilaisia tapoja kuvata maahanmuuttajuutta ja teemoitellut havaintojani.

Visuaalisilla representaatioilla on keskeinen rooli siinä, miten toiseutta tuotetaan ja eroja merkityksellistetään. Hall (1999) kiinnittää huomiota kuvien tulkinnassa erityisesti sellaisiin representaation käytäntöihin, joita voidaan kutsua stereotyyppistäviksi. Silti yksittäinen kuva ei välttämättä kannata mitään tiettyä merkitystä. Kyse on ennemminkin siitä, että merkitykset kasaantuvat. Kuvat alkavat merkitä lukuisten tekstien, lajityyppien ja välineiden ristiin kytkennöissä. (Hall 1999, 144–150.)

Janne Seppäsen (2001a, 77) mukaan visuaalisista representaatioista keskusteltaessa on vaikea ohittaa semiotiikkaa. Väite voi olla totta, mutta teen toisenlaisen rajauksen. En keskity semiotiikkaan, vaan pyrin tarkastelemaan juttujen visuaalisuutta yleisemmällä tasolla. Voi olla, että pohdinnoissani on semioottisia piirteitä, mutta en lähtökohtaisesti hyödynnä semiotiikan käsitteitä. Tarkastelutavallani on varmasti seurauksia. En kenties tavoita kaikkia kuvien kantamia merkityksiä.

Seppäsen (2001b, 62) mukaan valokuvilla on tärkeä rooli lehtijuttujen merkitystaloudessa. Ruoho ja Saarenmaa (2011) jatkavat ajatusta niin, että naistenlehdissä kuvan ja tekstin suhde on erityisen vahva, koska naistenlehtien visuaalisuus on omanlaistaan. Tämä puolestaan johtuu siitä, että niiden ilmoitusmarkkinoita hallitsevat muotiin, kauneuteen, terveyteen ja kodinhoitoon liittyvät kuvastot. Myös aikakauslehtien tarinallisuuteen kytkeytyy vahvoja journalistisen kuvittamisen konventioita. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 32.)

Uutiskuvat voivat olla arkisuudessaan suorastaan näkymättömiä. Silti niillä on keskeinen rooli jutun merkityksen tuottamisessa (Seppänen 2001a, 197). Seppänen (2001a) on koonnut yhteen uutiskuvien ominaisuuksia ja tehtäviä. Niistä keskeisimpiä ovat:

1. Valokuvaa voidaan käyttää todistamaan uutistekstin väitteitä. Kuvalla on samaa todistusvoimaa kuin millä tahansa luonnosta otetulla näytteellä.
2. Kuva konkretisoi tekstin merkitystä. Erityisesti tämä auttaa silloin, jos uutinen käsittelee jotakin monimutkaista asiaa.
3. Valokuva rakentaa sosiaalisia suhteita eri toimijoiden välille. Se myös henkilökohtaistaa yhteiskunnallisia suhteita.
4. Kuva tuo juttuun uudenlaisen affektiivisen reksiterin.

(Seppänen 2001a, 202–216.)

Seppänen (2001a, 202) toteaa, että journalismin eri lajityypit muodostavat omanlaisensa ympäristön valokuvalle ja sitä käytetään kullekin lajityypille ominaiseen tapaan. Huomio on tärkeä. Ylläkuvatut valokuvan tehtävät koskevat ennen muuta sanomalehtien visuaalisuutta. Naistenlehtien visuaalisuus on varmasti omanlaistaan. Kun jutuissa ovat pääosassa ihmiset eivätkä yhteiskunnalliset prosessit, ei kuvia esimerkiksi tarvita henkilökohtaistamaan suhteita.

Raittila (2004) on keskittynyt väitöskirjassaan kuvien henkilöiden väliseen vuorovaikutukseen. Hän on analysoinut kuvien niitä tekijöitä, jotka ovat olennaisia venäläisten toiseuden tuottamisen ja purkamisen kannalta. Hän kiinnittää huomiota muun muassa venäläisten ja suomalaisten väliseen vuorovaikutukseen, siihen, kenen näkökulmaa kuva nostaa esiin ja siihen, miten kuvan eri elementit rakentavat kuulumista me- tai he-yhteisöön. (Raittila 2004, 268–269.) Mitä selvemmin venäläiset ovat kuvassa vuorovaikutussuhteessa valtaväestön edustajien kanssa, sitä helpompaa kuvan katsojan on samastua toiseen ja hänen rooliinsa. Myös se helpottaa samastumista, jos venäläinen esitetään kuvassa samanlaisessa roolissa kuin tyypillinen valtaväestön edustaja. Kuvitus voi olla eri etnisten

ryhmien välisessä vuorovaikutuksen rakentumisessa paljon keskeisemmässä roolissa kuin teksti.
(Raittila 2004, 281.)

Käytännössä pyrin selvittämään, tuotetaanko kuvilla uusia merkityksiä juttuun vai tukevatko ne tekstiä. Syntyykö ristivetoa kuvan ja tekstin välille? Minkälaisen tulkinnan maahanmuuttajasta kuva ja juttu rakentavat? Näyttääkö kuvattava kohde vieraalta vai samastuttavalta? Selvitän myös, missä kuvattavat on kuvattu, syntyykö dialogia ja onko valokuvilla naistenlehtien jutuissa niitä tehtäviä, joita Seppänen (2001a) on havainnut uutiskuvissa olevan.

4. Maahanmuuttajat naistenlehdissä – tutkimuksen tuloksia

Naistenlehtien artikkelit tarjoavat omanlaisensa näkökulman suomalaisen median maahanmuuttokirjoitteluun. Ne representoivat suomalaista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia omista lähtökohdistaan käsin. Tällä on seurauksia sille, minkälaiseksi kuva suomalaisesta maahanmuutosta muodostuu. Naistenlehdet muokkaavat ja laajentavat sitä kuvaa, mitä uutisjournalismi tai esimerkiksi television ajankohtaisohjelmat maahanmuuttajista ja maahanmuutosta ovat esittäneet. Kuten Horsti (2009, 79) toteaa, rutiiniuutinen ei ole ainoa lähde maailmankuvan muodostumisessa, vaan muillakin lajityypeillä on oma roolinsa. Ennen varsinaista tulosten esittelyä haluan kiinnittää huomiota muutamaan yleisen tason asiaan.

Mitkään todellisen elämän ilmiöt eivät välity naistenlehtien kautta dokumentaarisen tarkasti, vaan ne ovat kunkin naistenlehden omien arvojen ja tavoitteiden mukaisesti valikoituja ja muokattuja (Töyry 2005, 37). Huomio on tutkimukseni kannalta tärkeä. Naistenlehtien lajityyppi, lukija ja konsepti, vaikuttavat siihen, miten maahanmuuttajia esitetään. Paitsi yhtäläisyydet, naistenlehtiä luonnehtivat myös erot. Jokainen naistenlehti puhuttelee lukijoitaan eri tavalla (Töyry 2005, 82). Naistenlehtikenttä hahmottuukin tällä hetkellä pikemminkin lehtien välisten erojen kuin yhtäläisyyksien kautta (Ruoho & Saarenmaa 2011, 6). Tuon analyysissäni esille *Annan*, *Eevan* ja *Me Naisten* yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

Yksittäisen lehden tavoitteet tai ominaisuudet eivät kuitenkaan ole ainut asia, joka määrittelee valittuja aiheita ja käsittelytapoja. Kuten Ullamaija Kivikuru (1996, 67) muistuttaa, aikakauslehti, myös naistenlehti, heijastelee sitä yhteiskuntaa, jossa se toimii. Näin ollen naistenlehtien artikkelit kertovat omaa kieltään suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen suhtautumisesta maahanmuuttajiin.

Esittelen ensin yleisiä huomioita aineistoni maahanmuuttaja-artikkeleista. Sen jälkeen suuntaan katseeni tarkempiin teemoihin, jotka aineistosta ovat nousseet esiin. Näitä teemoja ovat: yksilölliset tarinat, puhe intiimeistä asioista, maahanmuuttajien eksotisointi, puhe suomalaisuudesta, kulttuurien vertailu ja mukaan ottaminen, maahanmuuttajien sukupuoli ja juttujen tietynlainen visuaalisuus. Käytän runsaasti esimerkkejä. Tämän teen esimerkkien havainnollisuuden vuoksi. Päähuomio on kuitenkin tulosten esittelyssä. Esimerkkien avulla pyrin helpottamaan lukijan ymmärrystä ja tekemään analyysistäni läpinäkyvämmän.

4.1. Etnisiä perheenjäseniä ja kiinnostavia julkkiksia

Maahanmuuttajat ovat naistenlehdissä esillä ainakin kahdessa yhteydessä. Ensinäkin jutun aiheena voi olla maahanmuuttajuus tai yksittäisen maahanmuuttajan elämä. Toiseksi aiheena voi olla jokin ihan muu asia ja haastateltavana maahanmuuttajataustainen ihminen. Eroa voi joskus olla vaikea todentaa: onko henkilökuvaa maahanmuuttajataustaisesta ihmisestä tehty siksi, että hän on maahanmuuttaja vai jostain muusta syystä? Onko jutun aihe tällöin maahanmuuttajuus vai ei?

Aineistoni naistenlehdissä haastatellut maahanmuuttajat voi karkeasti jakaa kolmeen ryhmään: 1. Maahanmuuttajaa on haastateltu, koska hän on ajankohtainen julkisuuden henkilö. Esimerkkinä tästä ovat kirjailija Riikka Ala-Harja (*Eeva* 10/2012 ja *Me Naiset* 29/2012) sekä muusikot Eva Louhivuori ja Emmanuel Laudic (*Me Naiset* 34/2012). 2. Haastateltava on niin sanottu kestojulkkis, joka esiintyy lehdissä säännöllisesti kertomassa elämästään. Tällaisia henkilöitä ovat juontaja Ella Kanninen (*Eeva* 9/2012), taikuri Noora Karma (*Me Naiset* 51–52/2012) ja kansanedustaja Jani Toivola (*Anna* 38/2012). 3. Haastateltava on tavallinen maahanmuuttajataustainen ihminen, jonka elämässä on tapahtunut jotain erityisen mielenkiintoista. Tähän joukkoon kuuluvat sairaanhoitaja Lisa Paderes (*Anna* 4/2012), restonomi Tuire Suarez (*Anna* 5/2012) ja hengenpelastaja Keiran Quartly (*Me Naiset* 28/2012) sekä äiti Suvi-Päivikki Turpela ja tytär Elena Eskelinen (*Eeva* 5/2012).

Jos maahanmuuttajat ovat jutuissa läsnä, he ovat useimmiten pääosassa. Jutuissa on haastateltu heitä ja kerrotaan heidän elämästään. Osassa jutuissa on haastateltu sekä maahanmuuttajaa että hänen läheistään. Näissäkin jutuissa maahanmuuttaja on pääosassa yhdessä läheisensä kanssa. Aineistossa on kuitenkin joitakin juttuja, joissa maahanmuuttaja on läsnä mutta taka-alalla. Esimerkiksi *Annassa* (39/2012) on haastateltu Anni Sinnemäkeä äidiksi tulemisesta. Jutussa Sinnemäki kertoo elämästään ja italialaislähtöisestä miehestään, mutta mies vain mainitaan jutussa. Näissä jutuissa maahanmuuttajuutta ei korosteta. Se näyttäytyy arkisena osana haastateltavan elämänpiiriä. Ajoittain jutuissa on kuitenkin yritetty tuoda maahanmuuttajuuden mukanaan tuomia haasteita tai mahdollisuuksia esiin. Sinnemäen kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että hän joutuu pohtimaan, miten italialainen ja suomalainen lastenhoitotyö eroavat toisistaan. *Annan* (39/2012) jutussa todetaan näin:

”Kulttuurierot eivät näy lapsenhoidossa. Ne asiat, joita pitää sovittaa yhteen, liittyvät persooniimme, eivät kulttuuriin.”

Naistenlehtien maahanmuuttajia käsittelevissä artikkeleissa on haastateltavia useasta eri maasta. Jotkut kansallisuudet ja tiettyjen ryhmien etnisyys kuitenkin korostuvat. Maailmalle lähteneitä suomalaisia on paljon kaikissa naistenlehdissä, etenkin *Eevassa*. *Eevan* maahanmuuttajuus näyttääkin olevan erityisen länsimaista. Kaikkiaan naistenlehtien jutuissa on haastateltu länsimaisia muuttajia esimerkiksi Espanjasta, Yhdysvalloista ja Saksasta. Yllämainittujen lisäksi jutuissa on haastateltu ainakin somalialaista, filippiiniläistä ja bangladeshilaista. Viihdesivujen palstapätkissä henkilön kansalaisuus tai etninen tausta tuodaan harvoin esiin.

Yksittäisistä kansallisuuksista korostuvat venäläiset haastateltavat ja heidän etnisyytensä. Erityisesti tämä näkyy *Annassa*. Horstin (2005, 88) mukaan venäläiset ovat virolaisten rinnalla suomalaisessa mediajulkisuudessa negatiivisimmin esitettyjä ryhmiä. Davydovan (2012, 75) mukaan venäläisyydellä on keskeinen merkitys Suomessa siksi, että se on oleellinen osa sitä, minkälaiseksi ymmärrämme suomalaisuuden. *Annassa* venäläisyys näyttäytyy eksoottisen positiivisena. Usein sitä kuvataan myös arkisesti. *Annan* (6/2012) artikkelissa kerrotaan venäläislähtöisen Natalia Järnforsin elämästä ja avioitumisesta suomalaisen insinöörin kanssa suhteellisen ongelmattomaan sävyyn:

” *Vastaanotto Huittisissa oli tavattoman lämmin, vastaan tulijat hymyilivät ja tervehtivät. --- Myös minun oli helppo sopeutua, olenhan syntyisin pikkukaupungista.* ”

Myös venäläisten äitien kasvatustietämistä kerrotaan *Annassa* (45/2012) toteavasti ja arkisia käytäntöjä korostavasti. *Eevassa* (7/2012) toimittaja Svetlana Aksenova ja kirjailija Hannu Mäkelä kertovat etäsuhteestaan. Jutussa pohditaan näkyvästi venäläistä etnisyyttä, mutta sävy on tuttavallinen ja avoin. Yhtälailta tuodaan esiin suomalaisuuden erityisyyttä. *Me Naisissa* venäläisyys ei nouse yhdessäkään jutussa pääosaan. Sitä kuitenkin käsitellään muutamassa jutussa ruuan kautta. Myös virolaistaustaisia haastateltavia on useampia. He ovat julkisuudesta tuttuja kasvoja, kuten Sofi Oksanen, Anu Saagim ja Sikke Sumari, joiden etnisyydestä ei puhuta jutuissa.

Julkisuuden henkilöt ovat säännöllisesti esillä naistenlehtien maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia representoivissa jutuissa. Suuri osa julkisuuden henkilöistä on maailmalle muuttaneita suomalaisia tai toisen polven maahanmuuttajia. Myös niin sanotuille tavallisille ihmisille on lehdissä paikkansa. Tavallisilla ihmisillä tarkoitan muita kuin julkisuuden henkilöitä. *Annan* Matka naiseksi -sarjassa esitellään vain tavallisten ihmisten elämäntarinoita. Tavalliset ihmiset ovat esillä myös naistenlehtien henkilöhaastatteluissa ja reportaaseissa. Pöytäarin (2014) mukaan *Me Naisissa*

vuosina 2003–2006 maahanmuuttajuutta on korostettu eniten silloin, kun haastateltava on niin sanottu tavallinen ihminen. Julkisuuden henkilöiden kohdalla näin ei ollut. Voikin tulkita, että julkisuuden henkilön maahanmuuttajuus menettää merkitystään ja kiinnostavuuttaan sitä mukaa, mitä tutummaksi hän tulee. Tavallisen ihmisen erityisyys ja samalla se syy, miksi häntä on ylipäättään haastateltu, taas halutaan tuoda selkeämmin esiin. Pöyhtäri (2014) panee esimerkiksi merkille, että toimittaja Roman Schatzista vuonna 2006 tehty artikkeli kertoo melko perinteisesti hänen taustoistaan ja siitä, miksi ja milloin hän on päätenyt Suomeen. (Pöyhtäri 2014, 198–199.) Vuonna 2012 tehdyssä haastattelussa (*Me Naiset* 41/2012) Schatzista ei enää kerrota näitä asioita. Hänestä on tullut riittävän tuttu, osa suomalaisuutta.

Uskonto ei nouse naistenlehtien artikkeleissa tärkeäksi aiheeksi. Erityisesti huomiota kiinnittää se, että muslimit eivät ole päässeet jutuissa ääneen. Maasilan et al. (2008) ovat todenneet, että Suomessa asuvista muslimeista kirjoitetaan suomalaismediassa vain harvoin. Tämä on yllättävää siitä näkökulmasta, että islamin merkitys yhteiskunnassamme on koko ajan lisääntynyt, kun muslimien määrä on maahanmuuton seurauksena kasvanut (Maasilta et al. 2008 5–10). Mediassa Suomeen muuttaneet muslimit ovat päässeet kertomaan pääasiassa vain uskonnollisista ja kulttuurisista tavoistaan (Maasilta et al. 2008, 50). Muslimiudesta on käyty viime vuosina julkisuudessa vilkasta keskustelua. Uskonto nousee esiin vain yhdessä aineistoni artikkelissa. *Annan* (31/2012) haastattelussa vuoden maahanmuuttajanaiseksi valittu Saido Mohamed kertoo Suomen muslimiyhteisön tavoista. Hän pääsee edustamaan suomalaista muslimiutta, joka eroaa muiden kulttuurien ja maiden muslimiudesta muun muassa sekulaarisuudellaan. Suomessa muslimit eivät välttämättä käytä huiivia, ja se nähdään jutuissa edistyksellisenä asiana. *Annan* (31/2012) haastattelussa Saido Mohamed sanoo näin:

” ‘Somalimiehet ovat suhtautuneet upeasti siihen, että ajan tasa-arvoa. He ymmärtävät, että naiset eivät voi rakentaa itselleen oikeuksia ilman miesten tukea.’ ”

Pakolaisia on tutkimissani naistenlehdissä haastateltu vain vähän, turvapaikanhakijoita ei lainkaan. Voi tulkita, että naistenlehdet haluavat keskittyä jutuissaan menestyjiin ja rakentavat usein haastatteluista menestystarinoita. Näin ollen vaikeasti kieltä oppiva ja huonosti työllistyvä pakolainen tai turvapaikanhakija ei välttämättä sovi menestyjän muottiin. Horsti (2005) onkin todennut, että media on rakentanut turvapaikanhakijoista sosiaalisen ongelman. Turvapaikanhakijoita käsitellään mediassa objekteina. Heitä ei tunnisteta yksilöinä saatikka varteenotettavina lähteinä. (Horsti 2005, 86 ja 114.) Naistenlehdet haluavat kertoa ilmiöistä, tässä

tapauksessa maahanmuutosta, lukijoita lähellä olevaan ja viihdyttävään sävyyn. Myös näihin vaatimuksiin sopii helpommin joku muu, kuin pakolainen tai turvapaikanhakija. Vielä vuosina 2003–2006 pakolaisia ja turvapaikanhakijoita käsitteleviä juttuja oli jonkin verran. Pöyhtäri (2014) arvion mukaan *Me Naiset* halusi tuolloin esittää pakolaiset positiivisessa valossa. Pakolaiset ja turvapaikanhakija olivat vielä uusi, ennakkoluuloja kohtaava joukko Suomessa. *Me Naiset* yritti tietoisesti tehdä suvaitsevaisuustyötä ja kertoi näistä ryhmistä samaan tapaan kuin muista maahanmuuttajista: he olivat menestyjiä, jotka pärjäsivät yhteiskunnassa. (Pöyhtäri 2014, 200.) Vaikka pakolaisuutta sivutaan aineistoni artikkeleissa vain harvoin, löytyy niistä silti yhtenevä piirre. Pakolaisten kokemuksissa Suomi näyttäytyy pelastuksena. *Me Naisissa* (31/2012) Suomeen muuttanut muusikko Deogracias Masomi toteaa näin:

” Olin 4-vuotias, kun muutin tänne perheeni kanssa pakolaisina Kongon sisällissodan takia. Helsinki tarkoitti mahdollisuutta uuteen elämään, koulunkäyntiin ja töihin. ”

Myöskään Suomeen opiskelemaan muuttaneita ei juuri näy jutuissa. Sen sijaan parisuhteen takia maahan muuttaneita on runsaasti. Se on sikäli ymmärrettävä valinta naistenlehdiltä, että parisuhde ja perheen yhdistäminen ovat olleet suosituimpia syitä muuttaa Suomeen. Perheeseen kytkeytyvät asiat ovat lisäksi naistenlehdille sen ominta aineista ja lähellä lukijoita. Myös töihin Suomeen muuttaneet ovat aineistossani jonkin verran esillä. Jutuissa esitellään muun muassa sairaanhoitajia. Toisen polven maahanmuuttajia on runsaasti. Etenkin tämä ryhmä korostuu *Annassa* ja *Me Naisissa*. Pöyhtäri (2014) tulkinnan mukaan naistenlehdet esittelevät toisen polven maahanmuuttajia, koska se on turvallista. He ovat hieman erilaisia, näyttävät erilaisilta, mutta heihin on silti helppo samastua ja heistä pystyy rakentamaan menestyjiä (Pöyhtäri 2014, 199). Toisen polven maahanmuuttajia ei jutuissa määritellä maahanmuuttajiksi. He ovat ennemminkin valtaväestön edustajia pienillä lisämausteilla. Toisen polven maahanmuuttajien etnisyys nousee esiin muun muassa puhuttaessa ruokailutottumuksista tai lapsuudesta. *Me Naisissa* (49/2012) kreikkalais-suomalainen toisen polven maahanmuuttaja, malli Mirella Koullias kuvailee jouluruokatottumuksiaan:

” Vaikka meillä olisi vain suomalaisia ruokia pöydässä, nauttisimme ne kreikkalaiseen tapaan vapaamuotoisesti ja rauhassa seurustellen. Minua on aina ihmetyttänyt suomalainen tapa syödä ja juoda ylenpalttisesti jouluna. ”

Sillä on merkitystä, miten asiat ja henkilöt nimetään. Nimeämisellä ja sen toistolla vahvistetaan yhtä näkökulmaa ja tuotetaan sille legitimitettä. Nimeämisellä luodaan ilmiöitä ja tapahtuma tehdään

konkreettiseksi ja näkyväksi. (Horsti 2005, 75.) Kun esimerkiksi kuvassa näkyvän turvapaikanhakijan nimeä ja taustaa ei kerrota, hänestä muodostuu kuva kategorisena turvapaikanhakijana, kasvottomana pakolaisena (emt., 76). *Eevassa* pitkien juttujen haastateltavat määritellään ensisijaisesti joko ammattinsa kautta tai perheasemansa perusteella äideiksi, tyttäreiksi tai vaimoiksi. Huomiota kiinnittää *Eevan* (7/2012) juttu, jossa haastatellaan pariskuntaa, Hannu Mäkelää ja Svetlana Aksenovaa. Kun Mäkelä määritellään ensisijaisesti kirjailijaksi, helsinkiläiseksi, suomalaiseksi ja suomalaiseksi aviomieheksi, esitellään Aksenova hänen pietarilaisena vaimonaan, puolisona, pietarilaisena ja vasta sitten toimittajana. *Eevan* (1/2012) muista jutuista poikkeaa myös Bangladeshista lapsena adoptoidun Saara Järvisen määrittely. Hänet esitellään yleisölle entisenä katulapsena.

Annassa artikkeleiden haastateltavat määritellään ensisijaisesti joko ammattinsa, kansalaisuutensa tai ikänsä perusteella. Etenkin tuntemattomat ihmiset esitellään nimenomaan jonkin maan kansalaisina. Määrittelijöinä käytetään myös luonteenpiirteitä. Jotkin nimeämiset herättävät vierauden tunteita. Lola Wallinkoski (*Anna* 4/2012) on samaan aikaan turkulaistyttö ja kaukana Elovena-tytöstä. Saido Mohamed (*Anna* 31/2012) on sekä sairaanhoitaja että nuori tummaihoisen pakolaistyttö. Myös *Me Naisissa* haastateltavat määritellään ensisijaisesti joko ikänsä, ammattinsa tai kansalaisuutensa perusteella. Samoin kuin *Annassa*, kansalaisuus mainitaan alussa etenkin silloin, jos haastateltava on tuntematon. Määrittelynä käytetään myös perhestatusta, luonteenpiirteitä ja sukupuolta. Lehden parisuhdehaastattelussa määrittelyt kiinnittävät huomiota. Miehet on jutuissa määritelty ammattinsa kautta, kun taas naiset ovat heidän puolisoitaan. Esimerkiksi Heikki Kovalaisen ja Catherine Hyden (*Me Naiset* 9/2012) haastattelussa Heikki esitellään ensikertaa formulakuskina ja Catherine avopuolisona. Amin ja Nilüfer Asikaisen (*Me Naiset* 4/2012) haastattelussa Amin nimitetään ensikertaa ex-nyrkkeilijäksi, Nilüfer Aminin vaimoksi. Sekä *Annan* että *Me Naisten* palstapätkissä haastateltavat on nimetty joko ammattinsa tai jonkin ajankohtaisen asian perusteella.

Nimeäminen kytkeytyy siihen, kuinka tutuksi tai vieraaksi maahanmuuttaja esitellään. Onko hän toimihenkilö, äiti ja nainen, kuten monet naistenlehtien lukijat, vai onko hän pakolainen, maahanmuuttaja tai katulapsi? Jälkimmäisiin määrittelyihin lukija ei pysty samastumaan. Maahanmuuttajasta tarjotaan ajoittain vierasta kuvaa. Esimerkiksi *Annan* (31/2012) haastattelussa Somaliasta Suomeen muuttanut Saido Mohamed on ”moderni, suomalainen nainen, mutta silti myös somali ja muslimi”. Ilmaisuu tuo haastateltavan osaksi suomalaista yhteiskuntaa, mutta samalla erottaa tämän siitä. Määrittely esittää, että tavallisesti muslimius ja somalitausta eivät kuulu

suomalaisuuteen. Näin piirretään rajaa normin ja poikkeavan välille, vaikka se tehdäänkin positiiviseen sävyyn. Samalla tuodaan näkyväksi, mikä ajatellaan normaaliksi suomalaisuudeksi.

Maahanmuuttajia ei jutuissa määritellä maahanmuuttajiksi. Vaikka maahanmuuttajuus ei suoranaisesti korostu juttujen nimeämisissä, se on jutuissa aina läsnä. Maahanmuuttokokemuksesta ja lähtömaasta puhutaan reportaaseissa ja henkilöhaastatteluissa aina jotenkin. Maahanmuuttajien etnisyys on läsnä jokaisessa pitkässä jutussa. Osin se näyttäytyy hallitsevana piirteenä. Maahanmuuttajien erilaisuutta suomalaisesta yhteiskunnasta määrittääkin paitsi heidän maahanmuuttajuutensa myös heidän valtaväestöstä eroava etnisyytensä. Se kuinka voimakkaasti maahanmuuttajan etnisyys määrittelee hänen elämänsä, vaihtelee jutusta ja orientaatiosta toiseen. Etnisyys korostuu erityisesti silloin, kun jutussa haastatellaan tavallista ihmistä ja vieläpä perinteistä maahanmuuttajaa. Julkisuuden henkilöiden kohdalla muut asiat nousevat etnisyyttä tärkeämmäksi. On kuitenkin todettava, että pitkissä jutuissa maahanmuuttajista kerrotaan monia asioita. Näin useat eri elämänalueet korostuvat ja etnisyys menettää merkitystään. Kuten luvussa 4.2. tuon esiin, naistenlehtien käsittelytapa on yksilöllinen ja arkisia asioita korostava. Myös tästä syystä etnisyys jää taka-alalle. Horstin (2005) mukaan henkilöjutuissa päästään tarkastelemaan etnisyyttä tarkemmin kuin perusuutisissa. Tarinoissa pystytään tavoittamaan etnisyyden syvempi merkitys. Sitä ei nähdä pysyvänä ominaisuutena vaan ennemminkin ryhmien välisiä suhteita jäsentävänä, muuttavana tekijänä. (Horsti 2005, 290.) Juuri näin käy naistenlehtien selviytymisestä kertovissa henkilöhaastatteluissa ja reportaaseissa. Naistenlehtien artikkelit kertovat aina tarinan. Maahanmuuttotilanteessa tai heti muuton jälkeen maahanmuuttajan etnisyys ja hänen vierautensa näyttäytyy hallitsevana piirteenä. Ajan myötä ja suomalaisen kulttuurin tullessa tutuksi tuo etnisyys hälventyy. Sen sijalle ja rinnalle tulee muita näkyviä ominaisuuksia.

4.2. Yksilöllisiä selviytymistarinoita – ihana eksoottinen maahanmuuttaja

Maahanmuuttajat esitetään naistenlehdissä positiiviseen sävyyn. He ovat osa suomalaista yhteiskuntaa ja pärjäävät maassa. Jutut ovat yksilöllisiä selviytymistarinoita, pääosin henkilökuvien muotoon rakennettuja artikkeleita. Jutuissa liikutaan aina yksityisellä tasolla ja esimerkiksi uutisjournalismista tuttu viranomaisnäkökulma sivuutetaan täysin. Naistenlehdet tuottavat intiimiä puhetta maahanmuuttajista. Maahanmuuttajat pääsevät esille henkilöjutuissa, joissa on haastateltu vain heitä ja välillä myös heidän läheisiään. Haastateltavat kertovat kaikissa henkilöhaastatteluissa yksityisiä asioita itsestään ja perheensä elämästä. Haastateltava saa historian ja kontekstin. Maahanmuuttajat eivät ole kasvotonta massaa, kategorian edustajia tai tilastoja. Lukija pääsee

lähelle jutun kohdetta ja oppii hänestä asioita. Pitkät henkilöjutut taustoitetaan huolellisesti. Taustoittaminen saa henkilöt tuntumaan tutuilta ja inhimillisyyks korostuu.

Kaikissa pitkissä haastatteluissa kerrotaan, kuinka ja miksi maahanmuuttaja on päätenyt Suomeen. Haastateltavien taustaa kuvataan arkiseen toteavaan sävyyn tai nostalgisesti kirjoitetun lapsuuden tarinan kautta. Toisen polven maahanmuuttajista kerrotaan, mistä hänen vanhempansa ovat kotoisin ja mikä on suhde tuohon toiseen maahan. Joskus lapsuudesta on jäänyt positiivinen joskus taas negatiivinen muistikuva. Samalla tavalla muistellaan maahanmuuttotilannetta, joka on voinut olla vaikea. Nämä muistelut vaikuttavat kokonaisuudessaan siihen, miten maahanmuuttaja suhtautuu tilanteeseensa ja elämään Suomessa. Maahanmuuttajien suhtautuminen sekä lähtömaahan että Suomeen vaihtelee hyvin paljon sen mukaan, miksi ja millaisissa tunnelmista vanha maa on jätetty. Kun lähtö kotimaasta ei ole ollut vapaaehtoinen tai paikasta toiseen on muutettu esimerkiksi köyhyyden takia, näyttäytyy vanha kotimaa turvattomana ja ahdistavana. Tällöin Suomesta on tehty turvasatama. Jos taas sopeutumien ja maahanmuuttokokemus Suomessa ovat olleet vaikeita, myös Suomi alkaa näyttää ahdistavalta ja saavuttamattomalta. *Annassa* (49/2012) Ranskasta Suomeen muuttanut Tia Cohen purkaa nuoruutensa kokemuksia:

” Olin kymmenen kun äitini päätti, että minun pitäisi tutustua suomalaiseen kulttuuriin. Olin käynyt äitini kotimaassa vain jouluisin ja kesälomalla. Puhuin suomea huonosti, enkä ollut koskaan lukenut tai kirjoittanut sitä. --- Kulttuurin vaihtuminen oli järkytys. Tuntui, että Suomesta puuttuivat avoimuus ja ystävällisyys, joihin olin Pariisissa tottunut. ”

Vaikka haastateltava olisikin kokenut maahanmuuton vaikeaksi, korostetaan jutussa kuitenkin lopulta kulttuurien moninaisuuden tärkeyttä ja selviytymistä. Näin naistenlehdet ottavat osaa suvaitsevaisuuskeskusteluun. Ne rakentavat kuvaa monikulttuurisesta Suomesta. Monikulttuurisuus on tavoiteltava asiantila.

Naistenlehdet ottavat kantaa ajankohtaisiin keskusteluihin. Kun syksyllä 2012 keskusteltiin Suomen ja Venäjän välisistä lapsikiistoista ja huostaanottotapauksista, teki *Anna* (45/2012) aiheesta artikkelin. Näkökulma ei ollut viranomaislähtöinen, vaan juttu keskittyy kuvaamaan venäläisäitien arkea. Syksyllä 2012 *Helsingin Sanomat* julkaisi Sunnuntai-sivuillaan toimittaja Umayya Abu-Hannan kirjoituksen suomalaisesta rasismista. Kirjoitus herätti paljon keskustelua. *Anna* (51–52/2012) teki myöhemmin samana vuonna toimittajasta henkilöhaastattelun, jossa hän kertoo kotoutumisesta uuteen maahan ja kertoo lähdön syitä. Suomessa on 2010-luvulla käyty keskustelua sairaanhoitajapulasta ja Suomeen tulleista ulkomaisista sairaanhoitajista. *Anna* (4/2012) kuvasi

filippiiniläishoitajan matkaa Suomeen. *Me Naiset* (46/2012) teki jutun kahdesta Säkylään muuttaneesta espanjalaisesta sairaanhoitajasta ja heidän arjestaan. Naistenlehtien näkökulma ajankohtaisuuteen on toinen kuin uutisjournalismissa. Yhteiskunnallisiin aiheisiin tartutaan henkilöiden kautta. Ajankohtaisista aiheista pääsevät puhumaan ne ihmiset, joista uutisjournalismissa on uutisoitu viranomaislähtöisesti. *Eeva* ei osallistu *Annan* ja *Me Naisten* tapaan yhtä suoraan ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Naistenlehdet kertovat hyvin kotoutuneista maahanmuuttajista. Vaikka maahanmuuton alkutaipale onkin saattanut olla vaikea, ovat haastateltavat maahanmuuttajat nyt sopeutuneet Suomeen hyvin tai ainakin he ovat matkalla tähän pisteeseen. Liian vaikeat tilanteet kuvataan huumorin kautta tai ne ohitetaan. Tämä sopii naistenlehtien hyväntuuliseen ja rakentavaan otteeseen, mutta samalla naistenlehdet ottavat kantaa monikulttuurisuuteen ja sen onnistumiseen. Jutut ottavat osaa kotoutumisesta käytyyn keskusteluun esittelemällä hyvin kotoutuneita yksilöitä ja heidän henkilöhistoriaansa. Toisaalta keskustelua käydään lähes pelkästään yksityisellä tasolla. Tarinoita ei suhteuteta yleiseen tilanteeseen tai maahanmuuttajien yleisesti kohtaamiin vaikeuksiin. Näin naistenlehtien maahanmuuttokirjoittelu ei ota yleisempää kantaa kotoutumisen onnistumiseen (vrt. Pöytäri 2014, 152).

Annan, *Eevan* ja *Me Naisten* maahanmuuttajia käsittelevissä jutuissa keskitytään pääasiassa ihmissuhteisiin ja perhe-elämään. Arkiset asiat, kuten ruuanlaitto tai jokapäiväisen elämän pyörittäminen saavat suuren merkityksen. Yksityisyyden piiriin kuuluvat asiat ovat pääosassa. Maahanmuuttajat ovat paitsi maahanmuuttajia myös äitejä, vaimoja, miehiä, ystäviä, lapsia ja sukulaisia. Teksteissä keskustellaan vanhemmuudesta, pari- ja ystävyys-suhteista sekä arkielämän asioista. *Me Naisissa* (47/2012) kerrotaan eri maista muuttaneiden maahanmuuttajien arjesta Suomessa:

”Tiskin takaa kurkistaa Priscille Nzale da Cruz, 15, joka silloin tällöin auttelee isänsä omistamassa ravintolassa. --- Next Door Salonissa Naomi Rantala, 32 punoo Mary Kairun, 30, hiuksia pienille leteille apuvoimien turvin. --- Keniasta kotoisin oleva Mary yleensä suoristaa hiuksensa Naomin luona, mutta tällä kertaa hän halusi letit.”

Maahanmuuttajat sijoittuvat lähelle suomalaista arkea ja elämää. Pöytäri (2014, 180) huomauttaakin, että käsitellessään maahanmuuttajia perheenjäsenenä tai muuten suomalaisille läheisinä ihmisinä, naistenlehdet esittävät heitä samoin kuin muita haastateltaviaan. Monet lukijat voivat esimerkiksi samastua äidin tai ystävättären rooliin. Yksityisen piiriin kuuluvat aiheet ovat

lisäksi naisisia aiheita. Näin ne katsotaan sopivaksi naisille suunnattuun lehteen, jossa naiset ovat esillä. Puhetapa ei ole opettava tai etäisen objektiivinen vaan tuttavallinen. Tuttavallisuudella ja arkisten asioiden käsittelemisellä lukijoiden ja haastateltavien välille rakennetaan me-yhteisöä. Lukijoille tarjotaan samastumisen paikkoja. On myös todettava, että perheasioiden ja arjen pohtiminen on maahanmuuttajia käsittelevissä jutuissa ymmärrettävää, eikä se johdu välttämättä vain naistenlehtien tavasta keskittyä yksityisen piiriin kuuluviin asioihin. Käsitteet perhearvoista ja esimerkiksi sukupuolirooleista vaihtelevat yhteiskunnasta toiseen. Suhteet ja arkipäiväiset käytännöt muuttuvat maahanmuuttotilanteessa ja saavat maahanmuuttajien elämässä ison roolin (ks. luku 2.2.5.). Näin niiden pohtiminen tulee myös ymmärrettäväksi.

Jutuissa kerrotaan omista saavutuksista ja elämän vaikeuksista. Sosiaaliset ongelmat, kuten kotoutuminen ja yksinäisyys ovat läsnä silloin, kun jutuissa on haastateltu perinteistä maahanmuuttajaa (ks. luku 2.2.4.). Suomesta lähteneet ja länsimaalaiset puhuvat esimerkiksi alkoholiongelmastaan ja masennuksestaan. Vaikka juttuihin on draaman takia sisäänrakennettu usein jokin ristiriita, eivät vaikeudet ole pääosassa artikkeleissa. Jutuissa korostuu myös puhe kulttuurista sekä Suomesta ja suomalaisuudesta. Palaan kulttuuri- ja suomalaisuuspuheeseen jäljempänä. Jutut kiinnittävät huomiota myös kotiin ja kuulumiseen. Palaan tähänkin tarkemmin tuonnempana.

Puhe työstä ja työnsaannin vaikeudesta ovat läsnä, etenkin *Annassa* ja *Me Naisissa*. Työstä puhutaan arkiseen tai haaveilevaan sävyyn. Simolan (2008, 109) mukaan maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvissa puheenvuoroissa tuodaan esiin työtätekeviä maahanmuuttajia ja heidän hyviä puoliaan, kuten ammattitaitoa, ahkeruutta ja nöyryyttä. Pöyhtäri (2014) mukaan juuri työympäristö on se paikka, jossa eri etnisistä taustoista ponnistavat ihmiset tuodaan dialogiin. Työ on etenkin suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeä kotoutumisen ja mukaan ottamisen paikka. (Pöyhtäri 2014, 189). Myös aineistoni artikkeleissa korostetaan maahanmuuttajien työteliäisyyttä. Työ nousee pääosaan esimerkiksi *Annan* (4/2012) ja *Me Naisten* (46/2012) maahanmuuttajasairaanhoitajien haastatteluissa. Puhe on arkista, vaikka työstä ollaan kiitollisia ja vaikka vaikeuksia on ollut. *Me Naisissa* (47/2012) ruokakauppaa pitävistä miehistä kerrotaan näin:

” Shrwana Khanal, 36, ja Bikash Bisnet, 30, kantavat suuria riisisäkkejä Indian Market - kaupassansa. Nepalilaiset kaverukset ovat pyörittäneet intialaisiin elintarvikkeisiin erikoistunutta kauppaa vasta kuukauden.”

Työ on esillä myös julkisuuden henkilöiden haastatteluissa, mutta sävy on erilainen. Näissä jutuissa puhutaan ylevästä urasta ei niinkään tavallisesta, arkisesta työelämästä. Työ on keskeinen kiinnittymisen paikka suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa myös naiset ovat perinteisesti ottaneet osaa työelämään. Kun maahanmuuttajat pääsevät puhumaan työstään, he osoittavat tulleen osaksi suomalaisuutta. Työllä myös oikeutetaan oleskelua Suomessa. Työtä on kuitenkin vaikea saada. Esimerkiksi Hollannista Suomeen muuttanut Jeroen Streefkerk kertoo *Me Naisissa* (9/2012), kuinka työnsaanti on aina tyssännyt siihen, ettei hän osaa kieltä.

Arkisten asioiden kautta kerrotaan usein isommista asioista. Pukeutuminen ja ruokailutottumukset saavat suuremman merkityksen kuin ensilukemalla arvaisi. Esimerkiksi se, että maahanmuuttaja ei enää majoitakaan vieraita kotiinsa, alkaa merkitä suomalaistumista. Samalla puhutaan arvoista. Arvo- ja elämänvalintapuheen voi kytkeä siihen, että naistenlehdet käsittelevät nykyisin elämänpoliittisia aiheita. Elämänpolitiikasta keskustellaan yleisesti myös maahanmuuttajia käsittelevissä naistenlehtien jutuissa. Näin tehdessään lehdet käsittelevät maahanmuuttajia samalla tavalla kuin muita haastateltaviaan.

Pöyhtäri (2014) on havainnut, että vuosina 2003–2006 *Me Naisissa* oli jonkin verran juttuja, joissa tehtiin hyvin tietoista, näkyvää monikulttuurisuustyötä haastatteleamalla samoissa jutuissa useista eri taustoista tulevia ihmisiä ja asettamalla heidät dialogiin. *Me Naiset* ei kuitenkaan halunnut selväsanaisesti pohtia monikulttuurista yhteiskuntaa ja dialogia eri ryhmien välillä, vaan otti kantaa asiaan hienovaraisemmin (Pöyhtäri 2014, 191). Dialogin korostaminen ja aukikirjoitettu monikulttuurisuus toisivat kuitenkin näkyväksi kulttuuristen erojen ja tapojen neuvottelunvaraisuuden (Horsti 2005, 223). Myös Raittila (2004) korostaa dialogisuuden merkitystä toiseuden purkamisessa. Vuoden 2012 aineistossa on dialogisuutta korostavia juttuja. Erityisesti dialogisuus näkyy parisuhdehaastatteluissa, joissa usein suomalainen mies esiintyy yhdessä ulkomaalaisen puolisonsa kanssa. Dialogisuutta ja rinnakkaiseloja on myös viihdesivujen julkkispätkissä (ks. tarkemmin luku 4.7.) Toisenlaista dialogia rakennetaan *Me Naisten* muutamassa muussa jutussa. Lehdessä (*Me Naiset* 46/2012) kerrotaan parturi-kampaaja Antonio Floresin elämästä arkirutiinien kautta. Hänet kuvataan työssään dialogissa valtaväestön edustajien kanssa. *Me Naisten* (47/2012) reportaasissa esitellään Helsingin Kalliossa työtään tekeviä maahanmuuttajia. Heidät esitetään työssään vuorovaikutuksessa valtaväestön edustajien kanssa. *Annassa* (45/2012) vuorovaikutteisuus korostuu esimerkiksi venäläisiä äitejä esittävässä jutussa. Samaan juttuun on haastateltu sekä maahanmuuttajia että valtaväestöön kuuluvia asiantuntijoita. *Eevassa* ei ole samanlaisia juttuja. Kuitenkin esimerkiksi *Eevan* kevyissä lukijakilpailuissa ja äänestyksissä, joissa

etsitään vuoden *Eevaa* ja vuoden seksikkäintä miestä, ehdokkaiden joukossa on kaksi maahanmuuttajaa. Tosin huomiota herättävää on, että vuoden seksikkäimmän miehen tittelistä kilpaileva juontaja Axl Smith on määritelty eksotisoivasti vain ”tummaksi ja tuliseksi” (*Eeva* 6/2012)

Naistenlehdet kertovat paitsi henkilöhistoriaa korostavia, myös koskettavia, myötäsukaisia tarinoita. Juttujen tyyli on kaunokirjallinen. Aineistoni jutut voi sävynsä perusteella jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: 1. On hyväntuulisia tarinoita, joissa kerrotaan esimerkiksi parisuhteen onnesta, ihanasta ruuasta tai kaupungista. Nämä jutut ovat elämänmyönteisiä ja toisinaan eksotisoivia. 2. On humoristisia juttuja, joissa saatetaan kommentoida ironiseenkin sävyyn omaa elämää tai suomalaista yhteiskuntaa. 3. On haikeita kasvutarinoita, joissa käsitellään ihmiselämän kipeitä asioita. Tällaiset jutut on usein rakennettu vaikeuksien kautta voittoon -tyylillä, ne kertovat selviytymisestä. Näidenkin juttujen pohjavire on loppua kohti positiivinen. Naistenlehtien onkin tarkoitus paitsi tuottaa tietoa myös viihdyttää ja koskettaa lukijoita.

Kuten yllä olen todennut, naistenlehdet suhtautuvat maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen myönteisesti. Niiden artikkeleissa suvaitsevaisesta ja moninaisesta yhteiskunnasta rakentuu tavoiteltava kuva. Monikulttuurisuus ymmärretään jutuissa useimmiten pluralistis-hallinnalliseksi (ks. luku 2.2.3.). Se ymmärretään yksityisyyden piiriin kuuluvaksi rikkaudeksi. Suomalaisuuden valta-asemaa ei kyseenalaisteta, joskin jutuissa tuodaan ajoittain esiin myös suomalaisuuden etnisuus. Kuitenkin jutuissa nähdään, että maahanmuuttajien tulee sopeutua Suomeen. Naistenlehtien jutut eivät tavoittele virallisten käytäntöjen muuttamista. Sen sijaan ihmisten asenteissa olisi parannettavaa.

Suvaitsevaisuuspuheella puretaan suomalaisten oletettuja ennakkoluuloja: Esimerkiksi *Eevan* (7/2012) jutussa aviopari, suomalainen Hannu Mäkelä ja venäläinen Svetlana Aksenova haluavat purkaa ennakkoluuloja puolin ja toisin. *Eevassa* (7/2012) todetaan näin:

”Molemmat [Hannu ja Svetlana – ML] törmäsivät alkuvaiheessa ennakkoluuloihin. Et kai aio lyöttäytyä suomalaisen miehen kanssa yhteen, huolestuivat Svetlanan ystävät. Suomalaisethan ovat umpimielisiä. Heiltä on turha edes kysyä mitään, eivät he kuitenkaan vastaa, huomautettiin. Tapaamisen jälkeen ystävien mieli muuttui: älä päästä sitä miestä! --- Samalla tavalla kohoteltiin kulmakarvoja Hannun lähipiirissä. Svetahan on kuin suomalainen, kuului naapurien arvio, kun vaimo oli tullut tutuksi.”

Suvaitsevaisuuspuheella halutaan myös valistaa lukijoita ja osoittaa, että meistä poikkeavat käytännötkin voivat olla hyviä. *Me Naisissa* (47/2012) Bangladeshista Suomeen muuttanut Layla Sayeed kertoo avioliitostaan näin:

”Layla seurasi miestänsä Suomeen neljä vuotta sitten. Liitto on Laylan vanhempien järjestämä. --- ’Olemme onnellinen pari’, Layla sanoo lämpimäsi.”

Eri maahanmuuttajaryhmiä käsiteltäessä palataan usein samoihin teemoihin. Venäläisnaisten kohdalla puhutaan ulkonäöstä ja sukupuolirooleista. Suomalaiset kertovat koti-ikävästään. Pakolaiset ja perinteiset maahanmuuttajat kertovat vaikeista kokemuksistaan. Silloin, kun maahanmuuttajia esitetään myönteisessä valossa, turvaututaan ajoittain eksotiikkaan, erilaisuudesta iloitsemiseen. Tällöin tullaan lähelle myös kaupallista, kulutettavaa monikulttuurisuutta (ks. luku 2.2.3.), jossa toisen erilaisuus näyttäytyy värikkäinä vaatteina, mausteisena ruokana ja hassuina tansseina. Naistenlehdissä eksotisointi näkyy kahdella tavalla: joko puhutaan eksoottisesta ulkonäöstä tai sitten arkisista asioista, kuten ruuasta ja värikkästä sisustuksesta. Venäläisten naisten kohdalla eksoottisuus tarkoittaa ulkonäöstä huolta pitämistä, laittautumista ja korkeita korkoja. Eksoottisuus tulee esiin myös ohimenevinä huomiona, sillä, että tummaihoisen nimetään ”tummaksi ja tuliseksi” tai Iranista kotoisin oleva malli on ”tumma ja eksoottinen kaunotar”. Eksoottisuus ei aina ole myöskään ollut huoleton, positiivinen asia, vaan nimenomaan eron merkittäjä. Tanssija Sam Vaherlehdon tilannetta kuvaillaan *Annassa* (41/2012) näin:

”Vaikka Sam ei tunne koskaan kärsineensä eksoottisesta ulkonäöstään, hänestä on ihanaa saada perheeseen joku toinen, jolla on samat thaimaalaiset piirteet kuin hänellä.”

Eksoottisuutta ei naistenlehdissä problematisoida. Jutuissa ei ajatella sitä, kenen näkökulmasta henkilöt nimetään eksoottisiksi. Jutuissa ei mietitä eksoottiseksi ja erilaiseksi nimeämisen seurauksia, kuten sitä, että samalla kun maahanmuuttajan erilaisuutta juhlistaan, hänet nimetään lähtökohtaisesti vieraaksi. Artikkeleissa kerrotaan erikoisesta ayurvedisesta ruokavaliosta tai värikkästä Bollywood-tanssista. Molemmat ovat jännittäviä vieraita asioita, jotka eläväiset ulkomaalaiset ovat tuoneet synkeään Suomeen. Tätä asetelmaa ei kyseenalaisteta. Itse asiassa jutut vahvistavat eksotisoineillaan vanhoja stereotypioita.

Vierasvihaiset tahot loistavat poissaolollaan naistenlehtien maahanmuuttoa käsittelevissä artikkeleissa. Myöskään rasismista ei juuri puhuta. Se nousee merkittävästi esiin vain muutamassa *Annan* ja *Me Naisten* artikkelissa. Rasismia tai ulkopuolelle sulkemista sivutaan muissakin

artikkeleissa. Se on läsnä koulukiusaamisessa, yksinäisyydessä ja työnsaannin vaikeudessa. Näissä tapauksissa rasistiset toimijat jäävät tarkemmin nimeämättä. Jutuissa rasismien kokemuksesta puhutaan vain lyhyesti, jopa humoristiseen sävyyn. Jos rasismista puhutaan suoraan, rasisteiksi nimetään tavalliset suomalaiset ihmiset.

Pääteemaksi rasismi nousee kahdessa *Annan* artikkelissa. Toimittaja Umayya Abu-Hanna kertoo haastattelussa (*Anna* 51–52/2012) rasismien kokemuksistaan Suomessa. Juttu on poikkeuksellisen suorasanainen ja Suomea arvosteleva. Jutussa todetaan:

”Mustaihoista lasta rattaissa työnnellessään Umayya oli saanut tottua tulytykseen. Helvetin neekeri, painu kotiin! Huutelijoita eivät olleet vain siilitukkaiset leijonakorumiehet, vaan teinit ja jopa mummot. --- Kukaan ei puuttunut nimittelyyn.”

Se, että maahanmuuttajat itse pääsevät sanomaan suorat sanat heitä rasistisesti kohdelleille ihmisille ja osoittamaan näiden typeryyden, on voimauttava kokemus. *Annan* (5/2012) kommentissa toimittaja purkaa pettymystään suomalaisten rasistisuuteen. Sävy ei kuitenkaan ole syyttelevä, vaan loppua kohden toiveikas: kyllä suomalaisista löytyy vielä suvaitsevaisuuttakin.

4.3. Miehemme ja naisemme maailmalla – maahanmuuttajuuden hierarkiat

Analyysin kuluessa aineistosta on noussut merkittävällä tavalla esiin yksi ryhmä: maailmalle muuttaneet suomalaiset, eli valtaväestön edustajat, jotka ovat muuttaneet eripuolille maailmaa. He ovat myös maahanmuuttajia, joskaan eivät maahanmuuttajia Suomessa. Käytän näistä ihmisistä jatkossa nimitystä *maailmalle lähteneet suomalaiset* tai *suomalaiset maailmalla*. Nimityksestä huolimatta ymmärrän myös nämä henkilöt maahanmuuttajina. Huomio on tärkeä, sillä kuten luvussa 2.2.1. totean, haluan irtautua käsityksestä, jonka mukaan maahanmuuttaja tarkoittaisi vain tietyssä sosiaalisessa asemassa olevaa henkilöä. Olisikin siksi tärkeää kutsua myös maailmalle lähteneitä suomalaisia maahanmuuttajiksi, mutta sekavuuden välttämiseksi käytän toista nimitystä.

Alun perin tarkoitukseni ei ole ollut ottaa maailmalle lähteneitä suomalaisia mukaan analyysiin – eiväthän heitä käsittelevät tarinat lähtökohtaisesti kerro mitään Suomen maahanmuuttotilanteesta ja sen representoimisesta. Juttuja läpi käydessä olen huomannut, että maailmalle lähteneiden suomalaisten esittämisen tavoissa on selviä säännönmukaisuuksia. Ne eroavat merkittävällä tavalla siitä, miten perinteisiä maahanmuuttajia on kuvattu. Tämä eroavaisuus taas kertoo maahanmuuttajien toiseuttamisen tavoista ja siitä, ettei kaikkia maahanmuuttajia kohdella samalla

tavalla. Suomalaiset maailmalla -jutut kertovat maahanmuuttajuuden hierarkioista. Näin ollen on perusteltua analysoida myös näitä juttuja.

Suomalaiset maailmalla -juttuja on runsaasti sekä *Annassa*, *Eevassa* että *Me Naisissa*. Nämä jutut eroavat muista maahanmuuttajia käsittelevistä jutuista. Maailmalle lähteneet suomalaiset ovat paraatiesimerkki Hannerzin (1996) kuvailemasta kosmopoliitin hahmoista. *Eevan* maahanmuuttajaineistossa nimenomaan maailmalle lähteneet suomalaiset korostuvat. Näissä jutuissa haastateltavat ovat hyvin toimeentulevia kulttuuri, politiikka- ja talouseliitin edustajia. Heidän valintojaan kuvataan ihannoivaan sävyyn. Kosmopoliitin hahmoa edustavat esimerkiksi *Eevassa* (1/2012) haastatellut elokuvaohjaaja Roosa Toivonen ja säveltäjä Tuomas Kantelinen, joilla kerrotaan olevan ”kolme kotia ja kolme kotimaata”. He liikkuvat sujuvasti Suomen, Italian ja Yhdysvaltojen välillä. Heille maailma on avoin ja liikkuminen vapaaehtoista. *Eevassa* (1/2012) kirjoitetaan:

”Roosan mukaan uusissa oloissa oppii olemaan sosiaalinen ja mielenkiintoinen, jotta saa ystäviä. Samalla oppii, että jos jostain joutuukin luopumaan, niin nurkan takana voi odottaa jotain uutta ja kivaa.”

Kyse on itsensä kehittämisestä, luovuudesta ja uuden oppimisesta. Rikkaalla on varaa toteuttaa unelmiaan. Kosmopoliitin hahmo on esillä myös *Annassa* (8/2012), kun kenkäsuunnittelija Aki Choklat kuvailee olevansa nykyajan nomadi:

”En tiedä, missä kotini on, olen nykyajan nomadi, joka pyörittää bisnestä teknologian avulla missä päin maailmaa tahansa.”

Yksi tärkeimmistä huomioista on se, että kosmopoliitin liikkumista ja oleskeluoikeutta ei kyseenalaisteta. Hän ei joudu perustelemaan tulemistensa tai lähtemistensä syitä. Hänen ei myöskään ajatella lähtökohtaisesti asettuvan aloilleen, toisin kuin perinteisen maahanmuuttajan. Liikkumisesta kerrotaan joko toteavaan tai maailmaa ihannoivaan sävyyn. Maailmalle lähdetään uran ja opiskelun perässä tai vain hengähtämään. Haastateltavat ovat auktoriteetin asemassa kommentoimassa toista tai kolmatta kotimaataan. *Me Naisissa* (10/2012) kolme maailmalle lähtenyt muotisuunnittelijaa pääsee paljastamaan uusien kotikaupunkiansa ”parhaat putiikit, puistot ja ravintolat”. Suomesta ponnistetaan maailmalle, lähdetään avartamaan ymmärrystä ja etsimään itseään. Samalla Suomesta tulee metsäläisyydessään ja pysähtyneisyydessään eksoottinen lepopaikka. *Eevassa* (1/2012) Suomea ja kahta muuta maata asuttava pariskunta kuvailee suomalaista tunnelmaa näin:

”Tuomas katselee ulos ikkunasta ja miettii, mikä Savossa oikein puhuttelee. Ehkä se on aina vaan metsäinen järvimaisema, joka muuttuu eri vuodenaikoina, ja suomalaisuus ja saunominen. --- ’Me nautimme olostamme täällä. Italiassa lähdemme mielellään kylälle ja ihmisten pariin, Los Angelesissa illallisille tai tapaamaan ystäviä. Täällä emme mene minnekään. --- Aivot vetäytyvät lepotilaan’, Roosa sanoo.”

Ulkomailta lähdetään hakemaan myös uutta alkua. Maailmalle lähdetään, kun halutaan hypätä oravanpyörästä. Jutuissa kerrotaan myös niistä, jotka ovat muuttaneet ulkomaille toteuttamaan nuoruuden haavettaan. Espanjaan muuttanut Juha Willman lähti pakoon kylmyyttä (*Me Naiset* 20/2012):

”Juha on kuitenkin päättänyt että ei kestä enää yhtään Suomen talvea. Viisikymppisenä on viimein tullut aika toteuttaa unelma ulkomailla asumisesta.”

Varakkaita ja länsimaisia maahanmuuttajia käsitellään jutuissa kosmopoliitteina samalla tavalla kuin Suomesta lähtöisin olevia maahanmuuttajia. Myöskään heidän oikeuttaan asettua aloilleen ei kyseenalaisteta. Jos he puhuvat vaikeuksista, on sävy ennemminkin humoristinen kuin epätoivoinen. Varakkaasta argentiinalaisesta perheestä Suomeen muuttanut nainen kuvailee *Me Naisissa* (47/2012) valintaansa koomisesti:

” --- kalakauppias Teresa Soengas, 60, --- syntyi Buenos Airesissa yläluokan perheeseen ja väisteli yli 40-vuotiaaksi työntekoa. --- Suomeen hän päätyi vuosituhannen vaihteessa pyöräytettyään karttapalloa ja matkustettuaan sinne, minne sormi osoitti.”

Vasta, kun joku menee maailmalla pahasti pieleen, näyttää kosmopoliitinkin asenne muuttuvan. Silloin ajankohtaisiksi tulevat kysymykset vieraudesta ja ulkopuolisuudesta. *Eevan* (5/2012) jutussa äiti Suvi-Päivikki Turpela ja tytär Elena Eskelinen kertovat kokemuksistaan, kun Elenan isä kaappasi pienen tytön Espanjaan, eikä äiti meinannut saada minkään maan viranomaisista apua. Näissä jutuissa nimenomaan kieli ja asiointi viranomaisten kanssa alkaa näyttää vaikealta. *Me Naisissa* (42/2012) Yhdysvalloissa asuva Johanna Liukko halusi palata Suomeen saatuaan tietää rintasyövästään. Hoidon hän halusi omalla äidinkielellään.

4.4. Etninen peili – puhetta suomalaisuudesta ja muista kulttuureista

Horsti (2005) on havainnut väitöskirjassaan, että maahanmuuttajia käsittelevissä jutuissa yksi tyypillinen kehys on etninen peilaus. Kyse on siitä, että maahanmuuttajat pääsevät tai joutuvat kertomaan mielipiteensä Suomesta. Vaikka keskiössä on maahanmuuttaja, kääntyy huomio

Suomeen ja suomalaisuuteen. Näin edelleen tuotetaan eroa meidän ja muiden välille, kun muita verrataan meihin. Etninen peilaus voisi olla maahanmuuttajalle tärkeä väline, kun tämä pääsee omalla äänellään kommentoimaan ja on siten osa yhteiskuntaa. Ongelmana kuitenkin on se, että jutuissa käsitellään vain pinnallisia stereotyyppioita suomalaisuudesta, kuten suomalaisten hiljaisuudesta ja kiroilemisesta. Syvällisiin aiheisiin ei päästä käsiksi. Positiivinen kuva, joka etnisestä peilistä heijastuu, on Suomi turvallisenä ja hyvin organisoituna maana. (Horsti 2005, 240.)

Etnisen peilauksen avulla tuotetaan lopulta kuvaa yhtenäisestä suomalaisuudesta, vaikkakin tämä mielikuva rakentuukin vieraan, toisen kautta. Horsti (2005) tiivistää suomalaisuuden kuvan näin:

”Vierauden peilistä heijastuva kuva on harmaa, mutta varma. Suomalaiset peilautuvat luotettavina ja vakavina, suomalainen toimii, on sisäänpäin lämpiävä, mutta ei häiritsevän rasistinen.”

(Emt., 280.)

Myös naistenlehtien maahanmuuttajia käsittelevät artikkelit kääntyvät säännöllisesti puheeksi Suomesta ja suomalaisuudesta. Näin tapahtuu sekä maailmalle lähteneitä suomalaisia että Suomeen muuttaneita maahanmuuttajia representoivissa artikkeleissa. Jutuissa kommentoidaan Suomea niin positiivisesti kuin negatiivisesti. Suomi-puheessa korostuu muutama asia. Yksi usein toistuva asia on luonto, joka symboloi haastateltaville rauhaa ja hiljaisuutta. Suomi on pieni metsäinen maa, jonka hiljainen luonto kuvastaa hyvin myös tämän maan asukkaita. Jutuissa korostuu myös Suomen turvallisuus ja toimivuus. Suomalaiset ovat rehellisiä ja tasa-arvoisia. Lasten halutaan käyvän koulunsa nimenomaan Suomessa. Juontaja, toimittaja Ella Kanninen (*Eeva* 9/2012) on tullut Italiasta Suomeen synnyttämään:

”Halusin synnyttää hänet [toisen lapsensa – ML] Suomessa kuten Leonardonkin. Omalla kielellä synnyttäminen oli minulle tärkeää, ja luotan suomalaiseen hoitohenkilökuntaan.”

Annassa (17/2012) Bollywood-tanssia ohjaava Daniel Paul kuvailee suomalaisten luonnetta näin:

”Sopeutuminen Suomeen vei aikansa. Vaikka Danny tervehti kuinka aurinkoisesti kanssamatkustajia aamuvarhain bussissa, kukaan ei vastannut. --- Mitä pidempään Danny on täällä ollut, sitä enemmän hän on löytänyt hyviä puolia. Suomalaisia luotettavimpia ihmisiä ei ole missään, ja yhteiskunta toimii loistavasti.”

Negatiivisissa kuvauksissa Suomi näyttäytyy pimeänä, viinapirun riivaamana maana, missä ihmiset ovat ahdasmielisiä ja sisäänpäin kääntyneitä. *Annassa* (1/2012) kerrotaan koomikko, kirjailija Phil Schwarzmännin kirjoittamasta kirjasta:

”Kirjaa lukiessa suomalaisia naurattaa, mutta myös itkettää. Tällaistaahan täällä on. Lunta huhtikuussa, kallista ja ahdasmielistä. Ja alkoholiongelmaisia.”

Naistenlehtien jutuissa ei kuitenkaan juuri päästä pohtimaan suomalaista sielunmaisemaa pintaa syvemmillä. Stereotyyppit toistuvat. Puhe on arkista ja humoristista suomalaisten miesten jöröydestä ja naisten kenkien mataluudesta.

Etnisessä peilissä suomalaiset esitetään yhtenäisenä joukkona, jota maahanmuuttaja tarkastelee ulkopuolelta. Näin maahanmuuttajat eivät ole osa me-yhteisöä, vaan Simmelin määrittelemiä muukalaisia: läsnä yhteisössämme, mutta eivät sen täysivaltaisia jäseniä. Näkemystä vahvistaa vielä se, että maahanmuuttajia ja valtaväestön edustajia haastatellaan usein eri jutuissa. Poikkeuksen tekevät lähinnä parisuhdehaastattelut.

Kun määritellään sitä, mitä kaikkea Suomi on, piirtyy myös kuva siitä, mitä kaikkea Suomi ei ole. Esimerkiksi *Annan* artikkeleissa Suomi ei näyttäydy monikulttuurisena paikkana, vaikka se onkin tavoiteltava asiantila. Monikulttuurisuus on jossain muualla, kun Suomi näyttäytyy yhtenäiskulttuurina. Maa ei ole avoin ja eläväinen, mutta se ei myöskään ole turvaton tai rikollinen.

Puhe suomalaisuudesta kääntyy puheeksi suomalaisten ominaisuuksista. Jutuissa nuo ominaisuudet alkavat näyttää normaaleilta ja maahanmuuttajille tavoiteltavilta asioilta. Horstin (2005) havaintojen mukaan stereotyyppinen suomalaisuus, kuten sisukkuus tai kova työnteko esitetään journalismissa maahanmuuttajien parhaimpana puolena. Suomalaisuus on jotain, jota kuuluu tavoitella, ja se ylikorostuu jutuissa. Horsti kutsuu tätä supersuomalaisuuden kehykseksi, ja juuri sen kautta erilaisuus voi tulla hyväksytyksi. (Horsti 2005, 255.) Pöyhtärin (2011, 54) mukaan maahanmuuttajien hyvyys ja menestys tulee usein määritellyksi aikakauslehtien menestysjutuissa suomalaisuuden lähtökohdista käsin, jolloin ne, jotka ovat mahdollisimman meidän kaltaisiamme, tulevat arvioiduiksi hyviksi ja menestyneiksi. Aineistoni artikkeleissa näytetäänkin korostettavan sellaisia puolia, jotka nähdään erityisen suomalaisiksi. Tällaisia ovat muun muassa maahanmuuttajien ahkeruus, vaatimattomuus ja työteliäisyys. Maahanmuuttajat representoidaan

supersuomalaisina. He täyttävät suomalaisuuden kriteerit, mutta ovat jotain vielä enemmän etnisyytensä ansiosta tai vasta matkalla suomalaisiksi.

4.5. Me suomalaiset, ne maahanmuuttajat – puhetta kulttuurista ja kuulumisesta

Maahanmuuttajien erilaisuus alkaa korostua paitsi puhuttaessa suomalaisuudesta myös silloin, kun puhutaan kulttuurieroista. Kulttuurien vertailu on läsnä sekä *Annan*, *Eevan* että *Me Naisten* jutuissa. Eroista puhuvat niin maailmalle lähteneet suomalaiset, Suomeen muualta muuttaneet maahanmuuttajat kuin toisen polven maahanmuuttajat. Vertailun voi ajatella normaaliksi tilanteessa, jossa omaa identiteettiä ja kuulumista yhteisöön joutuu pohtimaan. Ongelmallista kuitenkin on, että vertailu ei jää toteavaksi, vaan se on arvottavaa. Se on myös totalisoivaa: suomalaiset nähdään yhtenäisenä joukkona aivan kuin italialaiset tai muunmaalaisetkin. Vertailu jää stereotyyppien toisteluksi. *Eevan* (9/2012) artikkelissa Italiassa asuva juontaja, toimittaja Ella Kanninen vertaa laajasti Italian ja Suomen eroja. Hän toteaa muun muassa näin:

” ’Olen asunut niin kauan Italiassa, että olen joutunut usein pohtimaan Italian ja Suomen välisiä eroja. Suomessa asiat hoidetaan selkeämmin ja yksinkertaisemmin, kaikki turha on karsittu pois. Italiassa pienenkin asian järjestämistä suurennellaan tolkkuttomuuksiin asti. Työn organisoinnissa olisi parantamisen varaa.’ --- ’Toisaalta italialaiset ovat äärettömän vieraanvaraisia ja rakastettavia. --- Hymyllä ja diplomatialla on uskomaton vaikutus.’ ”

Annassa (1/2012) Yhdysvalloista Suomeen muuttanut Phil Schwarzmänn pitää kaikkia suomalaisia samanlaisina. Kaikilla on sama tulotaso ja kaikki näyttävät samalta:

”Myös monimuotoisuuden puute alkoi tympiä häntä [Philiä – ML]. Alussa oli hauskaa, että hän sulautui täydellisesti joukkoon. Kaikki näyttivät samalta kuin hän – siis valkoihoisilta. Mutta pian Schwarzmänn alkoi kaivata kotimaansa monikulttuurisuutta.”

Vertailussa puhutaan paitsi arkisista käytännöistä myös isommista asioista, kuten arvoista. *Annassa* (11/2012) Venäjältä Suomeen muuttaneen Inna Patrakovan koko haastattelu rakentuu suomalaisuuden ja venäläisyyden vertailulle. Sukupuoliroolien ero saa ison merkityksen:

”Suomessa nainen pitää huolen siitä, ettei häntä palele --- Hänellähän on työkalunsa. Sellainen feminismi arveluttaa kirjailijaa. Hän [Inna – ML] kuiskaakin kesken haastattelun, että Suomessa naiset joutuvat päättämään ihan turhan monista asioista itseksensä. Miesten pitäisi olla vahvempia! Ylpeämpiäkin!”

Toisaalta kulttuurien vertailu ja puhe suomalaisuudesta tuovat näkyväksi suomalaisuuden erityisyyden. Se, mitä Suomessa pidetään normina, tavallisena, näyttäytyykin maahanmuuttajan silmissä erityisyytenä. Tämä murtaa valtaväestön käsitystä siitä, mikä on normaalia. Lehdissä puhutaan myös kulttuurien samanlaisuudesta, yhdistävistä piirteistä. Sekä venäläinen että suomalainen nainen pitää shoppailusta, molemmissa maissa äideillä ja tyttärillä on omat sanaharkkansa. Venäläisten äitien haastattelussa *Annassa* (45/2012) todetaan näin:

”Suomeen 2000-luvun alussa Pietarista muuttanut Svetlana Shurygina-Teittinen työskentelee vantaalaisessa päiväkodissa. Hän ei ole huomannut suuria eroja lastenkasvatuksessa Suomessa ja Venäjällä. Paitsi yhden: ’Suomessa kasvatusta on vapaampaa.’ ”

Samanlaisuutta korostettaessa tehdään tarkoituksellista suvaitsevaisuustyötä. Venäläisten ja suomalaisten kasvatuksen samanlaisuutta korostetaan juuri sinä aikana, kun Suomessa on käyty keskustelua venäläisten perheiden huostaanottotapauksista. Pöyhtäri (2014) havaintojen mukaan haastatteluissa kerrotaan, kuinka muualta tulleet ovat oppineet Suomen tavoille. Vaikka kulttuurisia eroja on, arkiset asiat ja perhe-elämän haasteet usein myös yhdistävät. Kun naistenlehdet suhtautuvat kulttuurisiin eroihin lähtökohtaisesti positiivisesti, ne ovat puolustamassa monikulttuurisuutta. (Pöyhtäri 2014, 181–182.) Näin tehdään myös aineistoni jutuissa.

Maahanmuuttajat kertovat myös haluavansa yhdistää eri kulttuureja, ottaa parhaat puolet kaikista tavoista. Kulttuurien moninaisuudesta voi oppia myös pitämään. Ranskalaisen kanssa avioitunut muusikko Eva Louhivuori kertoo *Me Naisissa* (34/2012) oppineensa sietämään ranskalaista temperamenttia:

”Nykyään Eva kestää jo paremmin Manun temperamenttisuuden ja jyrkät sanavalinnat. Ranskalainen harvoin vain ’tykkää’ tai ’ei pidä’, niiden sijaan hän joko ’rakastaa’ tai ’vihaa’. Keskustelun Laudicien perheen illallispöydässä ovat välillä niin tulisia, että Eva karkaa toiseen huoneeseen, kunnes desibelit laantuvat.”

Kulttuurien vertailu liittyy kiinteästi siihen, ymmärretäänkö maahanmuuttaja vieraaksi vai otetaanko hänet mukaan me-yhteisöön. Vieraus korostuu jutuissa vain silloin, kun jutussa esiintyy perinteisesti vieraiksi määriteltyjä, perinteisiä maahanmuuttajia. Vieraus korostuu, kun haastateltavat ovat tulleet esimerkiksi Afrikan maasta tai jos he ovat saapuneet Suomeen ilman kytköstä suomalaiseen yhteiskuntaan, kuten ilman aviopuolisoa. Tämä näkyy esimerkiksi venäläisiä, filippiiniläisiä ja somalialaista käsitelävissä jutuissa. Jos jutussa taas esiintyy

länsimaalainen, vieraus ei niinkään korostu. Poikkeuksen tekee *Annan* (1/2012) juttu, jossa yhdysvaltalainen Phil Schwarzmänn kommentoi Suomea. Koko juttu on rakennettu vierauden kokemukselle. Toisaalta sen sävy eroaa muista vierautta käsittelevistä jutuista niin, että Schwarzmänn on jutussa auktoriteetti, joka laukoo tylyjä ja humoristisia huomiota suomalaisista. Hän ei puhu vain omista kokemuksistaan, vaan on saanut virallisen kulttuurin kommentaattorin roolin. Omasta ulkopuolisuudesta saatetaan puhua myös humoristiseen tai toteavaan sävyyn etenkin silloin, jos se ei aiheuta ylitsepääsemättömiä ongelmia. Esimerkiksi suomalais-brittiläinen laulaja Kristiina Wheelerin ulkopuolisuudesta kerrotaan *Me Naisissa* (7/2012) humoristisesti näin:

”Siihen Kristiina oli jo tottunut, että hän oli suomalaisporukoissa aina semiulkopuolinen, se hassu kummajainen ja englanniksi oddball. Täkäläisiin tapoihin supersosiaalinen, suorapuheinen, kovaääninen, nauravainen ja räiskyvä. Hän tapittaa suoraan silmiin, tykkää koskettaa ja tulee lähelle.”

Kulttuurien vertailussa nousee esiin myös se, miten vaikeaa suomalaiseksi on tulla. Se kuitenkin onnistuu joiltakin, vaikka sitten hitaasti. Haastatteluissa usein korostetaan, kuinka suomalaisista oppii pitämään ja kuinka heidän sielunmaisemansa avautuu pikku hiljaa. Kielen oppiminen liittyy kiinteästi siihen, nähdäänkö maahanmuuttaja suomalaiselle yhteiskunnalle vieraaksi vai otetaanko hänet mukaan. Puhe kielen oppimisen vaikeudesta on läsnä etenkin silloin, kun puhutaan perinteisistä maahanmuuttajista. Filippiineiltä Suomeen muuttanut sairaanhoitaja Lisa Paderes kertoo *Annan* (4/2012) jutussa tunteneensa itsensä pelkäksi taakaksi kielivaikeuksien takia:

”Tervetuloivotuksista suurin osa jäi ymmärtämättä, ja Lisa joutui yhä uudelleen pyytämään, että ihmiset toistaisivat sanottavansa.”

Kielipuhe ottaa osaltaan kantaa maahanmuuttajien kotoutumiseen. Kun haastateltavat kertovat yrittävänsä oppia suomea, he kertovat halukkuudestaan tulla osaksi suomalaisuutta. Kielipuheessa naistenlehdet tekevät suvaitsevaisuustyötä ja puolustavat monikulttuurisuutta: haastateltavat kyllä yrittävät ja ajan myötä myös onnistuvat.

Ulkopuolisuuden tunne liittyy paitsi kieleen ja sen vaikeuteen myös suomalaisten luonteisiin. Se voi liittyä myös sosiaalisten kontaktien puuttumiseen. Erityisesti perinteisesti vieraaksi ymmärretyt puhuvat ulkopuolisuuden tunteestaan. Kun nomadius, ei ole itse valittua, näyttäytyy monikulttuurisuus henkilökohtaisella tasolla ahdistavana. *Eevassa* (1/2012) entiseksi katulapiseksi määritelty Saara Järvinen kertoo juurettomuuden ja epävarmuuden kokemuksistaan. Järvinen kokee pudonneensa kahden kulttuurin väliin, tahtomaattaan. *Eevan* (1/2012) jutussa todetaan:

”Tasapainoilu eri kulttuurien, bangladeshilaisten juurien ja suomalaisen kasvatuksen ristiaallokossa ei ole ollut helppoa.”

Ulkopuolisuudesta ja vieraudesta kertominen korostuu erityisesti ongelmatilanteissa, esimerkiksi silloin, kun työtä on vaikea löytää. Maahanmuutto voi jättää maahanmuuttajan juurettomaksi. Uusi kotimaa ei tunnu omalta, mutta ei tunnu vanhakaan. *Me Naisissa* (36/2012) kampaaja Antonio Floresille on käynyt näin:

”Välillä poen juurettomuutta. Suomessa koen itseni ulkomaalaiseksi, mutta Ecuadorkin tuntuu jo vieraalta. Espanjan aksenttini on muuttunut niin paljon, että minua luullaan siellä aina turistiksi ja joudun maksamaan kaikesta ylihintaa.”

Vierauden kokemus voi kulminoitua myös ympäristöön, siihen maisemaan, jossa maahanmuuttaja elää. Espanjasta Säkylään muuttaneet sairaanhoitajat ovat kokeneet järkytyksen (*Me Naiset* 46/2012):

”Täällä on 1700-luvulla rakennettu puukirkko, kodinkoneliike, kukkakauppa ja S-market, mutta ei tapas-baareja, elokuvateattereita tai discoja. Ei perhettä eikä ystäviä.”

Vierauden ja kuulumisen kokemukset liittyvät vahvasti ajatukseen kodista. Koti ei tässä tarkoita vain fyysistä paikkaa, vaan myös mentaalista kotia. Koteja voikin olla useampia. Huttusen (2002) mukaan koti itsestäänselvyytenä ja arjen ympäristönä särkyy maahanmuuttotilanteessa lähes väistämättä. Siksi maahanmuuttajien tarinat ovat usein myös kodin menettämisen tarinoita. (Huttunen 2002, 98.) Näin voi ajatella olevan ainakin silloin, jos kotimaasta lähteminen ei ole ollut vapaaehtoista tai jos paluuta ei ole. Kodista, kuulumisesta ja kodin menettämisestä kerrotaan myös naistenlehtien haastatteluissa. *Annassa* (6/2012) Venäjältä Suomeen muuttanut Natalia Järnfors tuntee ja kuulee olonsa kotoisaksi Venäjällä, mutta silti koti on toisaalla:

”Junasta astuessa tuntuu kotoisalta, kun kuuma ilma lyö vasten kasvoja. Volga tuoksuu ja korvissa sorahtelee venäjä. --- ’Silti en kaipaa takaisin [Venäjälle – ML]. Minun kotini on nyt Suomessa.’ ”

Suomalaiseksi tullaan huomaamatta, pikku hiljaa. Se näkyy tavoissa ja virallisissa papereissa. Myös kielen oppimisilla on kotoutumisessa iso osa. *Annassa* (11/2012) toinen suomalaistunut venäläinen Inna Patrakova pohtii näin:

”--- hänestä itsestään [Innasta – ML] on tullut samanlainen, muodollinen ja etäisyyttä arvostava. Eihän hän enää edes majoita venäläissukulaisia heille kotiin. Ei vieraspatjoja lattioille, vaikka maanmiehet arvostaisivat sitä aitona vieraanvaraisuutena. --- Missä vaiheessa hänestä on tullut niin suomalainen?”

Vasta kun ystäviä ja mielekästä tekemistä alkaa löytyä, näyttää Suomi valoisammalta ja mahdolliselta paikalta elää. Kuulumisen kokemukset vahvistuvat. Kodin kokemusta ja juurtumista auttaa myös se, jos ympärilleen saa samanmielisiä ja -maalaisia ihmisiä. Kun yhteisö on tarpeeksi vahva, se alkaa muokata omia käytäntöjään ja paikkojaan toiseen maahan. *Me Naisissa* (16/2012) kerrotaan Espanjan Aurinkorannikolle muuttaneiden suomalaisten vaikeuksista ja kotoutumisesta:

”Suurin osa suomalaisista asuu Fuengirolassa. Tänne on helppo kotiutua sellaisenkin, joka ei ole aiemmin nähnyt maailmaa tai ei puhu lainkaan vieraita kieliä, sillä melkein kaikkia palveluita on saatavilla suomeksi. --- Radio Finlandia lähettää suomenkielistä ohjelmaa, ja ilmestyyppä Aurinkorannikolla kolme suomenkielistä lehteäkin.”

Koti voikin olla monessa paikassa riippuen siitä, mitä sillä tarkoitetaan. Jos koti tarkoittaa muistoja, historiaa ja perhettä, se sijaitsee entisessä kotimaassa. Jos se taas tarkoittaa arkisia käytäntöjä, virallisia papereita ja arvostuksia, koti voi olla Suomessa. Kulttuurierot ovat läsnä silloin, kun puhutaan kodista, kuulumisesta ja sopeutumisen vaikeudesta. Kodin ja kuulumisen merkitsijänä ovat usein ulkonäkö, kielen osaaminen, arkiset tavat ja asema. *Annassa* (42/2012) espanjalainen Rocío Baños Luque ymmärsi suomalaisuutensa vasta, kun vanhemmat huomauttivat hänelle tapojen muuttumisesta:

”Kun vanhempani näkivät minut viime jouluna Jaakon vanhempien mökillä tarpomassa kumisaappaissa metsässä, he totesivat, että aika suomalaiseksi olen tullut.”

Suhde uuteen kotimaahan ei ole välttämättä niin totaalinen kuin naistenlehdet ja puhe kuulumisesta ensinäkemältä antavat ymmärtää. Onkin hyvä huomata, ettei maahanmuuttajuus välttämättä tarkoita sitä, että uudesta maasta tulee uusi kotimaa, jonne on tarkoitus asettua pysyvästi. Ja vaikka tarkoittaisikin, voi maahanmuuttajan suuntautuminen olla toisaalle. Yhteydenpito rajojen yli on arkipäiväistä ja tuo maasta toiseen muutettaessa lohtua maahanmuuttajille. Perhe ja ystävät voivat olla toisaalla. Jutuissa näkyy, että maahanmuutto ei välttämättä ole pysyvä kokemus. Kun suuntautuminen, identiteetti ja arkiset käytännöt yltyvät Suomen rajojen ulkopuolelle, myös kysymys kodista ja kuulumisesta saa uuden merkityksen. Maahanmuuttaja ei välttämättä edes halua tulla perinteisellä tavalla osaksi suomalaisuutta.

4.6. Maahanmuuttajan sukupuoli

Suomalaisuuden kulttuurin ytimessä ovat vahvasti tietynlaiset käsitykset sukupuolista, niiden välisestä tasa-arvosta ja perhe-elämästä (Huttunen 2004, 149). Näitä käsityksiä peilataan myös maahanmuuttajia käsittelevissä naistenlehtien jutuissa. Sukupuolinäkökulma ja sukupuolen vaikutus nousevat esiin monella tasolla.

Kaikki naistenlehden maahanmuutosta kirjoittavat toimittajat ovat naisia. Valtaosa haastateltavistakin edustaa naissukupuolta. Miehet ovat esillä palstapätkissä ja esimerkiksi silloin, kun lehteen on haastateltu pariskuntia. Parisuhdejutuissa nainen on useimmiten maahanmuuttaja sekä samalla etninen ja mies on valtaväestön edustaja. Julkisuuden miehistä on tehty myös omia henkilöhaastatteluja. *Me Naiset* (41/2012) on tehnyt henkilöhaastattelun tanssija Sam Vaherlehdosta. *Annan* (38/2012) artikkelissa kansanedustaja Jani Toivola kertoo tyylistään. Miehet ovat haastateltavien joukossa vähemmistönä, mutta silti läsnä.

Naistenlehdet tarjoavat lukijoilleen sukupuolittuneen paikan ja näkökulman. Artikkeleissa käsitellään pääasiassa niin sanottuja naisisia, yksityisyyden piiriin kuuluvia aiheita. Pääosassa ovat perhe, arjen pyörittäminen ja ystävyysuhteet. Myös naiseutta pohditaan artikkeleissa. Samalla piirtyy käsitys siitä, mikä on Suomessa hyväksytty naisena olemisen tapa, millaista on suomalainen naiseus. *Annassa* (45/2012) Venäjältä Suomeen muuttanut nainen sanoo näin:

”Elena Novitskystä tuli äiti kolmekymppisenä. ’Suomessa se oli ihan tyypillinen ikä, mutta venäläisenä aloin ajatella, että olenko normaali, kun en löydä miestä’, Novitsky kertoo.”

Suomalainen naiseus näyttäytyy tasa-arvoisena ja itsenäisenä. Nainen puolustaa ydinperhettään ja on vahva äiti. Toisaalta naisen oletetaan osallistuvan työelämäänsä. Nämä aiheet ovat läsnä myös maahanmuuttajia käsittelevissä artikkeleissa. Naistenlehdissä korostetaan niitä piirteitä, jotka muodostavat normin suomalaisesta naiseudesta. Myös Keskinen ja Vuori (2012) ovat todenneet, että kulttuurimme käsitysten mukaan suomalainen nainen on vahva, itsenäinen ja työssäkäyvä. Maahanmuuttajakategorisoinneilla taas tuotetaan kuvaa esimerkiksi kotiin jääneistä, yhteiskunnan ulkopuolella olevista naisista tai perheensä vainoamista maahanmuuttajatyöistä. Näin maahanmuuttajanaiset suljetaan me-yhteisön ulkopuolelle. (Keskinen & Vuori 2012, 27–28.) Aineistoni naistenlehdissä lähestymistapa on toinen. Ennenkin korostetaan haastateltavien naisten niitä piirteitä, jotka tekevät heistä samanlaisia kuin suomalaisista naisista.

Jonita Siivonen (2006) toteaa, että naistenlehdissä pohditaan naiseutta suhteessa perheeseen, parisuhteeseen ja kotiin. Tällöin naiseus on usein ilonlähde ei niinkään taakka. (Siivonen 2006, 232). Voikin ajatella, että puhe sukupuolesta ja naiseudesta yhdistää haastateltuja maahanmuuttajia suomalaisiin lukijoihin. Naiseus on yhdessä koettu asia. Pöyhtäri (2014) on havainnut, että naistenlehdissä naiseutta juhlitaan: naiset ovat omanelämänsä sankareita riippumatta heidän alkuperästään (Pöyhtäri 2014, 192). Näkemys toistuu aineistossani. Naiseus on iloinen asia.

Hiltunen (2006) on havainnut pro gradu -työssään, että maahanmuuttajanaisten sukupuoli ja etnisyys kietoutuvat yhteen. Hiltusen mukaan *Helsingin Sanomien* maahanmuuttajia käsittelevissä artikkeleissa naiseuden normiksi asetetaan nimenomaan suomalainen naiseus, johon nähden maahanmuuttajanaiseus esitetään toisena. Näin vahvistuukin käsitys siitä, että suomalaisen naiseuden tulee olla vahvaa ja miesten kanssa tasa-arvoista. (Hiltunen 2006, 107–110.) Ilmiö toistuu myös aineistossani. Naistenlehdet kertovat maahanmuuttajanaisista etupäässä asioita, joita pidetään suomalaisesta näkökulmasta hyvänä naiseutena. Jutut kertovat tasa-arvosta ja saavutuksista työelämässä. Maahanmuuttajanaiset ovat aviossa suomalaisen kanssa ja heidän lapsensa käyvät suomalaista koulua. Näin suomalaisesta naiseudesta tulee normi, maahanmuuttajanaisille tavoiteltava asia.

Martikainen ja Tiilikainen (2007) toteavat, että muuttoliike, etnisyys ja maahanmuutto ovat vahvasti sukupuolittuneita. Miesten ja naisten muuttosyyt ja kotoutuminen ovat erilaisia. Muuttovirrat voivat sukupuolittua esimerkiksi työvoiman kysynnän takia. Yhtäläillä kyse voi olla kansainvälisistä avioliitoista. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15–24.) Muuttovirtojen sukupuolittuneisuus näkyy myös omassa aineistossani. Tai ainakin muuttoliike sekä etnisyys näyttävät vahvasti naisisilta naistenlehtien käsittelytavan ja aihevalintojen takia. Tässä tulee näkyväksi myös intersektionaalisuus (ks. luku 2.2.4.). Sukupuoli ja etnisyys kietoutuvat naistenlehdissä toisiinsa. Etnisyys alkaa näyttää sukupuolittuneelta.

Erityisesti naiseudesta puhutaan venäläisiä käsittelevissä *Annan* pitkissä artikkeleissa. Suomessa tehdyt venäläisyyden tulkinnat kytkeytyvätkin vahvasti sukupuoleen ja seksuaalisuuteen. Monet venäläisnaiset ovat tulleet Suomeen avioliiton kautta. Naiset muodostavat myös Suomen venäjänkielisen enemmistön. Venäläinen nainen edustaa seksualisoitua etnisyyttä. Hänet esitetään haluttavana ja haluavana, naisellisena ja kauniina. (Davydova 2012, 76 ja 91–96.) Tämä suhtautuminen näkyy aineistossani. Kaikki venäläiset haastateltavat ovat naisia. He ovat ennen

muuta äitejä ja vaimoja, jotka kommentoivat äitiyttään, naiseuttaan ja sukupuolirooleja. Ajoittain suomalaisen naiseuden normia myös kyseenalaistetaan. Esimerkiksi *Annan* (45/2012) jutussa venäläiset äidit kertovat suomalaisesta naiseudesta ja äitiydestä eroavista käsityksistään. Sukupuoliroolit esitetään keskivertosuomalaista näkemystä konservatiivisimpina: nainen kasvattaa lapset, mies tuo leivän kotiin. Venäjältä Suomeen muuttanut Inna Patrakova taas uskaltautuu kritisoimaan suomalaista naiseutta. *Annassa* (11/2012) todetaan:

”Inna toteaa nyt, ettei hän ole tavannut ulkomaalaisia naisia, jotka olisivat enemmän feministejä kuin suomalaiset. --- Samalla hänestä tuntuu kuitenkin, että täällä naiset tyytyvät --- älkää nyt loukkaantuko, mutta ihmeen vähään.”

Tällaiset kuvaukset purkavat käsitystä suomalaisesta naiseudesta normina, mutta vahvistavat Davydovan (2012) havaintoja venäläisen naisen seksualisoidusta etnisyydestä. Kun vielä venäläistaustaiset maahanmuuttajat puhuvat jutuissa paljon ulkonäöstään ja siitä, että suomalaiset näyttävät arkisilta, vanhat stereotypit vahvistuvat.

4.7. Persoonattomat ohjejutut ja juhliivat julkkikset

Naistenlehtien julkispalstojen lyhyissä jutuissa ja juhlahumussa esiintyy maahanmuuttajia jatkuvasti. Vain *Eevassa* heitä ei näy menopalstoilla säännöllisesti. *Annassa* ja *Me Naisissa* sen sijaan maahanmuuttajataustaiset ihmiset ovat viihdepalstoilla esillä lähes joka numerossa. Näitä palstapätkiä on aineistossani määrällisesti eniten. Samat kasvot toistuvat usein. Esimerkiksi *Annassa* useammin kuin kerran esillä ovat muun muassa juontaja, muusikko Axl Smith, Idols-voittaja Diandra Flores, missi Sara Chafak ja eduskunta-avustaja Nasima Razmyar.

Palstapätkien roolia ei kuitenkaan tule ylikorostaa. Ne ovat lyhyitä viihdepätkiä, joiden sanomaa tai rakennetta ei ole mietitty samalla tavalla kuin pitkien artikkeleiden. On myös syytä olettaa, että lukija kiinnittää lyhyisiin pätkiin vähemmän huomiota kuin monen sivun haastatteluihin. Nämä asiat huomioon ottaen voi kuitenkin todeta, että myös palstapätkät vaikuttavat osaltaan siihen kuvaan, joka maahanmuuttajista suomalaisissa naistenlehdissä rakentuu.

Näyttää siltä, että julkisuuteen ja esi-iltoihin päästessään maahanmuuttajan maahanmuuttajastatus menettää täysin merkityksensä. Maahanmuuttajia ei määritellä kansalaisuutensa tai maahanmuuttajuutensa perusteella. Maahanmuuttajat hymyilevät juhliessa laitettuina muiden julkkisten rinnalla ja pääsevät kommentoimaan kulloinkin asialistalla olevia, joskin keveitä asioita.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö julkkispalstoilla esillä olevasta maahanmuuttajasta voitaisi samanaikaisesti tehdä maahanmuuttajuutta korostavaa henkilöhaastattelua. Esimerkiksi *Annassa* (31/2012 ja 44/2012) Saido Mohamed esiintyy muutaman kuukauden erotuksella ensin henkilöhaastattelussa pakolaisuudesta selvinneenä maahanmuuttajana ja sitten julkisuuden henkilönä viihdepalstalla poliitikko Sari Sarkomaan vieressä.

On myös osioita, joissa maahanmuuttajat eivät ole lähes koskaan tai vain harvoin läsnä. Tällaisia ovat esimerkiksi naistenlehtien muoti- ja kauneussivut. Toisaalta nämä jutut on tehty usein tavarakeskeisesti, jolloin ne jäävät ylipäätään persoonattomiksi. Niissä kuvat kauniista vaatteista ja meikeistä ovat pääosassa. Jutuissa ei näy ihmisiä tai jos näkyy, ihmiset ovat nimettömiä, persoonattomia, joskin länsimaisia malleja. Vain *Me Naisten* aineistossa maahanmuuttajat ovat muutaman kerran esillä muoti- tai kauneusjutuissa. *Me Naisissa* (1/2012) esitellään esimerkiksi tyylikkäitä, julkisuudesta tuttuja pariskuntia. Muiden parien joukossa hymyilevät Natalia Tolmatsova ja Jarno Jussila. Jutussa he kertovat vain tyylistään ja muodistaan, maahanmuuttajataustaa ei tuoda millään tavalla esille. *Me Naisten* (14–15/2012) kauneusjutussa Sikke Sumari puolestaan kertoo muiden julkisuuden henkilöiden tavoin, mitä kauneustuotetta hän ei ole koskaan kokeillut. Tässäkään maahanmuuttotaustaa ei mainita.

Sen sijaan ruoka- ja matkailujutuissa maahanmuuttajat ovat muotijuttuja useammin esillä. Joskaan näissäkään jutuissa heidän näkyvyytensä ei ole suuri. Ruokajutut keskittyvät pääosin ruokaan. Niissä esiintyvistä henkilöistä kerrotaan vain välttämätön tausta ja sen lisäksi pieniä ruokaan ja ruokatottumuksiin liittyviä tarinoita. *Eevassa* (7/2012) yhdysvaltalainen Cody Oreck jakaa lukijoille omia ohjeitaan. Juttu keskittyy ruokaan ja kahden maan ruokakulttuurin eroihin. *Annassa* (14–15/2012) Yhdysvalloissa asuva Sara La Fountain kertoo terveellisistä elämäntavoistaan ja ihmettelee ruokatottumusten eroja:

”Yhdysvalloissa pitkään asunut Sara on tottunut siihen, että ruoalta voi vaatia vähän enemmän kuin mihin Suomessa on totuttu. --- ’Kaikki kysyvät New Yorkissa tilatessaan, että onhan tämä farm-raised? Ruoassa on niin paljon hormoneja, että pientilalta tuleva liha merkitsee laatua.’ ”

Ruokajutuissa tehdään yksinkertaistavia oletuksia eri maasta kotoisin olevista ihmisistä vain ruuan perusteella. Kuvataiteilija Sasha Huberista sanotaan *Me Naisten* (9/2012) mausteita esittelevässä ruokajutussa näin:

”Kuvataiteilija Sasha Huberin, 36, juuret ovat Haitilla. Vaikka hän on kasvanut Sveitsissä ja asunut Suomessakin jo kymmenen vuotta, karibialaisten geenien luulisi vaativan chiliä joka aterialle. ’En pidä kauhean tulisesta ruuasta. Onneksi Haitissa polttava maustekastike tarjotaan erikseen, joten ruuan tulisuuatta voi itse säädellä.’ ”

Matkajutuissa esillä olevat maahanmuuttajat ovat poikkeuksetta maailmalle muuttaneita suomalaisia, joilta kysytään matkailuvinkkejä heidän uusista kotimaistaan ja menestyksen saloista. *Annassa* matkajuttuja, joissa maahanmuuttaja olisi ollut esillä, ei ollut lainkaan. *Me Naisissa* (10/2012) muotisuunnittelijat Paola Suhonen, Jasmin Santanen ja Minna Hepburn kertovat suomalaisille lukijoille elämästään suurkaupungeissa ja esittelevät kaupunkien parhaita puolia. *Me Naisten* (32–33/2012) Yhdysvaltojen Hamptonsin hienostoalueesta kertovassa jutussa esitellään Suomesta USA:han muuttaneen Tiina Laakkosen putiikkia. Kaupan valikoimasta todetaan seuraavaa:

”Uusi putiikki henkii pohjoismaista yksinkertaisuutta --- Suomalaisuutta edustavat Marimekon, Iittalan ja Tikaun tuotteet ---.”

Sekä matkailu- että ruokailujutuissa kulttuurien erot näyttävät hyvin pelkistetyiltä ja latteilta. Näissä jutuissa eksoottisuus ja erilaisuus korostuvat henkilöjuttuja painokkaammin. Yksittäiset asiat, kuten lihan alkuperä, Marimekon paita tai maalaismaisema, alkavat symboloida koko kulttuuria ja kertovat siitä paljon enemmän kuin ensisilmäyksellä näyttää. Jutut stereotypisoivat sekä Suomea että muita maita ja korostavat eroja.

Maahanmuuttajuus ei näy myöskään lehtien elämää ohjaavissa jutuissa. Näissä jutuissa käsitellään muun muassa seksiin, rahankäyttöön tai terveyteen liittyviä elämän ongelmia. Jutuissa henkilöt on usein esitelty vain etunimellään, silloinkin nimi muutettuna. Elämäntapaa ja arkea ohjaavien juttujen haastateltavat ovat suomalaisia asiantuntijoita, esimerkiksi talousneuvojia tai lääkäreitä. Voi todeta, että mikään kansalaisuus ei korostu naisten elämää ohjaavissa jutuissa. Nämä jutut on etäännytetty lukijasta. Henkilöitä ei juurikaan taustoiteta. Jää epäselväksi, ovatko esimerkkihenkilöt edes todellisia vai keksittyjä esimerkkitapauksia. Jutut kuitenkin esittelevät nimenomaan suomalaista arkea ja sen ongelmatilanteita. Suomalaisuus on jutuissa normi, ja ongelmien ratkaisut tehdään suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin lähtökohdista käsin.

Annassa maahanmuuttajuutta käsitellään myös muutamassa toimittajan kommentissa. Kommentit ottavat vahvasti kantaa monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden puolesta. Kommenteissa erilaisuus on rikkaus ja suomalainen rasismi ja ennakkoluulo ennemminkin häpeä.

Maahanmuuttajuutta käsitellään vain yhdessä aineistoni kolumnissa. *Eevassa* (11/2012) Saksassa asuva näyttelijä Hannu-Pekka Björkman pohtii ulkopuolisuuttaan ja kulttuurien eroja. Kolumnin sävy on kaihoisa. Kulttuurien rajan ylittäminen näyttäytyy lopulta mahdottomalta samalla, kun Suomesta maalaillaan kuvaa stereotyyppisenä turvapaikkana. Kolumnissa (*Eeva* 11/2012) todetaan:

Eräänä sunnuntaiamuna kirkonmenojen jälkeen havahduin voimakkaaseen ulkopuolisuuden tunteeseen. --- Kahden kansallisuuden (saksalaisten ja kreikkalaisten) välissä tunsin oloni kovin yksinäiseksi ja irralliseksi. --- Huomasin kaipaavani äidinkieltäni ja isänmaatani. Sen raukkoja rajoja, matalia vesiä ja metsäisiä tienvarsia.

4.8. Kauniit kuvat, syvät tunteet

Naistenlehdissä, kuten aikakauslehdissä yleensäkin, kuvilla ja laajemmin visuaalisuudella on suuri merkitys. Kuvia on runsaasti ja ne ovat suuria, usein koko aukeaman kokoisia. Kuten luvussa 3.2.2. olen todennut, naistenlehtien visuaalisuus on omanlaistaan. Se eroaa esimerkiksi uutisjournalismin visuaalisuudesta merkittävästi.

Sekä *Annassa*, *Eevassa* että *Me Naisissa* maahanmuuttajia käsittelevien juttujen visuaalisuudessa on yhteneviä piirteitä. Kuvia ei jutuissa niinkään käytetä todisteena, lisäämässä tekstissä ja otsikossa sanotun todistusvoimaa. Kuvat eivät myöskään pääasiassa henkilökohtaista yhteiskunnallisia suhteita. Tämä johtuu siitä, että koko jutuissa liikutaan henkilökohtaisessa rekisterissä. Kun yhteiskunnallisia asioita käsitellään, se tehdään nimenomaan intiimin, yksityisen kautta.

Kuvien ensisijainen tehtävä näyttää olevan juttujen affektiivisen rekisterin vahvistaminen. Kuvat tuovat haastateltavat lähelle katsojaa. Suuri osa kuvista on lähikuvia haastateltavista. Tällöin ilmeet korostuvat. Kuvissa joko hymyillään tai katsotaan kaiholla ohi kameran tulevaisuuteen. Nämä kuvat vahvistavat naistenlehtien juttujen sanomaa, joka korostaa selviytymistä ja positiivisuutta. Kuvat on usein otettu haastateltavien kotona etenkin *Annassa* ja *Eevassa*. Näin lukija viedään maahanmuuttajataustaisten henkilöiden intiimeihin tiloihin. Katsoja pääsee samastumaan haastateltavan arkeen. Esimerkiksi *Eevassa* (1/2012) Bangladeshista Suomeen adoptoitu Saara Järvinen päästää lukijan kotiinsa Pohjanmaalle. Kuvien avulla lukija asettuu journalismissa esitettyjen toimijoiden rooleihin. Kuvat tarjoavat samastumispintaa, kun lukija ja maahanmuuttaja ikään kuin asetetaan saman kodin katon alle.

Annassa ja osin myös *Me Naisissa* haastateltavia kuvataan paitsi kotonaan ja luonnossa, myös työympäristössään. *Annan* (4/21012) jutussa filippiiniläinen sairaanhoitaja Lisa Paderes kuvataan työtehtävissä sairaalassa. *Me Naisten* (47/2012) pitkä reportaasi kiertää Kalliossa, maahanmuuttajataustaisten ihmisten yrityksissä. Kaikki kuvat ovat arkisista kohtaamisista työympäristössä. Näissä kuvissa syntyy myös dialogia maahanmuuttajien ja suomalaisten välille. Kuvat kotona ja työympäristössä vahvistavat maahanmuuttajien kuulumista me-yhteisöön. Kuvattavat ovat osa suomalaista arkea, perhettä ja työelämää. Myös tunteikkaat kasvokuvat tuovat maahanmuuttajat lähelle.

Journalistisen kuvan merkitykset syntyvät aina kuvatekstin, ingressin ja otsikon yhteisvaikutuksesta (Seppänen 2005, 79). Naistenlehdissä kuvat näyttävät pääosin tukevan otsikon ja ingressin sanomaa, ei niinkään tuovan juttuun uusia merkityksiä. Lisäksi kuvat konkretisoivat tekstin väittämiä. *Me Naisissa* (7/2012) laulaja Kristina Wheeler puhuu masennuksestaan ja sen aiheuttamista vaikeuksista. Myös kuvista välittyy, että haastateltava on kokenut vaikeita asioita, mutta nyt ollaan voiton puolella. Jutun kuvituksessa Wheeler katsoo ohi kameran vakavana. *Annassa* (11/2012) venäläissyntyinen Inna Patrakova kertoo omasta suomalaistumisestaan ja toteaa, että on alkanut käyttää matalia kenkiä. Kuvassa hän katsoo kaiholla kaupanhyllillä olevia korkokenkiä.

Kuvat tuovat jutussa haastateltuun henkilöön syvyyttä. Pitkissä henkilöhaastattelussa on lähikuvia haastateltavan henkilökohtaisista esineistä. Mukana on lapsuuden kuvia ja julkisuuden henkilöiden kohdalla vanhoja arkistokuvia esimerkiksi aiemmista esiintymisistä. Kuvissa on mukana myös perheenjäseniä, kuten koiria ja lapsia.

Naistenlehtien sivuilla ei juuri näy maahanmuuttajia stereotypisoivia tai eksotisoivia kuvia. Maahanmuuttajataustaiset henkilöt esitetään vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa tai osana arkista suomalaisuutta. Jos kuvissa ollaan muualla kuin kuvattavien kotona, luonto korostuu. Nimenomaan luonto kytkeytyy vahvasti tekstissä suomalaisuuteen ja Suomen hyviin puoliin. Luonto symboloi Suomen rauhallisuutta ja turvallisuutta.

Muissa kuin henkilöjutuissa ja reportaaseissa kuvien päähuomio suuntautuu muualle. Ruokajutuissa kuvataan annoksia ja raaka-aineita. Matkailujutuissa huomio kiinnittyy ympärillä olevaan kaupunkiin, maisemaan ja kulttuuriin. Viihdepalstojen kuvissa maahanmuuttajat hymyilevät

yhdessä muiden julkkisten kanssa. Maahanmuuttajuus ei korostu millään tavalla. Pienissä palstakuvissa kaikki ovat laitettuja ja juhlatuulella.

Naistenlehtien kuvissa yksi tärkeä elementti on esteettisyys. Osin kuvissa näkyy se, että niissä on haettu selkeästi katsojan silmää miellyttäviä paikkoja ja rajauksia. Esimerkiksi kuvissa esitetty luonto on vehreää ja rauhallista ja kaupungitkin kiireessään kauniita. *Annan* (35/2012) jutussa kirjailija Sofi Oksanen on kuvattu vanhassa rakennuksessa. Paikalla ei ole suoranaista merkitystä jutussa, mutta se luo kuviin mystistä, salaperäistä tunnelmaa.

Camilla Haaviston ja Ullamaija Kivikurun (2009, 88) mukaan journalismissa rakennetaan nykyisin visuaalista kuvaa suomalaisuudesta, johon myös muualta muuttaneet kuuluvat. Tällä tutkijat tarkoittavat muun muassa koulusta kertovia uutisia, joiden kuvissa osa oppilaista voidaan ulkonäkönsä perusteella tunnistaa maahanmuuttajataustaisiksi. Näissä jutuissa ei käsitellä maahanmuuttajuutta eikä lasten taustaa tuoda erityisesti esille. (Haavisto & Kivikuru 2009, 89–92.) Ilmiö näkyy myös naistenlehtien muutamassa artikkelissa, etenkin *Me Naisissa*. *Me Naiset* (14–15/2012) on tehnyt jutun koululiikunnasta. Juttujen runsaassa kuvituksessa näkyy suomalaisen koulun oppilaita, jotka voi tunnistaa maahanmuuttajataustaisiksi. Bollywood-tanssia käsittelevässä jutussa (*Me Naiset* 18/2012) taas kerrotaan uudesta harrastuksesta, ja kuvissa näkyy maahanmuuttajataustaisia ihmisiä. Sama toistuu jutussa, jossa kerrotaan ayurvedisestä ruokavaliosta (*Me Naiset* 22/2012).

5. Maahanmuuttajien toiseus naistenlehdissä – päätelmät

Pro gradu -työssäni olen analysoinut maahanmuuttajien representoimista kolmessa suuressa suomalaisessa naistenlehdessä: *Annassa*, *Eevassa* ja *Me Naisissa*. Olen analysoinut tekstejä aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Olen pyrkinyt huomiomaan analyysissäni sekä maahanmuuttotutkimuksen näkökulmia että naistenlehtien lajityypillisiä piirteitä. Aiemman tutkimuksen ja tutkimuskysymyksiini avulla olen selvittänyt sitä, tuotetaanko vai puretaanko maahanmuuttajien toiseutta suomalaisissa naistenlehdissä. Ennen kuin pureudun tutkimusongelmaani, vastaan vielä tutkimuskysymyksiini. Pyrin myös suhteuttamaan havaintojani aiempaan tutkimukseen.

1. *Minkälaisen kuvan naistenlehdet suomalaisesta maahanmuutosta ja maahanmuuttajista rakentavat?*

Maahanmuuttajat ovat naistenlehdissä ennen muuta joko perheenjäseniä ja läheisiä tai julkisuuden henkilöitä. Heidät esitetään osana suomalaista arkea tai julkisuuden valokeilaa. Useimmiten maahanmuuttajat ovat esillä naistenlehtien viihdesivujen palstapätkissä yhdessä muiden julkisuuden henkilöiden kanssa. Tässä naistenlehdet tosin eroavat toisistaan: *Eevan* julkkispalstoilla maahanmuuttajia ei juuri näy. Suurin osa naistenlehtien pitkistä maahanmuuttaja-artikkeleista on henkilöhaastatteluja. Maahanmuuttajat ovatkin naistenlehdissä ennen muuta kiinnostavia yksilöitä. He ovat oman elämänsä asiantuntijoita. Heidän kokemuksiaan ei suhteuteta yleisiin kehityskulkuihin. He eivät ole auktoriteetteja.

Naistenlehtien maahanmuuttaja-artikkelit esittelevät hyvin menestyneistä yksilöitä. Artikkelit ovat joko selviytymis- tai menestystarinoita. Näissä jutuissa maahanmuuttajien etnisyys tulee esiin, mutta ei korostu. Näin on siitä syystä, että pitkissä artikkeleissa tuodaan esiin maahanmuuttajan useita puolia. Jos etnisyys korostuu, tehdään se eksotisoinnin kautta. Etnisyys on ihana juhlittava asia, joka tekee maahanmuuttajasta vain kiinnostavamman.

Naistenlehtien jutut käsittelevät yksityisyyden piiriin kuuluvia asioita. Ne tuottavat intiimiä puhetta maahanmuuttajista. Lukija pääsee lähelle maahanmuuttajaa ja voi samastua häneen. Sekä lukija että haastateltava kamppailevat samanlaisten elämänpolittiisten kysymysten kanssa. Arki on kaikille samanlaista.

Naistenlehtien maahanmuuttoartikkelit kertovat myös muuttuneesta maahanmuuttotilanteesta. Pakolaisuuden ja muslimiuden puuttuminen kertovat siitä, että nuo ryhmät ovat alkaneet vakiintua osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Ne eivät ole enää erityisen kiinnostavia, eikä niiden puolesta tarvitse tehdä suvaitsevaisuustyötä. Viime vuosien maahanmuuttopuheen koveneminen (ks. luku 2.2.7.) ei näy naistenlehdissä. Ne korostavat maahanmuuton ja monikulttuurisuuden positiivisia puolia. Näin ne muodostavat myös vahvan vastapoolin uutisjournalismille, jossa kovat äänenpainot ovat alkaneet päästä läpi.

Aiemman tutkimuksen (ks. luku 2.2.6.) havaintojen vertaaminen omaan analyysiini näyttää kiinnostavalla tavalla sen, kuinka eri tavalla journalismin eri lajityypit maahanmuuttajia representoivat. Uutisjournalismissa maahanmuuttajia käsittelevät aineistot ovat keskittyneet ongelmiin ja rikoksiin. Uutisissa puhutaan usein yleistäen maahanmuuttajista, pakolaisista tai ulkomaalaisista. Nämä ryhmät eivät itse pääse jutuissa ääneen, vaan esillä ovat viranomaiset. Naistenlehtien maahanmuuttaja-aineistossa havainnot eivät pitäneet paikkaansa. Uutisjournalismi tekee myös tietoisia suvaitsevaisuusjuttuja maahanmuuttajista (ks. luku 2.2.6.) Näissä jutuissa maahanmuuttajia on esitetty erityisesti menestyvinä yksilöinä. Naistenlehtien artikkelit voikin rinnastaa tähän kategoriaan.

Maahanmuuttajien representoimisessa naistenlehdet turvautuvat pluralistis-hallinnalliseen monikulttuurisuuskäsitykseen (ks. luku 2.2.3.). Naistenlehdet puolustavat monikulttuurisuutta ja moninaisuuden tärkeyttä. Ne suovat maahanmuuttajille oikeuden omiin tapoihinsa ja yksityisyyden piirissä tehtyihin ratkaisuihin. Perheen piirissä erilaisuus on toivottavaa. Naistenlehdet eivät kuitenkaan kyseenalaista suomalaisen yhteiskunnan tapaa suhtautua maahanmuuttajiin. Kotoutumisprosesseihin tai työnsaannin vaikeuteen ei oteta kantaa. Maahanmuuttajia käsitellään yksityishenkilöinä kytkemättä heidän elämänsä yleisempiin linjoihin. Suomalaisen kulttuurin hallitsevaa asemaa ei kyseenalaisteta.

Naistenlehdet tekevät näkyvää monikulttuurisuustyötä. Ne esittelevät hyvin menestyneitä maahanmuuttajia, jotka pärjäävät Suomessa. Huomio on kiinnostava erityisesti nykyajassa, kun vierasvihaiset tahot ja mielipiteet ovat alkaneet päästä valtamediassa läpi (ks. luku 2.2.7.). Naistenlehdet eivät päästä vierasvihaisia tahoja ääneen. Ne eivät representoi maahanmuuttajia uhkana, päinvastoin. Ne puolustavat monikulttuurisuutta kertomalla maahanmuuttajien arjesta. Ne jopa juhliivat monikulttuurisuutta. Juuri tämä juhlinta kääntää naistenlehtien aikeet pääläelleen; Ylistäessään maahanmuuttajia, naistenlehdet tulevat myös eksotisoineeksi heitä. Kun

maahanmuuttajien etnisyyttä juhlitaan, heidän toiseutensa korostuu. Tuo toiseus ei ole vihamielistä, mutta kuitenkin vieraudentunnetta herättävää. Asettaessaan maahanmuuttajat eksoottiselle jalustalle ja korostaessaan heidän monikulttuurisuuttaan ja etnisyyttään, naistenlehdet tulevat kenties huomaamattaan myös toiseuttaneeksi maahanmuuttajia.

Kuva maahanmuutosta vinoutuu, kun naistenlehdet esittelevät vain tietynlaisia maahanmuuttajia tietynlaisten aiheiden yhteydessä. Tämä näkyy siinä, mistä maista naistenlehtien esiin nostamat maahanmuuttajat tulevat. Naistenlehtien maahanmuuttajuus onkin hyvin länsimaista. Sekä suomalaiset maahanmuuttajat että muut länsimaiset korostuvat jutuissa.

2. Asetetaanko maahanmuuttajat ja valtaväestö naistenlehdissä vastakkain?

Naistenlehtien maahanmuuttaja-artikkeleissa maahanmuuttajat asemoidaan osaksi suomalaista arkea. He elävät jokapäiväistä elämäänsä Suomessa, osana suomalaista yhteiskuntaa. Vaikka elämä olisi ajoittain vaikeaa, arkiset onnistumiset ja kohtaamiset tuovat tyydytystä. Osaksi suomalaisuutta pääsee pikku hiljaa. Kielen oppimisella ja työn löytämisellä on tässä prosessissa iso merkitys.

Ongelmalliseksi maahanmuuttajien representoiminen muodostuu viimeistään silloin, kun katse käännetään Suomeen ja suomalaisuuteen. Kyse on etnisestä peilauksesta: maahanmuuttaja ei kerrokaan itsestään vaan suomalaisista. Kun maahanmuuttaja laitetaan artikkeleissa arvioimaan Suomea ja suomalaisuutta, hänet asetetaan tuon ryhmän ulkopuolelle. Hän on läsnä mutta samalla vieras kommentaattori, ulkopuolinen. Samaan ulkopuolisen asemaan maahanmuuttaja asemoidaan kulttuurien vertailussa. Vertailupuheessa tulee näkyväksi myös maahanmuuttajien kuuluminen ja kodin tunteen tärkeys. Siitä puhutaan naistenlehdissä paljon, joskaan ei suoraan. Kielenoppimisella ja sosiaalisten kontaktien vahvistumisella on iso merkitys sille, että maahanmuuttaja alkaa tuntea olonsa kotoisaksi ja kotoutuneeksi. Suomalaiseksi on lopulta vaikea päästä. Se tapahtuu hitaasti. Tosin julkisuus tarjoaa tähän ohituskaistan.

Naistenlehdet eivät käsittele kaikkia maahanmuuttajia samalla tavalla. Aineistosta erottuvat ainakin perinteisen maahanmuuttajan, kosmopoliitin ja julkkismaahanmuuttajan hahmot. Perinteisellä maahanmuuttajalla tarkoitan alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevaa, etnisesti suomalaisista huomattavasti eroavaa henkilöä. Perinteisen maahanmuuttajan etnisuus korostuu muita enemmän ja hän joutuu perustelemaan liikkumisensa syitä. Hän on usein niin sanottu tavallinen ihminen, joka

tulee tietystä maasta. Kosmopoliitti taas on useimmiten maailmalle lähtenyt, korkeassa sosioekonomisessa asemassa oleva suomalainen. Kosmopoliitti voi olla myös länsimaalainen maahanmuuttaja. Kosmopoliitin liikkumista ei kyseenalaisteta. Hän kulkee maailmalla vapaasti. Vaikka kosmopoliittikin vertailee kulttuureja keskenään, hänen näkökulmansa on usein perinteistä maahanmuuttajaa laajempi: hän on auktoriteetti, joka voi laukoa totuuksia niin meistä kuin muistakin.

Kun maahanmuuttaja on julkisuuden henkilö, hänen maahanmuuttajastatuksensa merkitys pienenee. Julkisuuden henkilöstä tulee tuttu. Hänen ei tarvitse kertoa muuttohistoriaansa tai arvioida suomalaisen kulttuurin eroavaisuutta omasta taustastaan. Maahanmuuttajataustainen julkisuuden henkilö pääsee muiden julkisten rinnalle. Myös toisen polven maahanmuuttajat voidaan rinnastaa julkkisiin tai kosmopoliitteihin. Kaikki nämä ovat ylittäneet maahanmuuttajille asetetun vierauden rajan. He ovat tutumpia kuin perinteiset maahanmuuttajat ja näin lähempänä suomalaisuutta elleivät jo osa sitä. Heidän etnisyytensä on lakannut merkitsemästä tai ainakaan se ei ole heidän määrittävin piirteensä.

3. Miten naistenlehtien lajityypilliset ominaisuudet vaikuttavat maahanmuuttajien esittämiseen ja mahdolliseen toiseuttamiseen?

Naistenlehti on omanlaisena media. Sen lajityypilliset ominaisuudet vaikuttavat siihen, miten lehti aiheitaan käsittelee. Luvussa 2.3. ja sen alaluvuissa määrittelin naistenlehden lajityypille ominaisia piirteitä, joita olen analyysissäni hyödyntänyt.

Naistenlehdissä käsitys maahanmuuttajuudesta kietoutuu kulttuuriseen käsitykseen sukupuolesta. Kuten luvussa 2.3.2. totesin, naistenlehti on naisten oma tila. Se nostaa naisen ja naisiksi ymmärretyt, yksityisyyden piiriin kuuluvat asiat esiin. Se myös määrittää naiseutta kulloisenakin aikana. Naistenlehtien maahanmuuttajia esiin tuovat käytännöt ovat vahvasti sukupuolittuneita. Maahanmuuttajuus ja naissukupuoli kytkeytyvätkin monella tasolla toisiinsa niin aihevalinnoissa, haastateltavissa kuin juttujen kirjoittajissa. Kuva maahanmuutosta ei muodostukaan naistenlehtien sivuilla kattavaksi. Naistenlehdissä esillä oleva maahanmuuttajuus on tarkoin rajattu ja toistuva otos.

Naistenlehdet ovat kiinni sitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Ne tarttuvat muualla journalismissa ja tai laajemmin mediassa käsiteltyihin aiheisiin. Yhteiskunnallinen kytkös näkyi myös aineistossani.

Tosin *Eeva* ei ottanut yhtä suoraan kantaa ajankohtaisiin keskusteluihin kuin *Anna* ja *Me Naiset*. Tämä voi johtua lehtien erilaisesta ilmestymistaajuudesta. Ottaessaan osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun, naistenlehdet tekevät sen omasta näkökulmastaan, henkilöitä korostaen. Viranomaisnäkökulma sivuutetaan. Samalla kytkös yleisempään näkökulmaan jää ohueksi.

Naistenlehti ei tavoittele kaikkia lukijoita. Se rakentaa me-yhteisöä, joka kiinnittyy yksityisyyden piiriin ymmärrettyjen asioiden ympärille ja erityisesti naiseuteen (ks. luku 2.3.3.). Naistenlehdissä lukijasuhteen rakentuminen on tärkeää. Sen journalismia onkin sanottu lukijalähtöiseksi. Lukijalähtöisyyden vaikutukset näkyvät myös maahanmuuttaja-artikkeleissa. Naistenlehdet eivät ole halunneet tarttua liian vaikeisiin tai vieraisiin aiheisiin. Ne valitsevat lukijoita lähellä olevia maahanmuuttajia, jotka ovat jo matkalla menestykseen. Naistenlehtien lukijaprofiilien mukaan lukijat ovat aktiivisia ja haluavat saada tietoa uusista asioista. Maahanmuuttaja-artikkeleissa *Anna*, *Eeva* ja *Me Naiset* näyttävät kuitenkin vetävän varman päälle. Tässä on myös tärkeä huomata, että naistenlehtien on tarkoitus paitsi tarjota tietoa myös viihdyttää. Kun lukija tarttuu lehteen, hän etsii myös ajanvietettä ja kirjallisia elämyksiä. Naistenlehtien maahanmuuttajia käsittelevä journalismi onkin myötäsukaista ja kirjoitustyyli kaunokirjallista. Lehtien henkilöhaastattelujen ja viihdepätkien eteen voi perustellusti pysähtyä kysymään, onko niiden edes tarkoitus lisätä lukijoiden tietämystä ja purkaa maahanmuuttajien toiseutta.

5.1. Tuotetaanko vai puretaanko toiseutta?

Toiseuttaminen on vallankäytön muoto. Se erottaa meidät muista, muut meistä ja sulkee ulkopuolelle. Toiseuttamisella korostetaan eroja ja myönnetään oikeuksia. Lisäksi se on osa ymmärrystämme. Juuri tämä kaksijakoisuus tekee toiseuttamisen problematiikasta niin kiistanalaisen (ks. luku 2.1.1.).

Lopulta on toistettava kysymys: *tuottavatko vai purkavatko suomalaiset naistenlehdet maahanmuuttajien toiseutta?* Lienee jo tässä vaiheessa selvää, että yksiselitteistä kyllä- tai ei-vastausta ei ole. Naistenlehdet sekä tuottavat että purkavat maahanmuuttajien toiseutta. Näin tehdessään naistenlehdet sekä sulkevat maahanmuuttajia me-ryhmän ulkopuolelle vierainksi että ottavat heidät mukaan.

Toiseuden tuottamisen ja purkamisen keinot ovat moninaisia ja ristiriitaisia. Samalla kun kulttuurien vertailu antaa maahanmuuttajille mahdollisuuden pohtia omaa identiteettiään ja

paikkaansa yhteiskunnassa, se asettaa heidät me-ryhmän ulkopuolelle. Samalla kun etnisyyden avaaminen tuo moninaisuutta näkyväksi, se eksotisoi.

Toiseuttamisesta tekee ongelmallisen sen yksioikoisuus. Toiseuttamalla maahanmuuttaja nähdään vain kategorian edustajana. Toiseuttaminen on myös eriarvoistavaa. Maahanmuuttajalta viedään oikeus määrittellä itse itsensä. Ei voida ajatella, että maahanmuuttajat palautuisivat maahanmuuttaja-identiteettiin, kuten ei voida ajatella, että mikään muukaan ihmisryhmä olisi palautettavissa vai yhteen rakennuspalaseen. Kyse on moneuden tunnistamisesta. Pitäisi pystyä ajattelemaan, että ihminen voi olla sekä maahanmuuttaja että suomalainen. Näin suomalaisuuden ja maahanmuuttajuuden rajat saadaan liikkeelle.

Naistenlehdet tekevät esimerkillistä työtä purkaessaan muualla mediassa ja yhteiskunnassa tuotettua maahanmuuttajien toiseutta, mutta parannettavaakin on. Seuraava kysymys kuuluukin, miten toiseuttaminen saadaan lopetettua. Miten maahanmuuttajat onnistutaan näkemään osaksi meitä?

Lehtonen (2009) toteaa, että maahanmuuttokeskustelu on Suomessa vasta alussa. Keskustelun osapuolet ovat keskittyneet kiistelemään maahanmuuttajien merkityksestä ja määrittelemisestä. Sen sijaan suomalaisuus nähdään edelleen luonnolliseksi, normaaliksi. Kuitenkin nimenomaan suomalaisuutta koskevat käsitykset ovat keskiössä siinä, miten suhtaudumme maahanmuuttoon ja millaisiksi maahanmuuttajat ymmärrämme. (Lehtonen 2009, 109–110.) Suomalaisuuden erityisyyden ja moneuden ymmärtäminen tekee kategoriat huokoisiksi. Samalla maahanmuuttajat pystyvät liikkumaan toiseuden vieraasta kategoriasta kohti tuttuutta. Tärkeä huomio on myös se, että ulkopuolinen voi olla kahdella tavalla: meidän ja muiden välille voi rakentaa vastakkaisuutta tai sitten voidaan rakentaa dialogia ja vuorovaikutusta (Maasilta et al. 2008, 64–65). Maahanmuuttaja voi olla erilainen, mutta onko hänen oltava myös vieras?

Raittila et al. (2007, 139) ovat todenneet, että jos journalistisen tekstin aiheena ei ole esimerkiksi etnisen ryhmän kulttuuri, maahanmuuttajat olisi hyvä kuvata luonnollisissa ja toiminnallisissa tilanteissa omilla nimillään ja kasvoillaan mitenkään muuten etnistä taustaa korostamatta. Maahanmuuttajista ei tulisi yrittää tehdä selviytyjiä. Heidän ei aina, ilman järkevää syytä, tulisi joutua kommentoimaan suomalaisuutta tai omia kulttuurisia tapojaan. Tai jos joutuvatkin, niin ei niin, että erot palautetaan etnisyyteen ja pelkistetään stereotyyppiöiksi. Julkisuuden henkilöiden ja kosmopoliittien kohdalla tässä on jo onnistuttu.

5.2. Tutkimusasetelman ja näkökulmien pohdintaa

Tutkimuksen teon jälkeen voin todeta tutkimusasetelmani onnistuneen. Olen onnistunut piirtämään esiin kuvan suomalaisten naistenlehtien tavasta representoida maahanmuuttajia tässä ajassa. On kuitenkin hyvä pysähtyä pohtimaan hetkeksi sitä, miten tekemäni valinnat ja rajaukset ovat vaikuttaneet tutkimukseeni. Tutkimusasetelma antaa raamit tutkimuksen tekemiselle. Helpottaessaan työtä, se rajaa myös jotain ulkopuolelle.

Aiemman tutkimuksen ja käsitteiden määrittelyn osuus on laaja. Olen kuitenkin pohtinut sen sisältöä huolella. Katson, että laaja teoreettinen pohja on tutkimuksessani kohdallista. Olen joutunut avaamaan sekä toiseuden, maahanmuuton että naistenlehtien tutkimusta. Nähdäkseni on ollut tarpeellista määritellä omaa teoriaa ottamalla huomioon niin sosiologian, kulttuuritutkimuksen, feministisen mediatutkimuksen kuin journalismitutkimuksen näkökulmia. Näin olen asemoinut oman tutkimukseni osaksi kenttää, jossa eri tutkimusperinteet ja -aiheet risteytyvät. Aikakauslehtien maahanmuuttotutkimusta on myös tehty vähän. Siksi teoriapohjan ja oikeiden käsitteiden luotaamiseen kuluu sivuja.

Yksi kysymys koskee metodiani. Olisiko tutkimukseeni tullut valita joku tarkempi metodi, kuten diskurssianalyysi? Tarkempi metodi olisi voinut tuoda aineiston käsittelyyn järjestelmällisyyttä. Sen avulla pystyy helpommin hahmottamaan aineistosta etsittäviä asioita.

En kuitenkaan usko tämän olevan kynnyksikysymys, sillä olen määritellyt sisällönanalyysini yksityiskohtaisesti. Koska olen tehnyt aineistolähtöistä analyysia, olen halunnut antaa aineistolleni mahdollisimman suuren roolin. Tarkastelemalla aineistoani avoimesti ja laajasti, suuntaamalla huomioni eritasoisiiin asioihin, kuten nimeämisiin ja jutun teemoihin, uskon saaneeni tutkimukseeni syvyyttä ja kerroksia. Avoimen metodin avulla olen onnistunut huomiomaan tutkimuksessani niin maahanmuuttotutkimuksen näkemyksiä kuin naistenlehtien ominaispiirteitä.

Myös omat ennakkokäsitykseni ovat saaneet minut pohtimaan metodini toimivuutta. Normatiivinen lähtökohtani (ks. luku 1.) ja aiempaan tutkimukseen nojautuminen ovat vieneet analyysiani pois puhtaasta aineistolähtöisyydestä. Analyysia tehdessäni olen kuitenkin pyrkinyt jättämään ennakkokäsitykseni syrjään. Olen käynyt aineistoani läpi useita kertoja ja verrannut analyysini tuloksia alkuperäisiin juttuihin.

Alun perin tarkoitukseni on ollut tarkastella vain naistenlehtien pitkiä artikkeleita, joissa selvästi tuodaan esiin henkilön maahanmuuttajatausta. Aineistoa kerätessä olen kuitenkin huomannut, että näin rajaisin tutkimusongelmani kannalta tärkeitä osia pois. Näin ollen en olisi voinut havaita niitä naistenlehtien tekstejä, joissa maahanmuuttajat ovat läsnä, mutta heidän maahanmuuttajuutensa jää korostumatta. Olenkin pyrkinyt ottamaan huomioon kaiken naistenlehtien sisällön (tarkemmin aineistonrajauksesta ks. luku 3.1.). Tällä on kahdenlaisia seurauksia: Ensimmäinen pyrkimyksistäni huolimatta jotain on voinut jäädä huomaamatta. En kuitenkaan usko menettäneeni mitään oleellista, sillä olen käynyt aineistoni lehdet huolella läpi. Toiseksi olen nimennyt ihmisiä maahanmuuttajiksi hyvin pienten vihjeiden avulla. Näin olen itse saattanut syyllistyä maahanmuuttajien toiseuttamiseen. Olen kuitenkin pyrkinyt olemaan herkkä omaa asemaani kohtaan. Ymmärrän olevani vallankäyttäjä (ks. luku 2.).

Käyttämäni metodia tai aineiston rajausta suuremman kynnyksen on aiheuttanut se, mitä naistenlehtien ominaisuuksia olen ottanut tutkimuksessani huomioon. Naistenlehtien kuluttajalehtiluonne ja yhteys esimerkiksi mainontaan jää tutkimuksessa kokonaan pohtimatta. Olen pyrkinyt ymmärtämään naistenlehtien lukijalähtöisyyttä ja muun muassa sitä, että niiden tärkeisiin tehtäviin tiedon välittämisen ohella kuuluu lukijoiden viihdyttäminen ja samastumispuheen rakentaminen. Kuitenkin mallilukija-ajattelu ja uudemmat lukijatutkimukset arvo- ja asennekartoituksineen ovat jääneet huomioimatta. Myös toimitusprosessi on jäänyt tarkastelematta. Ymmärrän, että tällä on tutkimukselleni seurauksia. Samalla rajaukset ovat olleet tietoisia; pro gradu -työssä kaikkia näkökulmia ei voi huomioida. On myös todettava, ettei uutisjournalisminkaan tutkimisessa kaikkia näkökulmia pystytä hyödyntämään, eikä sitä näiltä tutkimuksilta usein vaadita.

Kuten Pöyhtäri (2014) huomauttaa, aikakauslehtien tutkimiseen ei vielä ole löydetty täysin sopivia välineitä, vaan kysymystä on pohdittava jokaisessa tutkimuksessa (Pöyhtäri 2014, 257). Havainto pitää varmasti paikkansa myös muussa kuin aikakauslehtien tutkimuksessa, mutta tähän kenttään se tuntuu sopivan erityisen hyvin. Tutkijat eivät ole päässeet yksimielisyyteen siitä, mikä on aikakauslehden kaikkein määräävin piirre.

Olen pysähtynyt miettimään myös sukupuolinäkökulman ohuutta. Tämä on ongelmallista kahdesta syystä. Ensimmäinen naistenlehti on sukupuolispesifi media. Sukupuolijärjestelmän käsitteen ja kulttuurisesti määrittävän sukupuolikäsityksen mukaan ottaminen voisivat syventää ymmärrystä naistenlehtien ominaisuuksista ja käytännöistä. Toiseksi sukupuoli ja etnisuus kiinnittyvät toisiinsa. Paitsi etnisuus myös naissukupuoli ajaa naistenlehdissä haastateltuja maahanmuuttajia toisen

asemaan. Sukupuolen ja etnisyyden tuottama toiseus kietoutuvat toisiinsa. Tämä kytkös on jäänyt toteamatta. Sukupuolinäkökulman vahvempi mukaan ottaminen olisi kuitenkin vaatinut kokonaisen uuden teoreettisen kentän, sukupuolentutkimuksen, avaamista. Nyt olen pitäytynyt feministisen mediatutkimuksen tarjoamissa näkökulmissa.

5.3. Maahanmuuttajat mukaan

Kuten luvussa 2.2.6. olen todennut, journalistinen maahanmuuttotutkimus on vasta viime vuosina alkanut murtautua ulos tekstianalyysin perinteestä. On siirrytty tutkimaan esimerkiksi maahanmuuttajia käsittelevien mediatekstien vastaanottoa ja maahanmuuttajien mediankäyttöä. Naistenlehtitutkimus taas on laajentunut feministisen mediatutkimuksen kentältä pohtimaan muun muassa naistenlehtien julkisuutta ja ennen muuta naistenlehtien konsepteja ja niiden vaikutuksia (ks. luku 2.3.1. ja 2.3.3.). Nämä näkökulmat tarjoavat omalle tutkimukselleni uusia mahdollisuuksia.

Toimituskäytäntöjen merkitys aikakauslehdessä korostuu muun muassa sen takia, että työtä suunnitellaan tarkemmin kuin nopeatempoisessa uutisjournalismissa. Myös juttujen editointi on perinpohjaisempaa. Raittila (2004, 309–311) on todennut uutisjournalismin rutiinien olevan yksi syy sille, miksi uutisjournalismi toiseuttaa etnisiä vähemmistöjä. Olisikin tärkeää pohtia, miten naistenlehtien toimituskäytännöt vaikuttavat maahanmuuttajien esittämiseen. Myös naistenlehtien kirjoitustyyli ja aihevalinnat vaikuttavat. Etsiessään kiinnostavia, koskettavia tarinoita menestyneistä ihmisistä, naistenlehdet tulevat suunnanneeksi katseensa vain tiettyntyyppisiin maahanmuuttajiin.

Voi myös perustellusti pohtia, kuinka syvällisesti naistenlehtien artikkeleita tulkitaan. Naistenlehdet kun ovat paitsi tiedon tarjoajia myös viihdyttäjiä. Ei voikaan välttämättä olettaa, että lukija suhtautuisivat naistenlehtien maahanmuuttajista tekemiin artikkeleihin niin syvällisesti kuin analyysini antaa ymmärtää. Näin ollen paitsi toimitusprosessin myös vastaanoton tutkiminen olisi perusteltua ja tärkeää. Tässä kohtaa mukaan astuvat myös maahanmuuttajat itse. Valtaväestön edustajana tulkintani naistenlehtien maahanmuuttajateksteistä saattaa erota siitä, miten maahanmuuttajat itse representaatiot kokevat. Näkevätkö he positiivisten asioiden ja kulttuurien moninaisuuden korostamisen tärkeänä asiana? Onko naistenlehtien teksteillä maahanmuuttajien mielestä edes mitään merkitystä?

Suomalaisessa hallinnollisessa kielessä on yleistynyt viime vuosina osallisuuden käsite. Osallisuuden tarkoituksena on saada kaikki yhteiskunnan ryhmät mukaan ja osallisiksi yhteiskunnan hyvinvoinnista. Se tarkoittaa sitä, että heikommassakin asemassa olevat pääsevät vaikuttamaan yhteiskunnassa tehtyihin päätöksiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö, osallisuuden edistäminen.) Maahanmuuttajat ovat Suomessa yksi tällainen ryhmä. Osallisuuden onnistumisesta voi olla montaa mieltä, mutta hallinnon tavoite on tärkeä. Saman tavoitteen voisi asettaa journalismille, etenkin sellaiselle, jonka päiväjärjestys ei ole niin tiukasti sidottuna uutispäivän agendaan. Jos maahanmuuttajat otettaisiin esimerkiksi naistenlehtien jutuissa aidosti osallisiksi, syvenisi valtaväestön ymmärrys vähemmistöistä ja kenties paljastuisi, että meitä yhdistävät useammat asiat kuin erottavat.

Osallisuudessa kyse on ennen muuta kuulumisesta, siitä, kenet ajatellaan kuuluvaksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Usein käsityksemme kuulumisesta on liian yksioikoinen. Myös journalismi syyllistyy tähän. Lopulta kysymys on yksinkertainen: mihin vedämme meidän rajan? Ja vielä, keitä me edes olemme? Kun suomalainen yhteiskunta muuttuu, muuttuuko myös journalismin me, kuuluminen ja ulossulkeminen?

”Kaksi uutta matkustajaa avaa junaosaston oven. Sillä hetkellä kahden aiemmin saapuneen status muuttuu. Siihen asti he ovat olleet tunkeutujia, ulkopuolisia; nyt he muuttuva kertaheitolla syntyperäisiksi. He kuuluvat paikallaan pysyvien, osastonomistajien klaaniin ja vaativat itselleen kaikkia etuoikeuksia, joiden uskovat kuuluvan itselleen. Tuntuu paradoksiselta, että he asettuvat puolustamaan ’perintöaluetta’, jonka vasta aivan äskettäin miehittivät. Uudet tulokkaat eivät saa osakseen minkäänlaista empatiaa, vaikka heillä on edessään sama vastarinta, sama vaikea tilanne, joka myös edeltäjien oli käytävä läpi. Merkillistä, kuinka nopeasti ihminen unohduksen avulla kätkee ja kieltää oman alkuperänsä.”

Hans Magnus Enzensberger (2003, 24.)

Lähdeluettelo

Bauman, Zygmunt (1997) *Sosiologinen ajattelu*. Tampere: Vastapaino.

Covert, Juanita & Dixon Travis (2008) A Changing view: representation and effects of the portrayal of women of color in mainstream women's magazines. *Communication research* 35:2, 232–256.

Davydova, Olga (2012) Venäjän lännestä Suomen itään – Sukupuolittunut maahanmuutto ja haurastuneet työmarkkinat. Teoksessa Keskinen, Suvi; Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 72–100.

Ellonen, Noora & Korhonen, Kaija (2007) Maahanmuuttajanaiset väkivallan kohteena. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestöntutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46, 163–189.

Enzensberger Hans Magnus (2003) Suuri muutto – 33 merkintää. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 21–49.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Forsander, Annika (2007) Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille? Maahanmuuttajien työmarkkina-asema yli vuosikymmenen Suomeen muuton jälkeen. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestöntutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46, 312–334.

Gough-Yates, Anna (2003) *Understanding women's magazines: publishing, markets and readerships*. London: Routledge.

Haavisto, Camilla & Kivikuru, Ullamaija (2009) Sulkevat sanat, avoimet kuvat. Teoksessa Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 87–96.

Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart (2003a) Kulttuuri, paikka ja identiteetti. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 85–128.

Hall, Stuart (2003b) Monikulttuurisuus. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 233–278.

Hannerz, Ulf (1996) *Transnational connections. Culture, people, places*. London: Routledge.

Herkman, Juha (2001) *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Hiltunen, Anna-Kaisa (2006) *Kaksinkertaisesti toiseutetut. Helsingin Sanomien maahanmuuttajanaisia koskevan kirjoittelun kriittistä diskurssianalyttistä tulkintaa*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.

- Horsti, Karina (2000) Media ohittaa ”toisen”. *Tiedotustutkimus* 23:4, 79–87.
- Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Horsti, Karina (2009) Kyllä Suomeen yksi nainen mahtuu! Turvapaikanhakijat uhreina ja uhkana suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 77–85.
- Horsti, Karina & Nikunen, Kaarina (2013) The ethics of hospitality in changing journalism: A response to the rise of the anti-immigrant movement in Finnish media publicity. *European journal of cultural studies* 16:4, 489–504.
- Huttunen, Laura (2002) *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Huttunen, Laura (2004) Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen. Marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Jokinen, Arja; Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 134–154.
- Huttunen, Laura (2005) Luokittelusysteemejä ja elettyä yhteisöllisyyttä. Teoksessa Rastas, Anna; Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 117–160.
- Huttunen, Laura; Löytty, Olli & Rastas, Anna (2005) Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa Rastas, Anna; Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 16–40.
- Jaakkola, Magdalena (2009) *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta – Asennemuutokset 1987–2007*. Helsinki: Edita Prima, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 1.
- Joronen, Tuula (2007) Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset. Haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestöntutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46, 285–311.
- Kaartinen, Miisa (2011) *Lehtikuvaaja kohtaa maahanmuuttajan. Maahanmuuttajien representaatiot Helsingin Sanomissa ja kuvantuottamisen kehyykset kuvaushetkellä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Keskinen, Suvi (2009) Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena. Teoksessa Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 33–45.
- Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) (2009) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino.

- Keskinen, Suvi; Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.) (2012) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana (2012) Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa Keskinen, Suvi; Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 7–35.
- Kervinen, Anni (2011) *Sinuiksi itsensä kanssa. Toiseus Umayya Abu-Hannan teoksissa Nurinkurin ja Sinut*. Tampere: Tampereen yliopisto, Kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.
- Kivikuru, Ullamaija (1996) *Vieraita lehtiä. Aikakauslehti ajan ja paikan risteyksessä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kivikuru, Ullamaija (2002) Toiseus mediassa. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Heinonen, Ari (toim.) *Mediaetiikan kipupisteet*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 35, 55–60.
- Kivikuru, Ullamaija (2012) Aikakauslehdistö. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) *Suomen mediamaisema*. 101–120.
- Lehtonen, Mikko (2004a) Johdanto: Säiliöstä suhdekimppuun. Teoksessa Lehtonen, Mikko; Löytty, Olli & Ruuska, Petri (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino, 9–27.
- Lehtonen, Mikko (2004b) Vieraus ja viisaus. Teoksessa Lehtonen, Mikko; Löytty, Olli & Ruuska, Petri (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino, 247–270.
- Lehtonen, Mikko (2009) Olen suomalainen (lo sono finlandese). Teoksessa Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) (2009) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 109–115.
- Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) (2003) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko; Löytty, Olli & Ruuska, Petri (toim.) (2004) *Suomi tosin sanoen*. Tampere: Vastapaino.
- Luostarinen, Heikki (2007) Oppia ja kokemusta maailmalta. Teoksessa Luostarinen, Heikki; Eskonen, Hanna; Horsti, Karina; Nikunen, Kaarina & Pöyhtäri, Reeta (toim.) *Maahanmuutto ja media. Eurooppalaista tutkimusta ja kotimaisia ennusteita*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 41, 5–10.
- Luostarinen, Heikki; Eskonen, Hanna; Horsti, Karina; Nikunen, Kaarina & Pöyhtäri, Reeta (toim.) (2007) *Maahanmuutto ja media. Eurooppalaista tutkimusta ja kotimaisia ennusteita*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 41.
- Luostarinen, Heikki & Väliaverronen, Esa (2007) *Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta*. Tampere: Vastapaino.
- Löytty, Olli (2004) Meistä on moneksi. Teoksessa Lehtonen, Mikko; Löytty, Olli & Ruuska, Petri (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino, 221–245.

- Löytty, Olli (2005) *Toiseus*. Teoksessa Rastas, Anna; Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 161–189.
- Maasilta, Mari (2010) *Suomen televisio ja monikulttuuriset yleisöt*. Tampere: Tampere University Press.
- Maasilta, Mari (toim.) (2012) *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere: Tampere University Press.
- Maasilta, Mari (2012) Johdanto. Teoksessa Maasilta, Mari (toim.) *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere: Tampereen Tampere University Press, 7–22.
- Maasilta, Mari; Rahkonen, Juho & Raittila, Pentti (2008) *Islam suomalaisissa joukkoviestimissä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 103.
- Malmberg, Raili (1991) Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa Päivö Tommila (toim.) *Suomen lehdistön historia 8. Yleisaikakauslehdet*. Kuopio: Kustannuskiila, 191–291.
- Martikainen, Tuomas (toim.) (2006) *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Martikainen, Tuomas (2007) Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestöntutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46, 38–67.
- Martikainen, Tuomas; Sintonen, Teppo & Pitkänen, Pirkko (2006) Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Martikainen, Tuomas (toim.) *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–41.
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) (2007) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestöntutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46.
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (2007) Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestöntutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46, 15–37.
- Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) (2006) *Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nikunen, Kaarina (2011) Satellite Living. Transnational television and migrant youth in Finland. Teoksessa Eide, Elisabeth & Nikunen, Kaarina (toim.) *Media in motion Cultural complexity and migration in the Nordic region*. Farnham: Ashgate, 219–236.
- Pietikäinen, Sari (2000) *Discourse of differentiation. Ethnic representations in newspaper texts*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Pietikäinen, Sari (2002) Etniset vähemmistöt uutisissa – käsitteitä ja aikaisempien tutkimusten kertomaa. Teoksessa Raittila, Pentti (toim.) *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere: Tampere University Press, 14–30.
- Poikolainen, Hanna (2009) *Moderni menestyjä, tavallinen duunari vai sorron kohde. Naisen suhde työhön Trendissä ja Cosmopolitanissa vuonna 2006*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Puustinen, Liina; Ruoho, Iris & Mäkelä, Anna (2006) Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 15–44.
- Pöyhtäri, Reeta (2004) *Toiseksi tehdyt. Analyysi suomalaisesta ja hollantilaisesta yliopistolehdestä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Pöyhtäri, Reeta (2007) Tuhkimoita ja taitajia. Maahanmuuttajien sosiaaliset identiteetit lukijoiden tulkinnoissa. Teoksessa Raittila, Pentti (toim.) *Keskusteluja etnisyydestä mediassa. Suomalaisten, maahanmuuttajien ja tutkijoiden tulkintoja*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 102, 75–106.
- Pöyhtäri, Reeta (2011) Lajityypin ehdoilla. Maahanmuuton ja maahanmuuttajien artikulaatiot aikakauslehdissä. *Media & Viestintä* 34(3): 40–64.
- Pöyhtäri, Reeta (2014) *Immigration and ethnic diversity in Finnish and Dutch Magazines. Articulations of subject positions and symbolic communities*. Tampere: Tampere University Press.
- Raittila, Pentti (toim.) (2002) *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Raittila, Pentti (2002) Etniset aiheet, vähemmistöt ja niiden suhteet suomalaisessa journalismissa vuonna 2000. Teoksessa Raittila, Pentti (toim.) *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere: Tampere University Press, 31–108.
- Raittila, Pentti (2004) *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampere University Press.
- Raittila, Pentti (toim.) (2005) *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja internetissä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 39.
- Raittila, Pentti (2005) Seitsemän vuotta mediaseuranta. Teoksessa Raittila, Pentti (toim.) *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja internetissä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 39, 5–10.
- Raittila, Pentti (toim.) (2007) *Keskusteluja etnisyydestä mediassa. Suomalaisten, maahanmuuttajien ja tutkijoiden tulkintoja*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 102.
- Raittila, Pentti (2007) Etnisyyttä koskevien tekstien tulkintaa kouluissa ja keskusteluryhmissä. Teoksessa Raittila, Pentti (toim.) *Keskusteluja etnisyydestä mediassa. Suomalaisten, maahanmuuttajien ja tutkijoiden tulkintoja*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 102, 11–52.

- Raittila, Pentti (2009) Journalismin maahanmuuttokeskustelu. Hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismien tukemista. Teoksessa Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 67–75.
- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna (2005) Etnisyys ja rasismi sanomalehdissä 1999–2004. Seurantatutkimusten yhteenvetoa ja arviointia. Teoksessa Raittila, Pentti (2005) *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja internetissä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 39, 11–32.
- Raittila, Pentti; Nikunen, Kaarina, Pöyhtäri, Reeta & Hiltunen, Anna-Kaisa (2007) Yhteenveto – miten eteenpäin etnisyyttä koskevien mediatekstien vastaanoton tutkimuksessa. Raittila, Pentti (toim.) *Keskusteluja etnisyydestä mediassa. Suomalaisten, maahanmuuttajien ja tutkijoiden tulkintoja*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 102, 131–142.
- Rastas, Anna (2009) Rasismien kiistäminen suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa. Teoksessa Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 47–63.
- Rastas, Anna; Huttunen, Laura & Löytty, Olli (2005) *Suomalalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino.
- Ruoho, Iris & Saarenmaa, Laura (2011) *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Ruoho, Iris & Torkkola, Sinikka (2010) *Journalismin sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Ruuska, Petri (2004) Toisen nahoissa ja vähän sanoissakin. Teoksessa Lehtonen, Mikko; Löytty, Olli & Ruuska, Petri (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino, 203–220.
- Saarenmaa, Laura (2010) *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tampere: Tampere University Press.
- Sauri, Tuomo (toim.) (2012) *Joukkoviestimet 2011*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Seppänen, Janne (2001a) *Katseen Voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne (2001b) *Valokuvaa ei ole*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo.
- Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Siim, Pihla (2007) Äidit ja heidän lapsensa. Perhesuhteista neuvottelua yllirajaisissa perheissä. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestöntutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46, 218–244.
- Siivonen, Jonita (2006) Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 226–243.

Simmel, Georg (1971) *On individuality and social forms. Selected writings*. Chicago: University of Chicago Press.

Simola, Anna (2008) *Tervetullut työvoimaksi. Työperäinen maahanmuutto mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 109.

Stennett, Aino (2003) *Naistenlehti kulutusyhteiskunnan tienraivaajana. Tutkimus 1920-luvun Kotiliedestä ja sen välittämistä kulutusasenteista*. Tampere: Tampereen yliopisto, Historiatieteen laitos.

Suurpää, Leena (2005) Suvaitsevaisuus. Sietämistä vai solidaarisuutta. Teoksessa Rastas, Anna; Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 41–68.

Tiilikainen, Marja & Martikainen, Tuomas (2007) Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, Väestötutkimuslaitos, Julkaisusarja D 46, 400–408.

Toivonen, Mari (2008) *Kasvoista kasvoihin. Naistenlehtien henkilöjuttujen kuvamaailma ja kuvalliset jatkumot*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Töyry, Maija (2002) Mikä puuttuu? Aikakauslehtijournalismin opetus ja tutkimus on niukkaa. *Tiedotustutkimus* 25:4, 61–66.

Töyry, Maija (2005) *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvottelua lukijasopimuksesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Töyry, Maija (2006) Käytösoppaasta naistenlehteen. Teoksessa Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 207–225.

Töyry, Maija (2008) Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet. *Tiedotustutkimus* 31:1, 21–34.

Töyry, Maija; Rätty, Panu & Kuisma, Kristiina (2008) *Editointi aikakauslehdessä*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Töyry, Maija; Saarenmaa, Laura & Särkkä, Nanna (2011) Monitieteisyyden haaste aikakauslehtitutkimuksessa. Kohti konsepti- ja tutkimustietoisuutta. *Media & Viestintä* 34:3, 23–39.

Vehmas, Susanna (2012) Maahanmuuttokirjoittelu sanomalehdissä. Teoksessa Maasilta, Mari (toim.) *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere: Tampere University Press, 116–135.

Elektroniset lähteet

Aikakauslehtifaktat 2013.

<http://www.aikakauslehdet.fi/aikakauslehtifaktat/> (Viitattu 24.4.2014).

A-lehdet, Mediaopas, Eeva.

<http://www.a-lehdet.fi/mediaopas/eeva> (Viitattu 24.4.2014).

Levikintarkastus.

<http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/index.php> (Viitattu 24.4.2014).

Maahanmuuttovirasto, sanasto.

<http://www.migri.fi/medialle/sanasto> (Viitattu 24.4.2014).

Martikainen, Tuomas (2009) Katsaus. Eettisiä kysymyksiä maahanmuuttotutkimuksessa. *Elore* 16:2, 1–9.

http://www.elore.fi/arkisto/2_09/katsaus_martikainen_2_09.pdf (Viitattu 24.4.2014).

Otavamedia, Mediatiedot.

<http://mediatiedot.otavamedia.fi/tuotteet/printtimediat/naistenlehdet/anna.aspx>
(Viitattu 24.4.2014).

Sanoma Magazines, Mediaopas.

<http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/brandit/menaiset.html> (Viitattu 24.4.2014).

Sisäasianministeriö (2012) *Maahanmuuton vuosikatsaus 2012*.

http://www.migri.fi/download/43811_43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf?38b2e4b3686cd088 (Viitattu 24.4.2014).

Sosiaali- ja terveysministeriö, osallisuuden edistäminen.

http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen (Viitattu 24.4.2014).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2013) *Maahanmuuttajabarometri 2012. Loppuraportti*. TEM raportteja 11. http://www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf (Viitattu 24.4.2014).

Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos

http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/ (Viitattu 24.4.2014).

Julkaisemattomat lähteet

Luotonen, Maija (2011) *Suvaitsevainen naistenlehti. Maahanmuuttajat Annan ja Me Naisten artikkeleissa tammikuusta lokakuuhun 2010*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Kandidaatin tutkielma.

Liitteet

Liite 1 *Anna*-lehden otsikolliset jutut ja niiden ilmestymistiedot

Otsikko	Numero
Jenkki, joka näki sisimpäämme	1/2012
Kenestä maan ykkössiippa?	3/2012
"Kun antaa, niin myös saa"	4/2012
"Tunsin olevani pelkkä taakka"	4/2012
Jälleen kotona	5/2012
Äidiksi tarkoitettu	5/2012
Kriisit olivat viedä hengen	6/2012
Maahan muuttanut	6/2012
"Suhteissa olen täysin joustamaton"	7/2012
"Olen syönyt parhaan ateriani kivierämaassa"	8/2012
"Suomalaisnaiset tyytyvät vähään"	11/2012
Sinkkuna syön terveellisemmin	14–15/2012
Bollywoodia Mansen tyyliin	17/2012
Yksi ylitse muiden - nyt kolahti	19/2012
"Otan tynesti lihomiseni"	22/2012
Juhla Saralle	23/2012
Tyttö, joka pääsi poikien peliin	31/2012
Mielen vihollisesta tulikin pelastus	35/2012
Vau, mitä keikareita	38/2012
"Olin Siirin kanssa rennompi"	39/2012
"Unessani siskolla oli kaikki hyvin"	41/2012
Täällä tytöstä tuli nainen	42/2012
Venäläinen äiti, millainen olet?	45/2012
Avioliitto a la Anu	47/2012
Rakkaus erotti lapsista	48/2012
Lukko aukesi	49/2012
"Pelkäsin syömishäiriön estävän raskauden"	50/2012
"Lähdin Suomesta suojellakseni tytärtäni"	51–52/2012

Liite 2 Eeva-lehden otsikolliset jutut ja niiden ilmestymistiedot

Otsikko	Numero
Roosa Toivonen ja Tuomas Kantelinen "Olemme maksimoineet vapauden"	1/2012
Vuoden Eeva 2012	1/2012
Entinen katulapsi Saara Järvinen "Kasvoin kahden äidin välissä"	1/2012
Pia Christiansen "Saan korjata sitä, mitä olen kylvänyt"	2/2012
Aikainen lintu bagelin nappaa	2/2012
Lohturuuassa maistuvat muistot	3/2012
Vuokko ja Pekka Korpisen Rooma, Kulttuurin kerrostumia	3/2012
Pääosassa Tarja Halonen	4/2012
Kaappauksen arvet	5/2012
"Olen ollut lapsilleni ylisuojeleva"	5/2012
Ristomatti Ratia Rakkaus Kristiinaan rikkoi välit Armiin	6/2012
Äänestä Suomen seksikkäin mies	6/2012
Satu Järvilehto "Kaikella on tarkoituksensa"	7/2012
Hannu Mäkelä ja Svetlana Aksenova "Aina jotain hyvää odotettavana"	7/2012
Cody Douglas Oreck tarjoaa Ruokaa omasta puutarhasta	7/2012
Suomen seksikkäin mies Peter Franzén "Veden läheisyys rauhoittaa"	8/2012
Viulisti Réka Szilvay "Olen taistellut koko aikuisikäni voidakseni soittaa"	9/2012
Antti Jokinen "Itsekritiikki on pahin vastustajani"	9/2012
Kahden maan Ella	9/2012
Kirjailija Riikka Ala-Harja "Kenelläkään ei ole yksinoikeutta sairauteen"	10/2012
Tiina Kurri "Viinistä tuli ystävä yksinäisyyteen"	10/2012
"Vaati rohkeutta jättää kotimaa"	11/2012
Vieraalla maalla	11/2012
Merja Rehnin Bryssel. Puistoja, herkkuja ja historiaa	12/2012

Liite 3 *Me Naiset* -lehden otsikolliset jutut ja niiden ilmestymistiedot

Otsikko	Numero
"Unelmoimme lapsista ja yhteisestä urasta"	1/2012
Tuplasti stailina	1/2012
"Vaadin itseltäni täydellisyyttä"	2/2012
Nainen ja kitara maailmalla	3/2012
"Kehun Niliä joka päivä"	4/2012
Sumusta selvää	4/2012
Jo riittää	5/2012
Puolisovaalikone	5/2012
Ruokaa ja romantiikkaa	6/2012
"Aion päihittää tämän sairauden"	7/2012
Onnellinen Suomi-vävy	8/2012
"Emme ole koskaan riidelleet"	9/2012
"Lapsuus on nyt auttamatta ohitse"	9/2012
Rakkautta ensi taistelussa	9/2012
Himoa ja hillintää maustehyllyssä	9/2012
Tyylilyylien kaupunkilomat	10/2012
"Suhteemme on puhdas kuin timantti"	11/2012
Valot pois	13/2012
"Eroaminen ei ole koskaan helppoa"	13/2013
Nyt vauhtia tytöt	14–15/2012
"En ole koskaan..."	14–15/2012
Varjoja paratiisissa	16/2012
"Yö on minulle parasta aikaa"	18/2012
Kuumaa kuin Intiassa	18/2012
Keittotaidoton Italiassa	18/2012
Vähän harakka mammantyttö	19/2012
"Emme salaa toisiltamme mitään"	20/2012
"Jos haluaa pussata, pitää puhua"	20/2012
Espanjaksi suomalaisille	21/2012
Onni lautasella	22/2012
Salaiset puutarhat	23/2012
"Ensin pitää tehdä itsensä onnelliseksi"	25–26/2012
Pelasta mut!	28/2012
"Ero oli isku, joka vei ilmat palleasta"	29/2012
Sliipattu suklaasilmä	30/2012
Yökyöpeli transsissa	31/2012
Kykykisojen voittajat	31/2012
Rämänaurattaja vuorten tuppukylästä	32–33/2012
Amerikkalainen rantaunelma	32–33/2012
"Kylki kyljessä opimme toisistamme ihan kaiken"	34/2012
Sielujen koulussa	34/2012
"Elän yhä äitini rakkauden varassa"	35/2012
"Olen joutunut olemaan vahva"	35/2012
Tanssiva parturi	36/2012
Selväpäinen selviytymistarina	36/2012
"Tahtooin eron entisestä elämästäni"	36/2012

"Terapiassa aloin kasvaa aikuiseksi"	37/2012
Mummon parhaat	38/2012
Walesin velhon jalanjäljissä	39/2012
Omaa tietä tähdeksi	39/2012
"Pidän enemmän pedoista kuin saaliseläimistä"	41/2012
Johanna jaksaa taas	42/2012
Huippukokki etsii naista	42/2012
Nyt loppuu valitus!	45/2012
Afrikkalaisessa otteessa	45/2012
Tehtävä Säkylässä	46/2012
Päivässä pallon ympäri	47/2012
Maaailma joulupöydässä	49/2012
Totta, ei tarua	50/2012
"Mietin, osaanko olla hyvä äiti"	51–52/2012
"Kotona haluaisin vain taikoa vaatteet kaappiin"	51–52/2012